

glul

Літаратура і Мастацтва

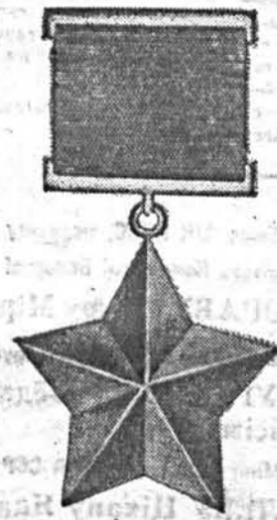
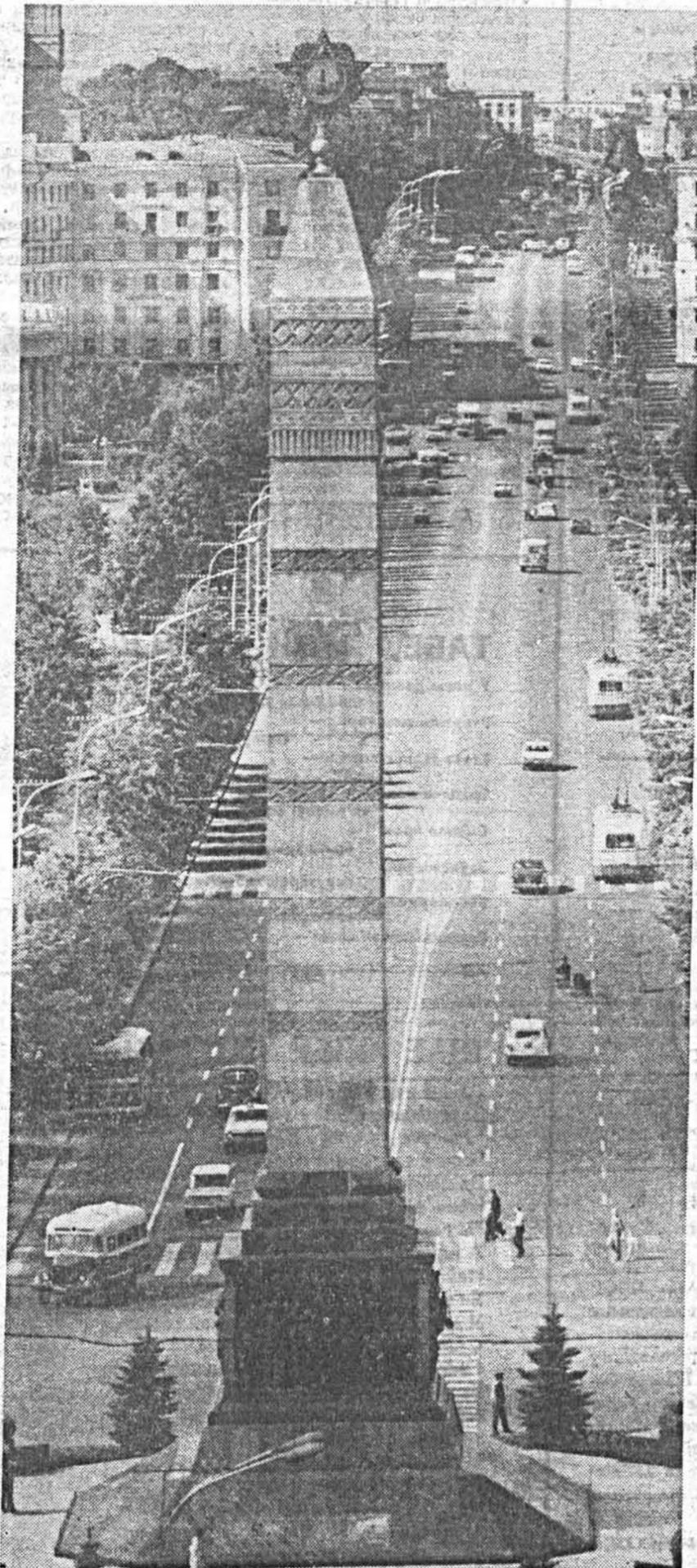
ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 26 [2708]

Пятніца, 28 чэрвеня 1974 года

Цана 8 кап.

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР

АБ ПРЫСВАЕННІ ГОРАДУ МІНСКУ ГАНАРОВАГА ЗВАННЯ «ГОРАД-ГЕРОЙ»

За выдатныя заслугі перад Радзімай, мужнасць і героізм, праяўленыя працоўнымі горада Мінска ў барацьбе супраць гітлераўскіх акупантаў, вялікую ролю ў разгортванні ўсенароднага партызанскага руху ў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны і ў азнаменаванне 30-годдзя вызвалення Беларускай ССР ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў прысвоіць гораду Мінску ганаровае званне «Горад-герой» з уручэннем ордэна Леніна і медаля «Залатая Зорка».

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ПАДГОРНЫ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэملъ,
28 чэрвеня 1974 г.

САРДЭЧНЫЯ ВІНШАВАННІ

Цэнтральнаму Камітэту Камуністычнай партыі
Беларусі,

Прэзідыуму Вярхоўнага Савета БССР,

Савету Міністраў БССР

Пройдуць стагоддзі. Многае забудзецца людзьмі. Але ніколі не забудуцца, вечно будуць жыць у памяці людзей подзвігі народа нашай краіны і яго Узброеных Сіл, здзейсненыя ў барацьбе за светлую будучыню ўсяго чалавецтва ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Тры гады жыў беларускі народ ва ўмовах самага жорсткага акупацыйнага фашысцкага рэжыму. Але зверствы нямецка-фашысцкіх захопнікаў не зламалі яго волю. Народ заставаўся гордым, непахісным і вёў непримиримую барацьбу супраць іншаземных занявольнікаў.

Мінула 30 гадоў з таго незабыўнага часу. Для савецкіх людзей, і для беларускага народа тым больш, асабліва памятна даты з гэтых падзей — 23 чэрвеня і 29 жніўня 1944 года, калі пачалася і закончылася

грандыёзная, адна з самых буйных наступальных аперацый Савецкіх Узброеных Сіл у Вялікай Айчыннай вайне. Паспяховае завяршэнне савецкімі войскамі Беларускай аперацыі мела выключна важнае ваенна-палітычнае значэнне. Сакрушальны ўдар па ворагу ў Беларусі з'явіўся бліскучай перамогай савецкага народа, які пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі ўпэўнена ішоў да канчатковага разгрому фашысцкай Германіі, да вызвалення савецкай зямлі і раду заходніх краін ад фашысцкай акупацыі, да завяршэння перамог Айчыннай вайны.

Гэта перамога, гэты бяспрыкладны подзвіг будуць жыць у сэрцах савецкіх людзей у вяках.

Дарагія таварышы!
Дазвольце і мне, воіну,

удзельніку гэтай слаўнай бітвы, горача і сардэчна павіншаваць вас, усіх працоўных, моладзь рэспублікі, ветэранаў вайны з 30-гадовым юбілеем гэтай гістарычнай перамогі. Дазвольце ад усёй сваёй салдацкай душы горача падзякаваць вам за тую велізарную дасягненні, з якімі рэспубліка, дзякуючы вашай гераічнай працы, прыходзіць да гэтага юбілею, і ад усёй сэрца пажадаць новых далейшых поспехаў у вашай самаадданай працы ў справе дэтэрмінавага выканання планаў 1974 года, заданых пяцігодкі ў цэлым з тым, каб у астатнія дзесяцігодкі паўтара года разам з усёй краінай забяспечыць далейшы рост магутнасці сацыялістычнай Радзімы, з гонарам ажыццявіць задачы, пастаўленыя XXIV з'ездам Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

З сардэчным прывітаннем

А. ВАСІЛЕЎСКІ,
Маршал Савецкага
Саюза.

Нандыдату ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першаму сакратару
Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі
таварышу **МАШЭРАВУ** Пятру Міронавічу
Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР
таварышу **СУРГАНОВУ** Фёдару
Анісімавічу
Старшыні Савета Міністраў Беларускай ССР
таварышу **КІСЯЛЁВУ** Ціхану Якаўлевічу

Дарагія таварышы!
Сардэчна віншую вас і ўвесь гераічны народ Беларускай ССР з 30-годдзем вызвалення слаўнай Беларусі.

У гіганцкай бітве за Беларусь доблесныя савецкія воіны, у тым ліку 1-га Прыбалтыйскага фронту, якім мне выпаў гонар камандаваць, ва ўзаемадзейні з адважнымі беларускімі партызанамі ўпісалі адну з найярчэйшых старонак у летапіс Вялікай Айчыннай вайны.

Працоўныя сацыялістычнай Беларусі пад кіраўніцтвам ленінскай Камуністычнай партыі пры брацкай дапамозе ўсяго магутнага савецкага народа ў

гістарычна кароткі тэрмін аднавілі разбураныя гітлераўскімі акупантамі гарады і вёскі, дабіліся выдатных поспехаў у развіцці народнай гаспадаркі, навукі і культуры.

Ад усёй душы жадаю мужнаму, таленавітаму і працавітаму народу Беларускай ССР новых вялікіх дасягненняў у выкананні плана чацвёртага, вызначальнага года дзевятай пяцігодкі і з'езд, пастаўленых гістарычным XXIV партыйным з'ездам.

З глыбокай павагай
І. БАГРАМЯН,
Маршал Савецкага
Саюза.

ЛЕКЦЫІ І ДАКЛАДЫ

Кіналекторый, прысвечаны 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, працуе ў кінаатры «Кастрычнік» у г. п. Крупкі Мінскай вобласці. «Беларуская наступальная аперацыя», «Неўміручы подзвіг герояў Врэсцкай крэпа-

сці», «Усенародная партызанская барацьба ў Беларусі» — гэтыя і многія іншыя лекцыі і даклады праслухалі сотні жыхароў. Пасля лекцый дэманструюцца фільмы на ваенна-патрыятычную тэматыку.

ДАТЭРМІНОВА!

ПАВЕДАМЛЕННЕ ЦСУ БССР

Работнікі прамысловасці Беларускай ССР сустракаюць 30-годдзе вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў новымі працоўнымі поспехамі. Датэрмінова, 26 чэрвеня, завершана выкананне паўгадавога плана чацвёртага, вызначальнага года дзевятай пяцігодкі па рэалізацыі прадукцый вытворчасці большасці важнейшых відаў вырабаў. Паводле папярэдніх даных, аб'ём прамысловай вытворчасці ў параўнанні з першым паўгоддзем 1973 года вырас на 11 працэнтаў, прадукцыйнасць працы павя-

лічылася на 9 працэнтаў. Пры гэтым каля 83 працэнтаў прыросту прадукцыі атрымана за кошт павышэння прадукцыйнасці працы.

Да канца месяца звыш паўгадавога плана будзе выпушчана значная колькасць машынаў, прыбораў, сродкаў аўтаматызацыі і запасных частак да іх, мінеральных угнаенняў, хімічных валокнаў, паперы, тканін, кансерваў, мяса, кандытарскіх і каўбасных вырабаў, многіх відаў тавараў культурна-бытавога прызначэння і гаспадарчага ўжытку.

ВЫСОКАЕ ЗВАННЕ АБАВЯЗВАЕ

Мусіць, кожны мінчанін адчувае ў гэтыя святочныя дні тое ж самае, што і я. Кожнага, хто тут нарадзіўся, вучыўся, змагаўся ў самім Мінску, у партызанскім атрадзе або на фронце, перапаўняе пачуццё гонару.

У пакутах, у вялікай барацьбе, у гераічнай аднаўленчай працы першых пасляваенных год заваяваў наш родны Мінск званне «Горад-героя».

Асабіста я хоць і не ўдзельнічаў у баях непасрэдна за Мінск, таму, што мае франтавыя дарогі пралеглі на іншых мясцінах, усё ж заўсёды сэрцам і душою быў з маім горадам, з маімі землякамі, якія змагаліся ў мінскім падполлі,

партызанілі ў пясках Міншчыны. Гэта вялікае шчасце — звацца мінчанінам, належаць да вялікай сям'і старажытнага і заўсёды юнага Мінска, сям'і яго працаўнікоў. Але быць мінчанінам не толькі шчасце і гонар. Сёння — гэта яшчэ і вялікі абавязак. Мы, мінчане, кім бы ні былі — рабочымі, вучонымі, інжынерамі, пісьменнікамі, мастакамі, павінны сёння і ў працы, і на культурным фронце быць вартымі звання жыхара горада-героя. Залатая Зорка на сцягу нашай сталіцы — гэта Зорка на грудзях кожнага з нас.

П. МАСЛЕНКАУ,
заслужаны дзеяч
мастацтваў БССР.

АДКРЫТЫЯ СЭРЦЫ

Сёння пельга без хваления чытаць верш «Пад'язджаючы да Мінска...», напісаны Піменам Панчанкам у сорок пятым. Цягнік... «І праз якую гадзіну ты сядзеш, мой верш, у журбе на руіны. Ты горкага многа ў Мінску пабачыш, без сведак, цішком, можа нават паплачаш...» Забудаваў і светлы, горад наш помніць і задымленую гаркату пізага неба, ахутага полымем, і крывавае сляды на бруку, і стрэлы адважных месціўцаў на гітлераўскіх бандытах...

Мастацтва і работнікі ўсіх яго відаў лічаць для сябе гонар абавязкам паказаць суцаснікам і нашчадкам гераізм савецкіх патрыётаў. Мінск часоў вайны і сталіца Беларусі пры адбудовы — гэта для нас перш-наперш людзі: салдат і партызан, надольчык і сувязны, мурлар і чыслаў, праца і крапаўшчыні. Іх лёс і іх адметныя характарыстыкі ў полі з'яўляюцца і рэжысёра, мастака і кампазітара. Прыгадаем хоць некаторыя назвы і імёны: «Гэта было ў Мінску» —

на купалаўскай сцэне, «Гадзінік спыніўся апоўначы» — на экране, маштабнае палатно жывапісца В. Волкава «Мінск, 3 ліпеня», песні аб нашым горадзе У. Алоўнікава, дакументальныя кіргі І. Новікава, ухваленыя вершы П. Панчанкі... Гэта тое, што прыгадваеш адразу, як толькі падумаеш аб творчым даробку ў раскрыціц «тэмы Мінска» літаратурай і мастацтвам.

Вось і зараз у эфіры песня — яна пра Мінск, пра горад-героя. І на блакітным экране тэлевізараў — ён, сённяшні, святочны, апавіты сцягамі і засыпаны кветкамі. І на руках мінчан самая маленькая грамадзіне беларускай сталіцы. Яны нарадзіліся, калі не толькі не засталося вайны, а і слядоў яе. Хай жа творы мастацтва раскажваюць і ім пра мужнасць і непахіснасць патрыётаў, што змагаліся гераічна за будучыню. Хай з гэтых твораў чэрпаюць яны прыклады самаадданай служэння Радзіме, партыі, народу.

Павел ДУБАШЫНСКІ,
заслужаны арыст БССР.

Вера ВЯРБА

ТАБЕ, МОЙ МІНСК

У новы дзень,
асветлены зарой,
Глядзіць мой горад —
спраў людскіх працяг,
І гэта званне гордае —
герой
Трапеча юна,
як высокі сцяг.
Сцішае крок
працоўны чалавек,
Заўважыўшы
пад зоркай абеліск...
Бясмерцем часу
твой адзначан век,
Радзімы нашай слава —
родны Мінск!

Пятро ГАРЭЦКІ

ШЛЕ КІЕЎ ВІТАННЕ

Даўно над зямлёй адгрэмелі баі,
Залечаны цяжкія раны,
І Мінску, як брату гераіскай сям'і,
Шле Кіеў прывет палымяны.
За цвёрдасць, адвагу ў пякельных баях,
Нікім не зламаны дужасць,
На ганьбу не здаў ты наш Ленінскі сцяг,
А ненавісьць множыў на мужнасць.
Няўмольны быў к ворагу грозны твой гнеў,
Як віцязь, ты ўзняўся над катом,
У доме, завулку, пры кожнай сасне
Стаяў партызанам-салдатам.
І верыў, што знішчым фашызму сляды,
Быць вольным савецкаму краю,
Ізноў зацвітуць маладыя сады
І сонца ў блакіце заззяе.
Цудоўнай красой Беларусь ажыла,
Мы працаю сцерлі руіны.
І Мінск, як гера, вітае Масква,
І славіць сястра-Украіна.

Пераклад А. АСТРЭЯКІ.

ПРЭМ'ЕРА ФІЛЬМА

ПРА МІНСК

Прэм'ера новай хронікальна-дакументальнай кінастужкі «Мінск — горад-герой», створанай у аб'яднанні «Летапіс», адбылася 27 чэрвеня ў Мінску.

Гэта хвалюючая кінааповесць аб бяспрыкладнай гераічнай барацьбе падпольшчыкаў Мінска з нямецка-фашысцкімі акупантамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. У ёй выкарыстаны кадры ваеннай кінахронікі, паказан сённяшні прыгажун Мінск.

Фільм знялі па сцэнарыю М. Матукоўскага і М. Бярозкі, кінарэжысёр, народны арыст рэспублікі І. Вейняровіч, апэратары В. Арлоў, Р. Масальскі і А. Сіманаў.

Карціна «Мінск — горад-герой» выходзіць на экраны рэспублікі.

БЕЛТА.

ВУЧОНЫЯ — ВЕТЭРАНЫ ВАЙНЫ

На сумеснае ўрачыстае пасяджэнне калектываў супрацоўнікаў Інстытута літаратуры і Інстытута мовазнаўства Акадэміі навук БССР, прысвечанае слаўнай даце — 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, быў запрошан Герой Савецкага Саюза, загадчык сектара Інстытута гісторыі АН БССР, доктар гістарычных навук Аляксандр Андрэевіч Філімонаў. Ён раскажаў аб тым, як ажыццяўлялася аперацыя «Баграціён», сваім баявым шляхам, які закончыўся ў Берліне.

Удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны — дырэктару Інстытута літаратуры, члену-карэспандэнту АН БССР І. Я. Навуменку і загадчыку сектара Інстытута мовазнаўства, члену-карэспандэнту АН БССР М. В. Бірылу былі ўручаны граматы Беларускага рэспубліканскага савета ветэранаў вайны за актыўную работу па ваенна-патрыятычнаму выхаванню працоўных.

М. НЯХАЯ.

ГОРАД-ВОІН, ГОРАД-ПАТРЫЁТ

Лёс горада на Няве ў гады Вялікай Айчыннай вайны нечым падобны на лёс сталіцы Беларусі — Мінска. Абодва яны мужка і самааддана змагаліся з нямецка-фашысцкімі ордэмі, прайшлі цераз цяжкія ваенныя нягоды.

Вайна застала мяне студэнткай 1-га курса інстытута. Мы толькі здалі экзамены. Рыхтаваліся да мірнага лета, а яно абярнулася страшэннай фашысцкай наваляй. Я і мае сяброўкі сталі медыцынскімі сёстрамі ў блакадным Ленінградзе. Пад варожым абстрэлам выносілі раненых з поля бою і пасля бамбёжак горада. Здавалі кроў. Днём і ноччу ішла барацьба з жыццём кожнага савецкага чалавека.

Здаўна братэрская дружба звязвае горад Леніна з Беларуссю, з Мінскам. Яна яшчэ больш умацавалася ў гады вайны. Нам, ленінградцам, не забыць подзвігу беларуса Фядоса Смалячкова, выдатнага снайпера. 126 выстраламі ён знішчыў

125 фашыстаў. Загінуў у баі. Імем героя названы вуліцы ў Мінску, Ленінградзе і Быхаве. У горадзе Леніна пабудаваны яму помнік. І наша ленінградка — піянерка Зіна Парцова ў невялікім беларускім горадку Обалі — мужна змагалася з ворагам. Падобных прыкладаў братэрства і еднасці рускага і беларускага народаў можна нагадаць многа.

Маё жыццё склалася так, што я зараз жыю і працую ў Мінску. Радуюся яго расквіту. Люблю яго шырокія праспекты, зялёныя шаты сквераў і паркаў. Люблю яго працавіты народ. Мінск стаў мне родным горадам.

Як самую радасную вестку ўспрыняла я паведамленне аб прысваенні сталіцы Беларусі пачэснага звання «Горада-героя». Горад-воін, горад-патрыёт гэтую высокую ўзнагароду заслужыў.

Р. СІМАКВА,
бібліятэкар Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна.

г. Мінск. Плошча Перамогі.

Фота У. ЛУПЕЙКІ (БЕЛТА).

Есць гарады-працаўнікі, гарады-ваіны, гарады-здраўніцы, гарады-музеі.

Каб стаць народнай святыняй, гораду патрэбна спакая, подзвіг у вайне і міры. Трэба, каб у часы, калі вырашаецца лёс народа, горад зрабіў нешта дужа важнае. Такой спакой для Мінска былі Кастрычнік, Вялікая Айчынная вайна і наступныя мірныя гады аднаўлення і будаўніцтва.

Прырода надзяліла людзей цудоўным дарам — расшчэпіла аддаваць сябе высокай мэце, ставіць у імя яе на шалю вагаў сваё жыццё. Гэты дар мы называем мужнасцю. Гэта яна, мужнасць, жыла ў людскім імненні сярцы агонь, вяду, маланку. Гэта яна адрывала мацерыні, абжывала пустыні, праз ільды, сцюжу прайшла Паўночны шлях.

Мужнасць прыводзіла чалавека і чалавечнасць да перамог у вайне і міры — у барацьбе, працы, навуцы!

Мне думаецца: подзвігам з'яўляецца і сама гісторыя роднага Мінска — беларускай сталіцы. Вялікая Айчынная вайна увайшла ў маю свядомасць перш за ўсё нарцінамі, ахопленым агнём і дымам Мінска.

Становішча на Заходнім фронце складалася дужа цяжкае. Ужо 26—27 чэрвеня нашы войскі влілі баі на падступах да Мінска. Змагаліся жорстка. Асабліва сагал ордэна Леніна стралковай дывізіі. Аднак сілы ворага і няпынна папаліліся. І неўзабаве праціўніку яны прарваўся з поўдня і поўначы ў раён горада, удалося авалодаць ім.

Сваё гаспадаранне захопнікі пачалі з пашпелівай арганізацыі канцэнтрацыйных лагераў, гэта, уявілі каменданцкую гадзіну, сістэму заложніцтва, кругавую парку. У турмы нінулі сотні мінчан. Горад пераўтварылі ва ўмацаваны лагер.

І ўсё ж, пагарджаючы смяротнай небяспечай, мінчане павялі герайчную барацьбу з чужынцамі-захопнікамі.

Чалавеку ў жыцці не адзін раз даводзіцца трымаць экзамен-выпрабаванне. Ды не ўспяе з іх — сапраўднае правярна яму. Але ёсць выпрабаванне безумоўнае, няўмоўнае, як кажуць.

Гэта — калі ты перад тварам смяротнай небяспечы вырашчаш, як быць.

Сакратаром Мінскага падпольнага гарнома партыі быў Ісай Казінец. У сакавіку 42-га года гестапаўцы схавалі яго. Следчы, які дапытваў Казінца, бачачы сваё бясілле, загадаў, як назалі, пратинуюць Казінцу штыном язык. Але і пасля гэтага мужны кіраўнік падполля не дакрануўся ні да ручкі, ні да паперы, якія соваў яму следчы...

Зямля гарэла пад нагамі захопнікаў. У асобных раёнах горада начыныя патрулі бяліся з'яўляцца. Раён Камяроўкі, Доўгабродскую вуліцу, Грушаўскі пасёлак немцы абвясцілі на

асобым становішчы, і там патрулявалі танкеткі. Вяскою 1943 года адзін з нямецкіх генералаў вымушан быў прызнацца, што толькі на вуліцах Мінска загінула звыш 1600 салдат, афіцэраў і акупацыйных чыноўнікаў.

Хто іх караў? Гэта слэўны, цяпер ужо легендарны разведчык Іван Кабушкін з паплетнікамі; гэта камсамольцы са слаўнай камсамольскай падпольнай арганізацыі «Андруша», якую ўзначальваў Мікола Кедзька; гэта «знішчальнікі» з іншых падпольных груп.

Небывалы размах набывала дыверсійная работа. Рабочыя выпускалі бранаваную прадукцыю, выводзілі са строю абсталаванне, ламалі інструменты, выносілі і псавалі гатовыя вырабы, сыравіну, матэрыялы. На заводзе імя Варашылава і імя Мяснікова рабочыя ўзарвалі важнейшыя цэхі. На чыгуначным вузле гітлераўцы сманцэнтравалі звыш трохсот паравозаў. Размарожвалі іх, адважныя чыгуначнікі вывелі са строю амаль палавіну паравознага парка. Была парвана чыгуначная ваданаропная сетка.

Тысячы мінчан пайшлі з горада ў партызанскія лясы працягваць барацьбу. У маі 1942 года ўбачыла свет падпольная «Звязда». Вольнае, мудрае большавіцкае слова ў акупіраваным горадзе!

Я ведаў зялёны партызанскі край. У ім, натуральна, усё было падпарадкавана барацьбе: і побыт, і намаганні, і думкі. Аднак, я сведчыў сіла народнага супраціўлення, напал барацьбы ў Мінску быў не меншы.

З групай аўтаматчыкаў мне ўдалося ўвайсці ў Мінск у дзень яго вызвалення. Горад лямкаў у жоўтых руінах, між імі, там, дзе цяпер Цэнтральная плошча, зялёны ўбогія грады. Ванал цяперашняй плошчы Перамогі наласілася жыта.

І вось ён, Мінск, наш слаўны горад-герой, адзін з прыгажэйшых гарадоў нашай краіны, буйны прамысловы, навуковы і культурны цэнтр. Узняты з руін залатымі рукамі мінчан, пры братэрскай дапамоце братніх народаў аліянскага Савецкага Саюза.

Зараз нават цяжка пералічыць, што даюць рабочыя Мінска краіне. Мінская марна красуецца на цудоўных самазвалах і трантарах, на ўнікальных станках, тэлевізарах, матацыклах, сельскагаспадарчых машынах. Мінск дае краіне матары, тканіны, шарыкападшыпнікі, аўтаматычныя лініі, электронна-вылічальныя машыны, медыкаменты... І ўсё дыхтоўнае, з добрай славаю.

Новая кніга, якая гэтымі днямі закончана мною «Прызынанне ў нянавісці і любові» — зноў прысвечана мінчанам і іх герайчнай барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Адно з апыяданняў-ўспамінаў з гэтай кнігі і прапаную чытачам.

АУТАР.

бе бліжэйшых атрады, каб не наведана чаго рушыць у рэйд, ён дае волю сваім сабабасцам і коціцца як з гары. Але, нягледзячы на тое, што ва ўсім гэтым хавалася іешта сумнае, нам з Леўшыным было радасна — нібыта само неба ўмешвалася ў жыццё і аднаўляла справядлівасць...

Каб трапіць на Лагойшчыну, трэба было перайсці цераз чыгунку і аўтамагістраль Мінск—Масква, з яе рухомымі пастамі, сакрэтамі, з магчымымі засадамі. Таму было вырашана зрабіць гэта, падзяліўшыся на групы. Першымі ў дарогу выправіліся маёр Хвяслюк, капітан Мельнікаў, лейтэнант Салдацэнка і я. Распрацоўвалі план «Ішлі ад адваротнага» — наважылі перасякаць чыгунку і гнашы ледзь не пад самай станцыяй Жодзіна, дзе нецпы, па ўсім мяркуючы, чакалі парушэнняў найменш.

Неч стаяла цёмная, густая. Нават здзіўляла, як у такой цемрадзі праваднік з мясцовых сялян не спыніцца, каб агледзецца, не шукае абалат і наперадзе знаёмых арыйенціраў. Яго ўлаўненасць падтрымлівала нас і, не звачаючы на поўную паходную выкладку — на шы аўтамаг, цераз плячо плашч-палатка, на рамяні запасны дыск, «эфакі», фінка, за спіною рук-к з энзэ — перадышак мы амаль не рабілі. Дый яшчэ адна акалічнасць падганяла нас: хмары магло разгнаць, і тады стане, як удзень, бо была поўня.

Спыніліся мы толькі за

пятая, і ён паехаў па скіле кювета на ягадзіцах. Я кінуўся следам.

Але да гукаў прыслуховаліся не мы адны. Калі, перамагнуўшы чыгунку, не пачуўшы за сабой таварышаў, я залег у процілеглым кювете, м'як рэк вырасла цёмная постаць. Я зрабіў, што і трэба было зрабіць, — узяў яе на мушку. Але тут здарылася нечаканае — пачуўся тупат, трэск галінак — таварышы, ведаючы, што наперадзе аўтамагістраль, раптылі адыходзіць. Цёмная ж постаць рынулася да станцыі, але ўсё ж ускіннула ўгору руку і стрэліла. Паказвалі, куды адыходзяць нашы, у неба ўзвілася чырвоная ракета. Забахалі стрэлы.

Вярнуцца да сваіх або нечым памагчы ім не было як. Я выбраўся з кювета і, прыкрыўшы далсныя вочы, пралез праз калючыя елкі. А калі пралез, раптам убачыў чалавека, які памкнуўся да мяне. Я схавіўся за фінку.

— Свае! — паспеў прапатаць праваднік.

Гэта было дарэчы... Праўда, у мяне ўкаранілася прывычка, і я перад походам заўсёгда азімут — напрамак, у якім трэба ісці. Але наперадзе ляжала аўтамагістраль!

Перад намі распрасціраўся поплаў. Злева цямнеў хмызняк.

— Ён далёка цягнецца? — схіліўшыся да вуха правадніка, спытаўся я.

— Да самай шашы і далей, — як здалося, радасна адказаў той.

— Тады пойдзем поплавам.

Навогал пасвятлела. Поплаў — мусіць, пала раса — засвіціўся. Як бы бліжэйшым стаў хмызняк. Сям-там можна было распазнаць белыя ствалы бярозак.

Неўзабаве мы ўбачылі аўтастраду — аспідную паласу, за якой пачыналася гусцейшая цэпра. Па прасветлінах у хмарах зрабілася відаць: яны не навіслі над зямлёй, а некуды плывуць, спяшаюцца, і там, за імі, многа святла.

Страляніна ззаду сціхла, але ішлі мы прыгінаючыся, лажыліся, і таму пошчы заўважылі немцаў. Двоє, лёўна, паставых, выйшаўшы з хмызняку, паволі падаліся абочынаю магістралі.

Тузануўшы правадніка за крысо, я упаў на зямлю.

Колькі мы ляжалі? Нямнога. Але за гэты час па магістралі пракаціўся сранявік. Лязгаючы гусеніцамі, прайш-

(Працяг на 14-й стар.)

У МЯНЕ, відаць, як і ў многіх у той час, прыгоды — выпрабаванні найбольш прыпадалі на дарогу. Не на выкананне самога задання, а на тое, каб наблізіцца да яго. А можа мне так проста здаецца, бо занатда многа дарог пройдзена, дый вартасць разведчыка прынята вымяраць колькасцю «выхадаў» у тых ворага.

Гэтым разам нам давялося прыямліцца на выадковым аэрадроме ў лухавіцкіх лясах — далёка ад намечанай базы ў Лагойскім раёне. Справа ў тым, што калі мы падляцелі да расчышчанага для нас пляцоўкі, навокал яе неспадыявана разгарэўся бой, загаварылі мінамёты. Я кажу пра мінамёты, бо з зорнай вышыні ў цэпры, якая панавала на зямлі, іх «работа» была відаць найлепш, жаўтаватыя, не дужа моцныя пошугі святла — стрэлы, і затым на нейкай адлегласці асляпляльныя рваныя плямы — выбухі.

Аднак дарога ў Лагойшчыну мела і гарошае. У рука-

Уладзімір КАРПАЎ

НЕЗАБЫЎНЫ ГОД

ках у нас быў цукар. У лясах паспела маліна. І я ніколі, здаецца, не сў яе так увольно і такую духмяную, салодкую, як тады. А навакольная прыгажосць?

Нас перадавалі, як кажуць, з рук у рукі. У першай Мінскай брыгадзе я сустраўся з даўнім добрым знаёмым — Валодзем Леўшыным, з якім пасябраваў яшчэ ў верасні сорак другога — калі ішоў на Міншчыну ўпершыню. Ён адгадаваў бародку, пасаліднеў і ўзначальваў ужо асобы аддзел брыгады. Начавалі мы з ім пад адкрытым небам, у лясчэўніку, на калёсах, поўных духмянага сена. Глядзелі ў

зорнае, шаўкавістае неба, успаміналі Дэвіну, агульных знаёмых. Неба як бы зыбалася, пульсавала, потым пачало падсвечвацца з усходу, а мы гаварылі — дзяліліся навінамі, перабіралі знаёмых. І помніцца — адкрылі: у вайны адметныя законы, і яна па-свойму растасоўвае людзей. Асабліва ў партызанскіх умовах, дзе лёгка выўдзяць здольнасці і загань. Яўліяно раптам аказаўся талент партызанскага ваяка, тактыка, і ён камандзе ўжо брыгадаю. А ў другога, скажам, у гарачага, неўраўнаважанага, наадварот, пачынае разпухаць самалюбства, і паспрабаваўшы падначаліць са-

ахоўнай сцяною елак, перад чыгуначным кюветам. Селі лацужком, як ішлі, каб, аддыхаўшыся, прыслухацца, а навакольных гукаў і перамахануць цераз чыгуначнае палатно. Нічога падазронага не пачулі. Але здалося: небяспека тоіцца іменна ў цышыні. Я сядзеў за правадніком і адчуў: завагаўся і ён — у кожнага свая мяжа смеласці. Прышлось трошкі схакаць. Але калі я паклаў на плячо правадніку руку і націснуў, ён не зрагававу на гэта. Адчуваю — захвалываліся і ззаду, злуючыся ўжо, я лёгенька штурхнуў яго ў спіну. Праваднік сядзеў на самым краі кювета, нервы ў яго былі на-

МІНСК

На плошчы У. І. Леніна.

Ветэраны трактарнага завода.

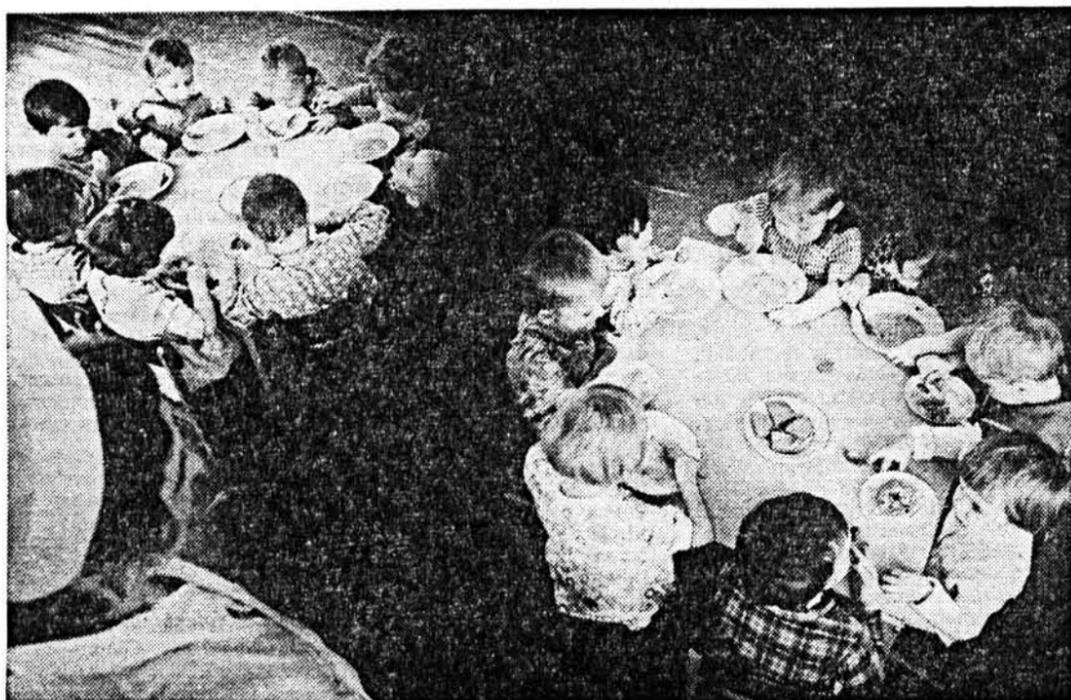

Расце сталіца ўвышыню.

Пралёт шырока Ленінскі праспект.

*Фота У. Лупейкі (БЕЛТА),
А. Каляды, У. Крўка, М. Бан-
дарыка, Я. Мязціцы.*

У дзіцячым садзе.

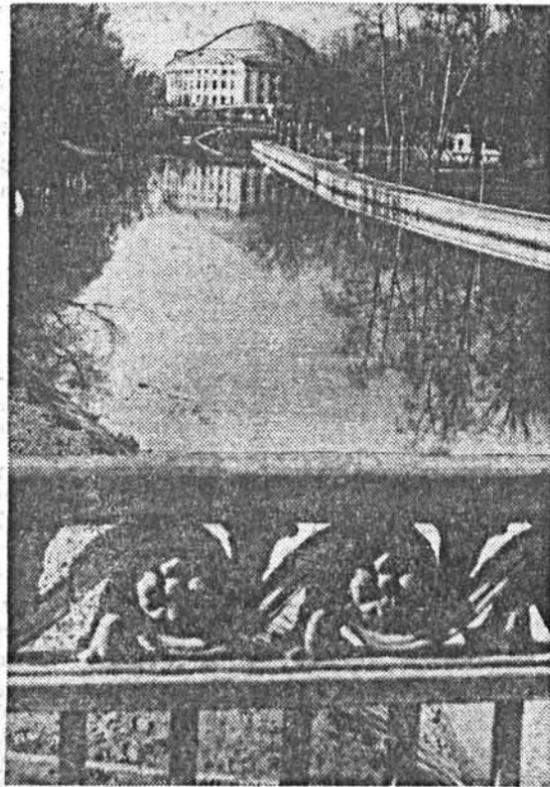

Добра кружыцца ў танцы.

ГОРА Д-ГЕРОЙ

Імя тваё
 гукну ў прасторы,
 І з даўніны,
 нібы з начы,
 Пяюць цымбалы,
 стынуць зоры,
 Звіняць калёныя мячы.
 Мінск —
 продак струны ціха кратаў,
 Мінск —
 правяраў лязо мяча.
 На неба не глядзеў з-за кратаў,
 Сек лютых злыдняў
 з-за пляча.
 Гатова прысягнуць
 Няміга
 Сваім апошнім асначом,
 Жыццё было
 таму няміла,
 Хто на цябе
 ішоў з мячом.
 Мінск —
 лязгат стылага затвора,
 Мінск —
 партызанскай кулі свіст.
 Крэкт
 узарваных рэек хворы,
 Падпольшчыка апошні ліст...
 Табе —
 сівых вякоў акраса,
 Суровы лёс наканаван, —
 На крыжавых дарогах часу
 Вартуеш ты
 спакой славян.

Рыгор БАРАДУЛІН.

Пазвольна коціць хвалі Свіслач.

Пасля працоўнай змены.

Для вечнага агню.

Спявае моладзь аб Радзіме.

Першыя акорды.

ЗА ЦЯБЕ, БЕЛАРУСЬ!

«Ніколі нам не забудзь бацькоў і маці, дачок і сыноў, сясцёр і братоў, якія загінулі на франтах, у партызанскіх лясах, замучаны ў гітлераўскіх засценках. Памяць народа будзе вечно захоўваць імяны і праслаўленых палкаводцаў, і радавых воінаў, і партызан, — кожнага савецкага чалавека, які аддаў жыццё за свабоду Айчыны». Суровыя, мужныя і праўдзівыя гэтыя словы. Піша іх чалавек, што сваімі творамі таксама шмат зрабіў дзеля таго, каб захаваць памяць аб загінуўшых, каб напамінаць нашчадкам аб подзвігах, якіх раней не ведала гісторыя, — народны пісьменнік Беларусі Міхась Лынькоў. Ён напісаў прадмову «Вялікі подзвіг вялікага народа» да калектыўнага зборніка беларускіх празаікаў і паэтаў «За цябе, Беларусь!», кнігі, аўтарам якой з'яўляюцца пісьменнікі розных пакаленняў: і тыя, што ваявалі на франтах і ў партызанскіх атрадах, штыком і пяром набліжалі дзень Перамогі, і тыя, хто прыйшоў у літаратуру ў пасляваенны час.

Адкрываецца зборнік урыўкам з «Пражскага дзённіка» народнага паэта Беларусі Максіма Танка:

Той, хто дружбы шукае, —
У нас знойдзе яе.
Той, хто песні шукае, —
У нас знойдзе яе.
А хто вецер пасее, —
Той буру паміе!

Так, беларускі народ, як і ўсе свабодалюбныя людзі зямлі, не хацелі вайны. Яе навязала ім карычневая чума фашызму. Толькі народ не стаў на калені. Заклікам да

«За цябе, Беларусь!». Зборнік. На рускай мове. Складальнік М. Кругавых. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1974.

барацьбы загучала і муза народных песняроў Янкі Купалы і Якуба Коласа. Іх вершы «Беларускім партызанам» і «На захад» — лепшы ўзор патрыятычнай лірыкі тых гадоў. Яны і з'яўляюцца своеасаблівай запеўкай да кнігі.

І хоць зборнік складаецца з трох самастойных раздзелаў — «Ішлі салдаты...», «Партызаны, партызаны...», «Вечны агонь...» — успрымаецца ён як адзін цэласны мастацкі дакумент, які ўзнаўляе незабытыя старонкі народнага змагання, услаўляе мужнасць і гераізм савецкіх людзей.

Сярод аўтараў кнігі народныя пісьменнікі і паэты рэспублікі — Кандрат Крапіва, Арыадз Куляшоў, Пятрусь Броўка, Іван Мележ, Іван Шамякін, Пімен Панчанка. Творы іх, што змешчаны ў зборніку, добра вядомы ўсе саюзнаму чытачу, бо даўно сталі хрэстаматыйнымі. Але іх перачытваеш з неаслабнай цікавасцю. Так бывае заўсёды, калі сустракаешся з сапраўдным мастацтвам, асабліва на патрыятычную тэму. Па-новаму ўспрымаеш і «Кастуся Каліноўскага» П. Броўкі, і «Баладу аб чатырох заложніках» А. Куляшова, урыўкі з твораў І. Шамякіна, І. Мележа.

А памяць аб героях вечная:
Сярод ахвяраў незлічоных,
Не спісаных памяццю жывых,
Яны агонь вядуць па цэлях чорных
З магіл сваіх! З траншэй перадавых!

Радкі гэтыя належаць А. Куляшова. Яны напамінаюць аб справах тых, хто не вярнуўся з самай вялікай вайны. Сярод іх паэты вогненнага гадоў, тыя, хто назаўсёды застаўся на перадавой. У кнізе гучыць і іхняе паэтычнае слова. Як жывыя з жывымі, як

сучаснікі нашы, блізкія сябры гавораць з чытачом Мікола Сурічоў, Аляксей Коршак, Змітрок Астаненка, Алесь Жаўрук.

А побач творы пісьменнікаў ваеннага і пасляваеннага пакаленняў. Аўтары гэтыя таксама трымаюць творчую справядлівасць, расказваюць аб прайздзеным дарогах, успамінаюць загінуўшых сяброў, і, вядома, усёй сілай мастацкага слова выкрываюць звычную сутнасць фашызму. Асобна прадстаўлены пісьменнікі, якія прыйшлі ў літаратуру параўнальна нядаўна: Генадзь Бураўкін, Рыгор Барадулін, Барыс Сачанка, Вялянцін Мыслівец, Мікола Арошка...

Каля 70 беларускіх паэтаў і празаікаў з'яўляюцца аўтарамі гэтай цікавай, неабходнай кнігі, якую склаў Мікалай Кругавых. Сярод перакладчыкаў твораў можна сустрэць такія вядомыя імёны, як Міхал Святлоў, Аляксандр Пракоф'еў, Мікалай Рыленкаў, Усевалад Раждзественскі, Яўген Мазалькоў. Шмат папрацавалі таксама і іншыя рускія паэты і празаікі.

І па колькасці прадстаўленых у ёй аўтараў, і па мастацкіх вартасцях твораў, што змешчаны ў ім, зборнік «За цябе, Беларусь!» уяўляе сабой своеасаблівую анталогію беларускай паэзіі і прозы пра Вялікую Айчынную вайну. Кніга адрасуецца ўсеагульнаму чытачу. Значыць, яшчэ тысячы (тыраж яе 50 тысяч экзэмпляраў) людзей ва ўсіх кутках нашай неабсяжнай краіны перагорнуць старонкі бессмяротнага подзвігу беларускага народа, які разам са сваімі братамі ўсіх нацыянальнасцей, граміў фашызм.

Хочацца пагадзіцца з Міхасём Ціханавічам Лыньковым, што «гэты зборнік будзе цёпла прыняты чытачамі, для якіх, як і для яго аўтараў, подзвіг народа і памяць аб загінуўшых — свяшчэнны».

А. БАДРОУ,

Кіно

ПОЛЫМЯ

ДВУХСЕРЫЙНЫ МАСТАЦКІ ФІЛЬМ «ПОЛЫМЯ»
ВЫХОДЗІЦЬ НА ЭКРАНЫ

27 ЛІПЕНЯ 1973 года ў штотыднёвіку «ЛІМ» быў змешчаны рэпартаж «Стартуе «Полымя», у якім расказвалася аб тым, што пачаліся здымкі кінастужкі «Полымя».

Рэжысёр-пастаноўшчык Віталь Чацверыкоў сказаў так:

— Драматургічная распрацоўка будучага фільма, зробленая Г. Бураўкіным, Ф. Коневым і У. Халіпам, адпавядае ўсім асноўным патрабаванням кінамастацтва. Самае галоўнае — сцэнарый адкрывае шырокія магчымасці для маштабнага ўвасаблення на экране гераічнай дзейнасці народных мас на заключнай фазе вызвалення нашай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Ужо само спалучэнне творчых сіл у асобе паэта Г. Бураўкіна, мастацтвазнаўцы У. Халіпа і прафесійнага кінадраматурга

Ф. Конева гаворыць пра пэўны эксперымент. На маю думку, ён цалкам апраўдаў сябе...

І вось менш чым праз год праца вялікага творчага калектыву паспяхова закончана. Так, менш чым праз год, бо звычайна на адзін поўнаметражны фільм затрачаецца (умоўна) дзевяць і больш месяцаў. А тут за гэты ж тэрмін зроблены дзве серыі, па сутнасці, дзве карціны... А гэта сведчыць аб тым, што здымачнаму калектыву аказвалася паўсядзённая дапамога з боку кіраўніцтва студыі «Беларусьфільм». Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі, грамадскіх арганізацый рэспублікі. Не будзе перабольшваннем сказаць, што «Полымя» мела «ззялёную вуліцу».

Хвалюючая кінаэпапея стваралася пры непасрэдным удзеле кансультаў: былога начальніка Цэнтральнага

ГНЕЎНЫМ ГОЛАСАМ

ПУБЛІЦЫСТЫКА М. ЛЫНЬКОВА У ГАДЫ ВАЙНЫ

Заходняга фронту і пачала выходзіць пад назвай «За Савецкую Беларусь». Гэтае выданне прызначалася для воінаў-беларусаў на франтах вайны, партызан у тыле ворага і заклідалася з самалётаў на часова акупіраваную тэрыторыю Беларусі.

Амаль у кожным нумары сустракаеш творы М. Лынькова, іншы раз па два, тры... Штат рэдакцыі быў невялікі, і нельга было адкладваць на заўтра тое, што запальвала ў сэрцы воіна і партызана гнеў і нянавісць да крывавага акупантаў. Патрыятызм, вострыя грамадзянскія пачуцці М. Лынькова да Радзімы, відаць, і вызначылі іматжанравасць мастацкай і аналітычнай публіцыстычнай дзейнасці пісьменніка. Пальмяныя артыкулы, замалёўкі, карэспандэнцыі, памфлеты, фельетоны, стылізаваныя іншы раз пад Крылова ці Гашака, апавяданні — такая далёка няпоўная мастацкая зброя пісьменніка ў газеце «За Савецкую Беларусь».

М. Лынькоў у перыяд вайны пісаў нават вострыя, выкрывальнага характару падтэкстыкі пад карыкатуры ці фотаздымкі, шапкі для паласы ці развароту, анішлагі для падборкі матэрыялаў, кароткія жарты ці анекдоты. «З першага часу вайны, — пісала ў рэдакцыйным артыкуле «На прыэднім краі» армейская газета «Победа за нами», — пісьменнік выйшаў

на прыэдні край. Яго слова стала на ўзброенні нашай арміі. І для франтавікоў, як паветра, як гранаты, сталі неабходны яго радкі!».

Шматгранная дзейнасць М. Лынькова ў газетах «За Савецкую Беларусь», «Правда», «Известиях», «Савецкай Беларусі», «За свабодную Беларусь», плакатах «Раздавім фашысцкую гадзіну», «Партызанскай дубіны».

У перадавых артыкулах, напісаных у першыя месяцы вайны, «Раздавім фашысцкую гадзіну!», «Біць ворага да поўнага знішчэння!», «Замест хлеба пачастуем ворага куляй!», «Моладзь — на барацьбу за Радзіму», «Не дайце спачыну ворагу!», «Біце, знішчайце бандытаў!» і многіх іншых М. Лынькоў пальмяна клікаў знішчаць чалавеканенавіснікаў няшчэдна і паўсюдна: «Біце іх, біце бязлітасна, каб варожай крывёю змыць з нашай зямлі ўвесь бруд, прынесены бандай фашысцкіх забойцаў і гвалтаўнікоў. Біце і знішчайце бандытаў!».

Заклікам да свяшчэннай барацьбы наскрозь прасякнуты не толькі перадавыя артыкулы, якіх пісьменнік напісаў каля сотні, а і пісьмы, пасланны, адозвы да роднага народа: «Узнімайся, народ беларускі, на ўзброенае паўстанне ў тылу ворага, — клікаў у пасланні «Кліч да перамогі!» М. Лынькоў. Гэтае пасланне амаль палкам складаецца з заклікаў. Перадру-

каванае ў падпольных і партызанскіх выданнях, перададзенае па радыёстанцыі «Савецкая Беларусь», яно мела вострае грамадзянскае ўздзеянне на пачуцці людзей. Вялікая сацыяльная сіла пасланняў, адозваў, перадавых артыкулаў пісьменніка тлумачыцца перш за ўсё тым, што гэтыя творы напісаны зладзённа і ім уласцівы выдатныя публіцыстычныя якасці, у іх закрануты, як кажуць, артэзіянскія глыбіні душы цэлага народа, яго нянавісці да акупантаў і любоў да свабоды. Гэтыя пачуцці выказаны праявікам з грамадзянскай прыўзнятасцю і гонарам за савецкага чалавекана.

Грозныя заклікі М. Лынькова «Усе на барацьбу! Усе для перамогі!», «Смерць за смерць!», «Кроў за кроў!», «Смерць нямецкім акупантам!», «На бітву, браты беларускі!» і іншыя — уяўляюць у сваёй ідэйнай аснове канцэнтрацыю праграмных задач, якія маглі з аднолькавай сацыяльнай сілай дзейнічаць на працягу ўсёй Вялікай Айчынай вайны. Надаючы вялікую ролю заклікам мастакоў слова ў мабільнасці народа на барацьбу з фашыстамі, газета «Савецкая Беларусь» нездарма падкрэслівала, што «кліч да змагання — першааснова многіх выступленняў паэтаў і празаікаў», што «мужнае беларускае слова гучыць у народзе, як кліч амагання».

Кліч М. Лынькова, іншых беларускіх пісьменнікаў глыбока западаў у сэрца народа, узнімаў людзей на барацьбу.

Камандзір аднаго з партызанскіх атрадаў Барадзін пісаў: «Чытаць толькі што выпушчаную ў друкарні савецкую газету ў часова акупіраваных раёнах Беларусі было вялікай падзеяй. У Старобінскім раёне, напрыклад, газета «За Савецкую Беларусь» двойчы была распаўсюджана ў сотнях экзэмпляраў на пішучай машыначы. Прамовы і адозвы, заклікі і пасланны перапісваліся партызанскімі сувязнымі, разведчыкамі і распаўсюджваліся ў сотнях экзэмплярах. «Помню, колькі было радасці, калі мы ўпершыню на радыёстанцыі пачулі голас беларускіх пісьменнікаў з Масквы, — успамінае былая партызанка, сувязная Л. Валопчанка. — Спяшаючыся, але стараючыся не прапусціць ніводнага слова, запісвала я алоўкам ліст за лістом... Неўзабаве нам удалося набыць пішучую машынку, і справы пайшлі лепш».

У публіцыстыцы М. Лынькова гучала і тэма сацыялістычнай Радзімы. Барацьба за Савецкую, сацыялістычную Беларусь, суровы працэт нямецкім акупантам, якія сілай зброі спрабавалі перакрэсліць сацыялістычныя завабвы і кінуць народ у дэму і няволі так званая «новага парадку» з'яўляюцца ідэйнай асновай такіх артыкулаў і нарысаў пісьменніка, як «Роднай Беларусі», «Уходзіць ноч Белорусі», «Слава і веліч народа» і многіх іншых, выступленняў на радыёстанцыі «Савецкая Беларусь». Пісьменнік

ПОМСТЫ, МУЖНАСЦІ

І ПЕРАМОГІ

штаба партызанскага руху і першага сакратара ЦК КП(б)Б П. К. Панамарэні, былога кіраўніка Ушацкай аперацыі Героя Савецкага Саюза У. Е. Лабанка, а таксама генерал-палкоўніка танкавых войск А. А. Лосіка, які, дарэчы, званне Героя Савецкага Саюза атрымаў за вызваленне беларускай сталіцы. З іх дапамогай амаль падакментальнаму дакладна аднаўляліся дэталі слаўтай аперацыі, уваскрашалася грандыёзная бітва на Віцебскай зямлі, незабыўныя эпизоды ўсенароднай барацьбы супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Нарэшце, фільм немагчыма ўявіць сабе без многіх тысяч мясцовых жыхароў Лагойскага, Смалявіцкага і іншых раёнаў, дзе адбываліся здымкі. Яны, цывільныя, часта нягледзячы на неспрыяльныя кліматычныя ўмовы, бездакорна, старанна выкол-

валі ролі партызан або сялян таго, ваеннага, часу.

Расказваючы пра кінаэпапею «Польмя», старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематографіі У. В. Мацвееў падкрэсліў, што экран адлюстроўвае сапраўдныя падзеі першай паловы 1944 года, напярэдадні аперацыі «Баграціён», калі ў тыле ворага 16 партызанскіх брыгад утрымлівалі вялікі плацдарм. Гэта скоўвала значныя сілы праціўніка.

Адначасова з размахам ваенных падзей на экране мастацку раскрываюцца вобразы савецкіх патрыётаў. Сярод выканаўцаў ролей мы ўбачым такіх майстроў, як Міхал Глузскі, Пётр Глебаў, Юрый Каюраў, Антанас

Шурна, Леанід Невядомскі, Юрый Гарабец, Мікалай Яромэнка, Віктар Тарасаў, Генадзь Аўсяннікаў і Генадзь Гарбук. Ад акцёраў многае залежала ў перадачы праўды гістарычнай і мастацкай. Бо глядзячы «пераносліца» на працягу фільма з кабінета Вярхоўнага Галоўнакамандуючага ў вёску на Віцебшчыне, з партызанскага аэрадрома ў прыцішаную кватэру падпольшчыкаў, «трапляюць» і ў лагер ворага. Выканаўцам ролей прадстаяла, пазбягаючы ілюстрацыйнасці, пераўвасабляцца ў свет пацуючых і настроя дзейных асоб...

Для творчай групы рэжысёра В. Чацверыкова «Польмя» — гэта працяг і паліглоснае экраннае распрацоўкі тэмы вайны, тэмы змагання савецкіх патрыётаў супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Сам рэжысёр пачынаў гэтую распрацоўку з дакументальных стужак, сярод якіх і дагэтуль хвалюе суровай праўдай фільм-дакументальнае, фільм-пошук «Пакараны смерцю ў 41-м...». Працуючы над сцэнарыем, аўтарамі якога выступілі паэт Г. Бураўкін, кінематографіст Ф. Коней і мастацтвазнаўца У. Халіп, В. Чацверыкоў меў вопыт садружнасці з празаікамі І. Новікавым і І. Чыгрынавым («Руіны страляюць...»), але такое аб'яднанне розных творчых індывідуальнасцей таксама накладала пэўны адбітак на шуканні выразных сродкаў на экране. Таму «Польмя»

можа лічыцца працягам не механічным, а маючы на ўвазе глыбінны працэс «перакладу» літаратурнай першакрыніцы на мову кіно. Як і ў стужцы «Руіны страляюць...», тут здымаліся акцёры В. Козел, Л. Крук, К. Кулакоў, вучань школы-інтэрната Юра Каськоўскі і іншыя выканаўцы, знаёмыя глядачам.

Барацьба з акупантамі мела сапраўды інтэрнацыянальны характар і засведчыла непарушную дружбу паміж народамі нашай краіны. Гэта адлюстроўвае і новы фільм. Дарэчы, сама здымачная група «Польмя» была інтэрнацыянальнай па складзе. Побач з артыстамі беларускай сцэны здымаліся акцёры РСФСР, Літвы, Латвіі (назвам, скажам, выдамага В. Бабкаўскаса або У. Шелдзідка). Розныя індывідуальнасці, тэмпераменты, «школы» сцэнічнага мастацтва, але ўсе яны працавалі ў добрым творчым суладдзі, разумеючы агульны пафас твора і свае задачы, прадыхтаваныя задумай сцэнарыстаў і рэжысуры.

...Год назад стваральнікі стужкі яшчэ толькі дзяліліся планами і намерамі. Сялетні чэрвень стаў эталным месяцам для калектыву — і групы В. Чацверыкова, і ўсёй студыі «Беларусьфільм». — бо кінематограф аднаўляе на экране падзеі векапомня, тыя, што застаюцца ў памяці народнай як старонкі гераізму і велічы духу.

Алесь МАЦКЕВІЧ.

На здымках, змешчаных на гэтай падацы, — кадры з «Польмя». На першым — камандзіры партызанскага злучэння Лагуна (першы справа Ю. Каюраў у ролі Лагуна), на другім — артыст М. Глузскі ў ролі камбрыга Гузля.

ДА ЗНАМЯНАЛЬНАЙ ДАТЫ

Знамянальнай даце — 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў прысвечаны выпушчаны Маскоўскім выдавецтвам «Навука» зборнік «Вызваленне Беларусі». Гэта — другое выпраўленае і дапоўненае выданне пад рэдакцыяй і з прадмовай члена-карэспандэнта Акадэміі навук СССР А. М. Самсонава.

У зборнік уключаны ўспаміны выдатных савецкіх палкаводцаў, палітработнікаў, кіраўнікоў партызанскага руху, аб тым, як рыхталася і ажыццяўлялася беларуская наступальная аперацыя «Баграціён».

У ліку аўтараў — маршалы Савецкага Саюза Г. К. Жукаў, А. М. Васілеўскі, І. Х. Баграмян, К. К. Ракасоўскі, былы начальнік Цэнтральнага штаба партызанскага руху П. К. Панамарэнка і іншыя.

У ваенным выдавецтве выйшаў мастацкі альбом «Разгром фашысцкіх войск у Беларусі».

БЕЛТА

ВІНШУЕМ З УЗНАГОРОДАЙ

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за заслугі ў развіцці беларускага тэатральнага мастацтва і ў сувязі з сямідзесяцігоддзем з дня нараджэння народнага артыста рэспублікі, акцёр Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа Шмафей Мікалаевіч СЯРГЕЙЧЫК узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР пісьменнік Гаўрыла Карневіч ШУТЭНКА за плённую літаратурную дзейнасць і ў сувязі з пяцідзесяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

барацьбіт з асаблівым хваляваннем у сваіх публіцыстычных творах змагаўся за радзіму сацыялістычную, савецкую, якую заўсёды марыў бачыць «сонечнай, квітнеючай, у праменнях сонца залатых». Ці не таму так замілавана, так прыгожа і вобразна паўстаюць у яго творах родныя палеткі, нівы, лясы і дубровы, ці не таму так глыбока краюцца словы нянавісці да «вераломнага ворага», ці не таму столькі жалю і гневу выклікаюць жудасныя малюнкi злачыстваў акупантаў на роднай зямлі, якія так балюча паказваў пісьменнік.

У адным з выступленняў па радыёстанцыі, падвёшы вынікі творчасці беларускіх паэтаў і празаікаў у перадыбным друку, М. Лынькоў падкрэсліў, што тэма сацыялістычнай Радзімы з'яўляецца асновай у публіцыстыцы беларускіх мастакоў слова: «Ёй прысвячаюць яны сваю гарачую любоў, самыя лепшыя пачуцці яе сыноў. Для яе знаходзяць яны самыя нежныя фарбы, якія можна знайсці на родных палях і сенажаках, на родных азёрах і рэках. Яны клынуцца адпомсціць за кроў і мучэнні народа, за зняслаўленыя народныя святыні!».

У процілегласць зварынай фашысцкай публіцыстыцы, якая сваёй хлуснёй выхоўвала маральна спустошанага нацысцкай ідэалогіяй абстрактнага чалавека, чалавека-аўтамата, сляпога выканаўцу загадаў Гітлера і яго хаўруснікаў, у супрацьлегласць вар'яцкай расавай тэорыі М. Лынькоў паказваў

ідэйную сілу сацыялістычнага гуманізму, аблічча ўсебакова падрыхтаванай для барацьбы з чалавеканенавісцкай, маральна ўстойлівай і непахіснай у сваіх палітычных перакананнях сацыялістычнай асобы. У адной з перадач у эфіры ён звяртае ўвагу на палонных «эсэсаўцаў-зладзюг», якія мелі выгляд бяскрыўдных «вашывых арыўцаў», для якіх ганебны паход на Усход закончыўся назаўсёды. Пісьменнік, аднак, перасцерагае слухача не рабіць паспешлівых вывадаў, а паглядзець больш пільна ў вочы гэтым забойцам, каб адчуць іх халодны, зварыны позірк. М. Лынькоў зусім справядліва называе іх «зварамі з воўчай натурай», якіх трэба знішчаць рашуча і бязлітасна. Далей у прамовае пісьменнік нават не ўжывае слова «чалавек», гаворачы пра палонных эсэсаўцаў. Рэальнасць аўтарскай размовы пацвярджалася рэальнасцю жыццёвай. Пісьменнік прыводзіць абуральныя прыклады зверстваў нацыстаў, на якія не здольны чалавек у поўным сэнсе гэтага слова.

У сваіх газетных публіцыстычных творах і выступленнях па радыёстанцыі «Савецкая Беларусь» пісьменнік прыходзіць да вываду, што маральна спустошанасць фашыстаў — з'ява капіталістычнага ладу жыцця, які ў сілу сваіх антаганістычных законаў не можа даць свабоды і шчасця чалавеку, садзейнічаць яго гарманічнаму развіццю. На думку пісьменніка, з антыгуманістычнага стану да разумення паняц-

цяў добра і роўнасці ўсіх людзей на зямлі адурманенага гітлераўскай прапагандай чалавека можа прывесці толькі сумленне. Менавіта яно, лічыў М. Лынькоў, павінна стаць логікай гісторыі развіцця нямецкай пацыі пасля разгрому фашызму. Сумленне павінна прымусіць нямецкі народ паглядзець не праз чорнае забрала прапагандысцкай хлусні на сутнасць паходу на Усход, а праз страшэнныя пакуты часова занявольненых народаў, гібелі мільянаў нявінных людзей.

Гітлераўцаў, якім пачуццё сумлення варожа, пісьменнік называе «двуногімі зварамі», «забойцамі, ап'янеўшымі ад чалавечай крыві і смерці». М. Лынькоў справядліва заклікае знішчаць іх: «Пакаленне звароў жорсткіх і крыважэрных, страціўшых і гонар, і сумленне, і нават чалавечае аблічча, выхаваў людзед Гітлер. У наш прыгожы край раптоўна ўварвалася дзікая зварыная арда, ап'янеўшая крывёй і лёгкай нажывай у Еўропе. Страшэнныя разбурэнні, дзікі гвалт, смерць і знявага — вось што прынеслі фашысты беларускаму народу. Гэта яны, людзеды, каты і вешалі, спганілі нашу зямлю, залілі родную Беларусь крывёю і агнём, называючы свае справы «новым парадкам».

Публіцыстычнае выкрыццё зварынай сутнасці «крывавых ваўкалакаў фашысцкай Германіі» на гістарычна-канкрэтных фактах паказвала крывавае сутнасць нацысцкага «новага парадку». У артыкуле «Слава вольнаму Гомелю!» ва ўсёй жудаснай праўдзе пісьменнік дае стра-

шэнныя малюнкi жахлівых пакут беларускага народа ў час акупацыі і галерэю «маральных уродаў, вар'ятаў і дэгенератаў Гітлера». М. Лынькоў раскрывае жывёльны страх нямецкай ваеннай эліты за крываваы ўчынік перад народамі Еўропы, за мільёны загубленых чалавечых жыццяў. Пісьменнік падкрэслівае, што фашысты як спрактыкаваныя забойцы, які ў 1941, так і ў 1943 годзе, чыніць свае крываваыя расправы. Чалавеканенавісціцы Ідэі «чорнай зграі Гітлера» завастрараюць грамадзянскія пачуцці М. Лынькова, ён голасам, поўным пагарды і нянавісці, як бы пытае ў чалавецтва: «Хіба могуць жыць, хіба могуць дыхаць чыстым паветрам нашай зямлі гэтыя нелюдзі, гэтыя крываваы ваўкалакі фашысцкай Германіі? Хіба можа жыць на свеце зверарадобная істота, пацягнуўшая на ясныя вочы дзіцяці? Хіба можа жыць на сучаснай зямлі істота, успрыняўшая вобраз канібала? Хіба могуць жыць гэтыя гадзючыя стварэнні з розумам шалёнага сабакі і з сэрцам блудлівай гіены?»

М. Лынькоў, як сапраўдны мастак, адданы справе роднага народа, не проста імкнуўся сабраць усё самае жахлівае аб «гітлераўскіх недаварках», самае антычалавечае і выкрыць перад усім светам іх зварынае аблічча, ён імкнуўся паказаць чалавеканенавісціцкую ідэалогію фашызму так моцна, так мэтанакіравана, каб пісьменніцкая думка выклікала вострыя пачуцці гневу і нянавісці да акупантаў кожнага, хто будзе чытаць артыкул, памфлет, фельетон, слу-

хаць прамову па радыё. У артыкулах — «Бесноватыя твары», «Точат топоры беларусцы», «Адпомсцім за ўсё», «Прывет родному городу», «Дружба народоў — источник нашей силы», «Пра Карлу, свінню і дзварыныя ручкі», «Смачны жабе араж, ды зубоў бог не даў», «Дзень добры, маці-радыма!», «Дзень добры, родны Мінск!», і многіх іншых — М. Лынькоў свой голас помсты чалавеканенавісцікам імкнецца з'яднаць у адзіны ўсенародны голас нянавісці і помсты «двуногім зварам».

Ці не таму іншы раз творчае «я» пісьменніка пераарстае рамкі асабістай індывідуальнасці ў ідэйных вывадах і абагульненнях і вырастае ў «я» народа. Воблік пісьменніка-грамадзяніна ў сваіх унутраных імкненнях зліваецца з светлым і гераічным воблікам беларускага народа: «Нязгасным агнём гарэла наша нянавісць да душгабаў, жаланне лютай помсты да людзедаў і дзетазабойцаў. Гэта ж нянавісць, гэтай бязлітаснай помстай, — толькі імі жывём і дыхаем мы!».

Публіцыстыка М. Лынькова ў гады сурогава выпрабавання — яркі прыклад адланага служэння пісьменніка Камуністычнай партыі, роднаму народу. Яна хвалявала і б'юць заўсёды хваляваць сваёй грамадзянскай прыўнятаасцю, партыйнасцю і палыміянасцю, эмацыянальнай прыгажосцю і сацыяльнай вострынёй, гартаваць у нашых сэрцах адданасць Радзіме і нянавісць да яе ворагаў.

І. САЧАНКА,
кандыдат філалагічных навук.

У ЦЭНТРЫ ЎВАГІ — НАШ СУЧАСНІК

3 пленум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР

20 ЧЭРВЕНЯ адбыўся чарговы пленум праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. На парадку дня пытанне — «Аб выкананні рашэнняў VI з'езда пісьменнікаў Беларусі». Пленум адкрыў старшыня праўлення Саюза, народны паэт БССР **Максім Танк**.

Ва ўступным слове ён сказаў: — Ужо мінула больш трох год з часу нашага апошняга VI з'езда пісьменнікаў Беларусі, на якім былі грунтоўна і самакрытычна разгледжаны дасягненні нашай літаратуры за мінулы перыяд, і ў святле настановаў XXIV з'езда партыі намечаны новыя арыенціры, далейшыя шляхі развіцця і ўздыму нашай літаратуры.

Зразумела, што тры гады — не такі вялікі адрэзак часу, каб можна было рабіць нейкія ўсеабаковыя абагульненні, але гэта дастатковы інтэрвал для правяркі выканання прынятых намі настановаў, для правяркі правільнасці і накіраванасці нашых пошукаў, творчых тэндэнцый і для ўнясення неабходных карэктываў у нашы планы — карэктываў, падказаных бурнай і дынамічнай сучаснасцю, патрабаваннямі жыцця.

Гаворачы аб росце аўтарытэту беларускай літаратуры ў нашай краіне і за яе межамі, М. Танк адзначыў важнасць пашырэння і ўмацавання інтэрнацыянальных сувязей з братнімі літаратурамі.

Акцэнтуючы ўвагу на выхаваўчай ролі літаратуры, прамоўца нагадаў даклад таварыша П. М. Машэрава на красавіцкім пленуме ЦК КПБ, у якім падкрэслівалася неабходнасць канцэнтравання творчых намаганняў дзеячаў літаратуры і мастацтва на гераічных і працоўных подзвігах нашага народа, на раскрыцці глыбіні і шматграннасці герояў нашага часу — будаўнікоў новага камуністычнага грамадства.

Заклапочана гаварыў М. Танк аб выхаванні маладой змены ў літаратуры, аб стварэнні высокадзейных твораў пра нашага сучасніка.

— Хацелася б толькі, каб наша прадукцыя была з вышэйшым знакам якасці, каб нашы сённяшнія дасягненні сталі чарговымі ступенямі да новых самастойных адкрыццяў, глыбокіх ідэйных абагульненняў падзей у жыцці нашых герояў і большай дасканаласці майстэрства, каб творы нашы ўзбагачалі духоўную культуру народа — народа, служэня якому з'яўляецца самым высокім абавязкам для кожнага з нас.

З дакладам выступіў намеснік старшыні праўлення СП БССР **А. Грачанікаў**.

Тры гады, якія прайшлі пасля VI з'езда пісьменнікаў рэспублікі, асветлены гістарычнымі рашэннямі XXIV з'езда КПСС, для беларускай літаратуры сталі гадамі яе далейшага ідэйнага і творча-

га росту, далейшага мастацкага асваення новых пластоў народнага жыцця, адзначыў дакладчык.

Нядаўна, напярэдадні 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, на партыйным сходзе ў грунтоўных дакладах І. Чыгрынава па прозе і Л. Дайнекі па паэзіі было падрабязна разгледжана пытанне аб тым, як беларускія пісьменнікі адлюстроўвалі і адлюстроўваюць у сваіх творах гераічны подзвіг савецкага народа ў гады вайны. Тэма вайны і народнага подзвігу ў нашай літаратуры з'яўляецца і зараз адной з магістральных.

І не выпадкова вярнуўся І. Мележ да рамана «Мінскі напрамак», грунтоўна яго перарапрацаваўшы. Гэта сімптаматычна. Раман папоўніўся новымі хваляючымі старонкамі, набыў яшчэ большую эпічнасць і псіхалагічную глыбленасць.

Інтэнсіўна даследавалі ваенную тэму ў апошнія гады пісьменнікі розных пакаленняў. Верны гэтай тэме В. Быкаў выступіў з новымі апавесцямі «Абеліск» і «Дажыць да святання». Вельмі хутка ў нашай краіне і за мяжой атрымала выдомунасць «Хатынская апавесць» А. Адамовіча, адзначаная нядаўна прэміяй Міністэрства абароны СССР.

Цікавы раман А. Кулакоўскага «Сцежкі зведання і нязведання».

Вялікую творчую задуму здзейсніў у апошнія гады І. Навуменка. Яго апошні раман «Сорак трэці» завяршае трылогію аб вайне, над якой ён працаваў ледзь не пятнаццаць гадоў.

Высока ацэнены раман І. Чыгрынава «Плач перапёлкі». Адрібак перакытых пакут і здзекаў у фашысцкай няволі ляжыць на апавесцях Б. Сачані, што складалі яго новую кнігу «Памяці». Чалавеку на вайне, яго мужнасці і маральным прынцыпам прысвяціў апавесць «Няхай ідзе дождж» А. Марціновіч. Упершыню з вялікім творам пра вайну выступіў У. Дамашэвіч («Порахам пахла зямля»). Належнае месца — тэма вайны — займае ў творчасці В. Адамчыка, І. Пташнікова, М. Кругавых, У. Карпава, В. Хомчанкі, М. Ракітнага, М. Стральцова, А. Кудраўца, П. Місько, М. Гамолкі, М. Гроднева, У. Федасеевіч, В. Рудава.

Для юнацтва нямала твораў, прысвечаных вайне, напісалі І. Сяркоў, А. Васілевіч, Г. Шыловіч, М. Ваданосаў, А. Шашкоў і іншыя празаікі.

А. Грачанікаў, спыняючыся на мемуарных і іншых дакументальных творах, назваў апавесць «Да святання блізка» І. Новікава, якая друкуецца ў «Полымі» і «Я — з вогненнай вёскі» А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесні-

ка, кнігу, аналагічнай якой, мабыць, няма ні ў адной літаратуры свету. Старонкі яе — гэта трагедыіны лёс савецкіх людзей, якія цудам уцалелі, прайшоўшы самыя крываваыя кругі пякельных фашысцкіх катаванняў.

Пісьменнікі яшчэ і яшчэ раз звяртаюцца да суровай ваеннай рэальнасці. Тут і пэтычна ўнізслыя сцэнарныя работы А. Вялюгіна, тут праца І. Новікава і І. Чыгрынава над сцэнарыем тэлефільма «Руіны страляюць...», стварэнне фільма «Полымя», у якім прымаў удзел як паэт і дакументаліст Г. Бураўкін, нарысы М. Матукоўскага, прысвечаныя Мінскаму падполлю, «Брэсцкая балада» Р. Бардуліна, большасць вершаў-успамінаў у новым зборніку А. Дракахруста.

Усе мы, гаварыў дакладчык, знаходзімся пад глыбокім уражаннем, якое зрабіў на нас XIII пленум ЦК КПБ. Гаворачы пра задачы, якія стаяць перад дзеячамі літаратуры і мастацтва на сучасным этапе, першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў падкрэсліў: «Сёння як ніколі востра стаіць праблема павышэння майстэрства, большай творчай самааддачы мастака... Між тым, кіраўнікі творчых саюзаў, усё яшчэ вельмі многа ўвагі ўдзяляюць розным арганізацыйным пытанням, пераважна дробным, забываючы аб цэнтральнай сваёй задачы: глыбока аналізаваць ідэйна-тэарэтычныя і эстэтычныя праблемы мастацкай творчасці, своечасова выяўляць тэндэнцыі, якія намяціліся ў літаратуры і мастацтве, і правільна накіроўваць іх развіццё. Чым глыбейшым, больш мэтанакіраваным будзе такі аналіз мастацкай творчасці, тым больш плённай і значнай стане работа саюзаў у стварэнні духоўных каштоўнасцей высокай вартасці».

Менавіта з такімі патрабаваннямі высокай ідэйна-мастацкай якасці мы і павінны падыходзіць да кожнай літаратурнай з'явы, да кожнага новага твора.

Гэтыя праблемы, заўважыў А. Грачанікаў, з асаблівай вострыняй ставіліся на пісьменніцкіх пленумах. Абмяркоўваліся яны таксама на пасяджэннях прэзідыума, калі гаворка ішла пра работу часопісаў «Полымя», «Беларусь», «Неман», «Малодосць» і газеты «Літаратура і мастацтва».

VI з'езд пісьменнікаў Беларусі заклікаў мастакоў слова смялей і глыбей адлюстроўваць у сваіх творах жыццё сучаснага горада і вёскі. Нядаўна з'явіўся на старонках «Полымя» новы раман І. Шамякіна «Атланты і карыятыды». Мабыць, гэта першы вялікі і значны твор нашай літаратуры, у якім даследаюцца праблемы жыцця сённяшняга горада. Праз канфлікты і супярэчнасці галоўных дзейных асоб пісьменнік здолеў перадаць складаныя грані дынамікі сённяшніх дзён.

Важныя праблемы ўзаемаўплыву калектыву і асобі, маральнай адказнасці і грамадскага абавязку паставіў у рамане «Непрыкаяны маладзёк» А. Асіпенка. Увагу грамадскасці і крытыкі прыцягнула кніга А. Кудраўца «Раданіца», а яго зборнік на рускай мове «Холод у пачатку вясны» адзначан прэміяй выдавецтва «Молодая гвардыя».

Індустрыяльнай тэме прысвяцілі раманы «Песня Дзвіны» Т. Хадкевіч і «Не магу без цябе» Л. Гаўрылін.

Дакладчык станоўча ацаніў першыя кнігі А. Жука, Я. Радкевіча, У. Кузьмянкова, М. Гіля, Г. Далдзівіча, Л. Калодзежнага, В. Казько, новы твор Г. Папова «За трыдзевяць планет», апавесць М. Кругавых «Лёнька-

ва ўдача». З новымі творамі ў «Немане» выступіў А. Савелічаў.

Далей А. Грачанікаў пераходзіць да арганізацыйнай работы Саюза пісьменнікаў. Шмат было розных пасяджэнняў і абмеркаванняў. На жаль, як паказала практыка, выніковасць іх невялікая. Больш плённымі былі б здабыткі, калі б праўленне, прэзідыум, партбюро СП знаходзілі жывыя формы далучэння пісьменнікаў да праблем сучаснасці. Так, паездка пісьменнікаў у Докшыцкі раён і на Віцебшчыну, арганізаваная ЦК КПБ, дала багачэйшы матэрыял для роздуму пра будучыню вёскі. М. Калачынскі напісаў кнігу вершаў «Докшыцкі каравай». Вынікам паездкі Л. Прокшы з'явіўся яго нарыс «Да сустрэчы ў Крыніцы» і кніга «За Добрыцай-рэчкай».

Цікавымі былі творчыя справаздачы М. Калачынскага, І. Новікава, М. Кругавых. Але ў арганізацыйна-творчай рабоце яшчэ шмат мітусні. Шмат разоў абмяркоўвалася работа перыядычных выданняў, і хоць адбыліся значныя зрухі, але сучаснае жыццё падаецца часам без належнага аналізу. Тут А. Грачанікаў, у цэлым адзначаючы плённасць пошукаў калектыву «Ліма» ў адлюстраванні сучаснасці, указвае і на слабасць, адсутнасць мастацкай свежасці некаторых матэрыялаў.

За апошнія гады прыкметна ажыла пісьменніцкая публіцыстыка. Выйшла кніга публіцыстычнай спадчыны П. Глебкі, а таксама «Размова з чытачом» І. Шамякіна. Вось-вось павінна выйсці кніга літаратурна-крытычных і публіцыстычных артыкулаў І. Мележа. Цікавай стала кніга «Рэпартаж з рубцом на сэрцы» М. Лужаніна.

Гаворачы пра публіцыстыку, дакладчык назваў кнігу «Рабочыя людзі» В. Мысліўца, «Салёная планета» Э. Ялугіна, нарысы І. Дуброўскага, В. Палтаран, Я. Сіпакова, зборнікі «Дрэва жыцця» П. Місько і «Залёны трохкутнік» Л. Левановіча. Цікавым мае быць нарыс В. Якавенкі пра Героя Сацыялістычнай Працы, сакратара Докшыцкага райкома партыі У. Крышталевіч. У жанры публіцыстыкі даволі актыўна пачалі выступаць П. Броўка, В. Вітка, У. Дамашэвіч, М. Гроднеў, Г. Шыловіч, Я. Каршукоў, С. Кухараў.

Да паэтычных набыткаў апошніх год трэба аднесці кнігі «Калі ласка» П. Броўкі, «Далёка да акіяна» А. Куляшова, «Хай будзе святло» М. Танка, «Росы на колесе» М. Лужаніна, «Мая асяніна» А. Зарыцкага. Радуе выбранае В. Віткі, С. Грахоўскага і А. Русецкага.

Працягвала папаўняцца «Бібліятэка беларускай паэзіі». У гэтай серыі выходзілі кнігі А. Куляшова, П. Панчанкі, К. Кірзенкі, А. Вярцінскага, Я. Сіпакова, А. Русака, М. Засіма, Праўда,

прыглядаючыся да яе, прыходзіш да вываду: ці няварта было б рэдкасці і выдавецтву паклапаціцца аб яе ўдасканалванні.

Адной з асаблівасцей нашай паэзіі апошніх год з'яўляецца яе імкненне пашыраць тэматычныя і жанравыя абсягі, асэнсоўваць факты і з'явы сучаснага жыцця ў адпаведнай гістарычнай сувязі. Гісторыі народа, лёсу выдатных сыноў прысвечаны паэмы А. Вялевіча і А. Бачылы.

Да жанру гістарычнай паэмы можна аднесці і «Блакітныя вербы» А. Бажко. Р. Бардулін у сваім творы «Брусель—Лондан. У тумане сонца» звяртаецца да падзей, што папярэднічалі другому з'езду РСДРП.

Сур'ёзную ўдачу напаткаў Я. Сіпакоў у «Вечы славянскіх балад». У пераважнай сваёй большасці яго балады — гэта сапраўды паэтычнае асэнсаванне мінулага.

Спыніўся дакладчык і на творах для дзяцей і юнацтва. Выйшла цікавая кніга А. Васілевіч «Пачакай, затрымайся...», напісаная ў самым добрым эмацыянальным ключы, з дакладнай і запамінальнай абмалёўкай характараў. Карыстаюцца неаслабым попытам у юнага чытача апавесці І. Сяркова «Мы з Санькам у тыле ворага» і «Мы — хлопцы жывучыя», новая апавесць старэйшага майстра дзіцячай літаратуры А. Якімовіча «Кастусь Каліноўскі». С. Александровіч у апавесці «На шырокім прастор» расказаў пра дзяцінства і юнацтва Я. Коласа. С. Грахоўскі цікава расказаў дзецям пра рэвалюцыйную акрыленасць першых год Савецкай улады («Гарачае лета»). Актыўна прапавалі П. Кавалёў, У. Паўлаў, Я. Яганская, Л. Арабей, Ю. Багушэвіч, В. Хомчанка, Хв. Жычка, М. Даніленка, І. Громовіч, С. Міхальчук, У. Юрэвіч, М. Ваданосаў, П. Рунец, Л. Прокша, А. Пальчэўскі.

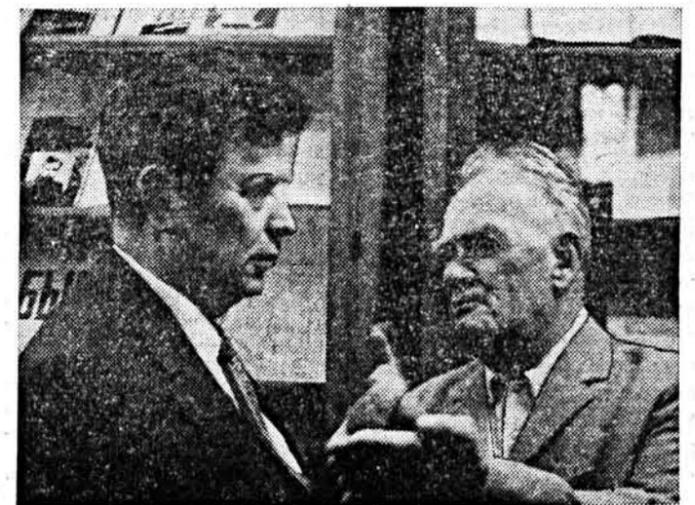
Выдатнай з'явай стала «Чытанка-малыявітанка», В. Віткі, творы якога адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР.

Пашырыўся і ўзбагаціўся паэтычны раздзел дзіцячай літаратуры твораў У. Дубоўкі, Э. Агняцэв, В. Зуёнка, В. Вярбы, Д. Бічэль-Загневай, А. Вольскага, Н. Глевіча, Р. Бардуліна, М. Калачынскага, А. Дзеружынскага, С. Шушкевіча.

Нядаўна ў Мінску адбылася нарада па драматургіі, якая глыбока прааналізавала п'есы беларускіх драматургаў, адзначыўшы іх высокі грамадзянскі пафас, імкненне аўтараў не ўхіляцца ад складаных і вострых праблем сучаснасці.

Актыўна працуе ў галіне драматургіі А. Макаёнак. Купалаўны паставілі новую п'есу К. Крапівы «Брама неўміручасці», і яна адразу атрымала грамадскі рэзананс сваёй актуальнай і вострай праблематыкай.

Поспехам карыстаюцца п'есы М. Матукоўскага,

Удзельнікі пленума Максім Танк і Максім Лужанін.

А. Дзялэндзіка, А. Маўзона, А. Петрашкевіча, П. Макаля. Высокую ацэнку атрымала п'еса-казка для дзяцей А. Вярцінскага «Дзякуй, вялікі дзякуй!».

Пашырыліся сувязі беларускай літаратуры, гаварыў далей А. Грачанікаў, з літаратурамі народаў СССР і замежных краін. Летась адбыўся сімпозіум перакладчыкаў беларускай літаратуры на мовы народаў СССР, у якім удзельнічалі больш як 40 прадстаўнікоў нацыянальных літаратур. Будзе выдавацца штогоднік «Далягляд», у якім будуць змяшчацца творы пісьменнікаў саюзных рэспублік і замежных прагрэсіўных аўтараў.

Але ў гэтай галіне ў нас яшчэ шмат праблем.

Актывізаваліся нашы сувязі з літаратурамі замежных краін. Мы маем шчырых сяброў, актыўных перакладчыкаў беларускай літаратуры. Калі раней за мяжой выходзіла 2—3 нашыя кнігі штогод, то цяпер 5—7. Толькі летась выйшлі «Выбраныя вершы» М. Багдановіча (Польшча), апавесць В. Быкава «Сотнікаў» (Польшча і Румынія), анталогія беларускага апавядання «Месячная ноч» (Славачка), казкі ў запісах М. Федароўскага (Польшча).

Рыхтуецца выданне анталогіі паэзіі на французскай мове праз ЮНЕСКА. Неўзабаве павінна выйсці анталогія беларускай паэзіі на англійскай мове ў выдавецтве «Прогресс». Рыхтуецца да выдання кнігі паэзіі ў Латвіі, Малдавіі, Грузіі. У Браціслаўскім выдавецтве «Славачка» сучасныя выйдзе зборнік сучаснай беларускай паэзіі, складзены П. Макалем.

Спінніўся дакладчык і на перакладчыцкай рабоце беларускіх пісьменнікаў. Толькі што выйшла кніга выдатнага паэта К. Куліева «Соль зямлі» ў бліскучым перакладзе А. Куляшова. Па сутнасці, агромністую працу скончыў Ю. Гаўрук, падарыўшы нам у цудоўных перакладах шэсцераўскага «Караля Ліра». Э. Агняцвет па-майстэрску пераклала вершы Г. Апаціра. Падрыхтаваў да друку зборнік славацкай паэзіі П. Макаль. Бясспрэчна за службу ў галіне перакладу М. Танка, Я. Семязона, Я. Скрыгана, Н. Плевіча, П. Макаля, А. Зарыцкага, М. Аўрамчыка, А. Вярцінскага, Хв. Жычкі, М. Хведаровіча, Л. Салаўя, У. Шахаўца, А. Шаўні і многіх іншых паэтаў і празаікаў.

Мінула два з паловай гады, працягваў А. Грачанікаў, з дня прыняцця Пастановы ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы». Час не такі і вялікі, але ён ужо дае магчымасць азірнуцца назад, убачыць, што зроблена, якія зрухі адбыліся ў нашай літаратурнай крытыцы.

У лютым 1972 года быў скліканы пленум праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, на якім разгледжана пытанне «Стан і задачы беларускай літаратурнай крытыкі». На пасяджэннях секцыі крытыкі абмяркоўвалася творчасць асобных крытыкаў, стан літаратурнай крытыкі на старонках друкаваных органаў, адлюстраванне літаратурнага працэсу ў асобных зборніках. Разам з Інстытутам літаратуры імя Я. Купалы АН БССР практыкуюцца сумесныя пасяджэнні, на якіх падводзяцца вынікі літаратурнага года.

Спрыяла актыўнасць працы крытыкаў і стварэнне асобнай рэдакцыі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», якая выпускае па 10—12 кніг крытыкі і літаратурназнаўства ў год. Крытыка-літаратурназнаўчая літаратура выходзіць таксама ў выдавецтвах «Навука і тэхніка», «Вышэйшая школа».

Але наша крытыка не можа пахваліцца грунтоўнымі даследаваннямі па такой асноўнай тэарэтычнай праблеме літаратуры, як праблема народнасці і партыйнасці.

Кампліментарная крытыка да гэтага часу займае ўстойлівы пазіцыі, ёй спрыяе практыка газетнага рэцензавання, калі рэцэнзія, па сутнасці, уяўляе сабой разгорнутую анатацыю.

А. Грачанікаў зазначыў, што ў невысокім стане газетнага рэцензавання віна не толькі саміх рэдакцый, якія запрашаюць да рэцензавання малакваліфікаваных людзей, але і крытыкаў. Трэба падумаць пра рост кадраў крытыкаў, якія займаліся б пытаннямі асветлення сучаснага літаратурнага працэсу.

Будучае літаратуры — гэта яе змена. Што ж робіцца для выхавання маладых літаратараў? Саюз пісьменнікаў кожны год праводзіць семінар маладых паэтаў і празаікаў — сумесна з ЦК ЛКСМБ і іншымі творчымі саюзамі, а таксама ў Доме творчасці імя Я. Коласа. Створана камісія па рабоце з маладымі, якая плануе і праводзіць сваю работу ў цеснай сувязі з творчымі секцыямі.

Летась былі абмеркаваны першыя кнігі празаікаў Я. Радкевіча, А. Жука, У. Кузьмянкова, А. Рыбана і Д. Моркаўкі, паэтычных зборнікаў М. Губернатарова, В. Беліжэні, С. Законнікава. Секцыя паэзіі сумесна з выдавецтвам «Мастацкая літаратура» абмеркавала 14 рукапісаў маладых.

Шмат увагі аддаюць выхаванню творчай змены старэйшых майстэрства слова М. Танк, І. Шамякін, І. Мележ, А. Кулакоўскі, Я. Брыль, В. Вітка, Я. Скрыган, М. Аўрамчык і іншыя. Саюз пісьменнікаў практыкуе ў апошні час выязныя пасяджэнні прэзідыума СП. У Магілёве, напрыклад, абмяркоўваліся творы Н. Зверавой, І. Аношкіна і іншых.

Важным кірункам работы прэзідыума, праўлення СП і яго кіраўніцтва і надалей павінны быць штодзённым клопат аб стварэнні належных умоў для творчай працы пісьменнікаў, прыцягненне іх да высокамастацкага адлюстравання сучаснасці, пастаянная ўвага да ідэйна-творчага развіцця літаратурнага працэсу, павышэнне ролі літаратуры ў фарміраванні камуністычнай свядомасці людзей.

У спрэчках па дакладу А. Грачанікава выступілі пісьменнікі: Г. Папоў, Т. Хадкевіч, П. Дзюбайла, У. Юрэвіч, А. Асіпенка, Хв. Жычка, А. Кулакоўскі, В. Каваленка, М. Ткачоў, С. Грахоўскі, У. Дамашэвіч, І. Грамовіч, С. Шушкевіч.

Адлюстраванню тэмы сучаснасці ў творчасці пісьменнікаў было прысвечана большасць выступленняў.

У апошнія гады ў «Немане» змешчаны шэраг цікавых твораў пра людзей горада і вёскі. Закончана публікаванне рамана В. Шацілы «Ілья Дольніцаў і іншыя» пра рабочы клас рэспублікі. Як зазначыў у сваім выступленні намеснік галоўнага рэдактара часопіса Г. Папоў, у рэдакцыйным партфелі шмат твораў на тэму сучаснасці. Новы раман «Іжынеры» напісаў А. Савелічаў. Э. Ялугін раман «Астравы» прысвядзі савецкім спецыялістам, якія працуюць у Алжыры.

Так, наш велічны час варты значных твораў. Такіх твораў, якія з задавальненнем нашы нашчадкі будуць чытаць праз дзесяці гадоў. «Для мяне ясна адно: пісьменнік — перш за ўсё летапісец спраў, дум, пацучыў свайго пакалення, а значыць і жыцця краіны, народа на пэўным этапе», — слушна заўважыў у сваім выступленні Т. Хадкевіч.

Тэме сучаснасці прысвядзі

значную частку свайго выступлення галоўны рэдактар кінастудыі «Беларусьфільм» А. Асіпенка. Мяркуюцца, што кінастудыя «Беларусьфільм» выпусціць двухсерыйны фільм «Браты Гуляевы». Аўтар сцэнарыя — інжынер аўтазавода А. Каштанаў. Заключаны дагаворы на напісанне сцэнарыяў таксама з М. Матукоўскім («Сын старшын»), В. Кармазавым («Ціхія перакаты»), Л. Арабей («Скошаныя травы») і іншымі пісьменнікамі.

Гэта — планы ў мастацкім кіно. «...Але чаму часта пісьменнікі ігнарыруюць дакументальнае. Гэтае пытанне варта было б абмеркаваць у Саюзе пісьменнікаў, знайшоўшы адпаведную форму», — слушна заўважыў У. Юрэвіч. Часам дакументальным фільмам не хапае высокай думкі. Чалавек працы як бы і заняў сваё месца на экране, але яго ў большасці выпадках робяць рупарам аўтарскай ідэі, доказам яе. Тады, як чалавек сам павінен жыць на экране багатым жыццём.

Тут павінны шмат даць публіцыстычныя выступленні пісьменнікаў у друку. «Пішучы пра людзей працы, — працягваў У. Юрэвіч, — пісьменніку непрыстойна стаяць «за кадрам» гэтай працы, быць староннім назіральнікам. Ён павінен быць унутры творчага калектыву, жыць яго вялікім напружаным жыццём».

Паездкі пісьменнікаў у творчыя камандзіроўкі, на прадпрыемствы, у калгасы і саўгасы могуць шмат даць, калі да гэтай справы адносіцца з ўсёй сур'ёзнасцю. «...Апошні перыяд, — гаварыў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР А. Кулакоўскі, — і характэрны нашым паваротам да творчых спраў, да такіх мерапрыемстваў, якія патрабуюць аддачы».

Пытаннем актыўнасці крытыкі, яе дзейнасці і бялытасці прысвядзі сваё выступленне В. Каваленка. Ён сказаў, што практыка апошняга дзесяцігоддзя пераконала ў наступным: калі крытыка па-сіўнічае, то адрозна паважаюць крытэрыі і ацэнкі. Творы разліковыя, ілюстрацыйныя пачынаюць засланяць творы сапраўдныя, высокамастацкія.

Для актыўнасці пісьменнікаў нямаюць дало стварэнне спецыялізаванага рэспубліканскага выдавецтва «Мастацкая літаратура». Павялічылася колькасць кніг, палепшылася іх якасць. Але, як слушна заўважыў М. Ткачоў, «праца выдавецтва — гэта ў вядомай меры майстэрства работы і жыцця пісьменніцкай арганізацыі».

Вядома, шмат у рабоце выдавецтва дапамагае своечасовае і аб'ектыўнае рэцензаванне кніг. На жаль, многія выданні (сярод іх шмат такіх, што заслугоўваюць асаблівай увагі) у друку не ацэнены.

Аб пашырэнні межаў так званай «вытворчай» тэмы шмат гаварыў П. Дзюбайла. Ён у прыватнасці, заўважыў: «Сёння ўжо нельга паказаць чалавека на працы ў адрыве ад маральнай праблематыкі. Раскрываючы характар нашага сучасніка, багатае жыццё рабочага класа і тэхнічнай інтэлігенцыі праз працу і вытворчасць, пісьменнікі імкнуцца да шматграннасці, да скіравання ўвагі на розныя бакі сацыяльнага жыцця, да пашырэння сферы вывучэння характару, уключаючы пошук, самыя інтымныя адносіны і перажыванні».

Аб тым, як рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» выконвае рашэнні з'ездаў СП БССР і СССР раскажаў галоўны рэдактар Хв. Жычка. З гэтай лепшага адлюстравання жыцця нашага сучасніка газета аб'явіла конкурс «Табе, пяцігодка!».

Удзельнікі пленума Даніла Міцкевіч, Іван Навуменка і Аркадзь Марціновіч. Фота А. КАЛЯДЫ.

у якім удзельнічаюць пісьменнікі, журналісты, рабочыя. Са студзеня вядзецца дыскусія «Сучаснік у працы і літаратуры». Актывізаваў штотыднёвік і масавую работу.

Аб прапагандзе беларускай літаратуры, выданняў, што з'яўляюцца органамі Саюза пісьменнікаў, камплектаванні бібліятэк гаварыў У. Дамашэвіч. Ён закрануў таксама некаторыя пытанні выдавецкай практыкі.

С. Грахоўскі ў сваім выступленні адзначыў пэўныя здабыткі беларускай савецкай літаратуры за апошнія гады, яе шырокую папулярнасць у Краіне Саветаў. Чым жа выклікана такая цікавасць да беларускай літаратуры? Несумнінна, высокім ідэйна-мастацкім узроўнем лепшых твораў, братняй павагай і любоўю ўсіх народаў сацыялістычнай Айчыны да нашага народа, захопленнем, яго гераізмам, мужнасцю ў дні вайны, вялікай працавітасцю і дасягненнямі ў мірныя дні. У кожнай рэспубліцы людзям хочацца ведаць усё пра ўчарашні і сённяшні дзень беларусаў, сэрцам далучыцца да нашых клопатаў і спраў. І яны знаходзяць адказы на свае пытанні ў мастацкіх творах такіх празаікаў, як І. Мележ, І. Шамякін, Я. Брыль, І. Навуменка, В. Быкаў, А. Адамовіч і такіх паэтаў, як П. Броўка, М. Танк, А. Куляшоў, П. Панчанка і многіх, многіх іншых.

Значнае месца ў выступленні С. Грахоўскі адвёў недахопам, якія яшчэ назіраюцца ў нас у выдавецкай практыцы, а таксама выказаў незадавальненне ўзроўнем рэцензавання кніг у беларускіх выданнях. Па-за ўвагай крытыкаў застаюцца многія цікавыя кнігі пісьменнікаў. У прыватнасці, рэцензаванне павінна больш шырока і глыбока весіцца штотыднёвікам «Літаратура і мастацтва». Шкада, што на старонках «ЛіМа» даўно не сустракаюцца імёны такіх вопытных крытыкаў, як Бугаёў, Адамовіч, Бярозкін, Бечык, Дзюбайла, Яскевіч, Палтаран. С. Грахоўскі выказаў пажаданне, каб пісьменнікі больш актыўна выступалі ў штотыднёвіку. Гэтым самым павысіцца якасць публікуемых матэрыялаў, узрасце цікавасць да газеты ў чытачоў.

С. Шушкевіч выказаў заўвагі наконт паэтычнага зборніка А. Лойкі «Шчырасць». Ён таксама падкрэсліў, што задачы рэдакцыйных калектываў — не толькі ў тым, каб арыентавацца на адных вядомых аўтараў, але і прыцягваць да актыўнага ўдзелу ў перыядычным друку творчую моладзь, выхоўваць яе. А справа гэта — нялёгка і складана.

І. Грамовіч выказаў запакоенасць станам у рэспубліцы жанру гумару і сатыры. На яго думку, трэба літаратурным выданням больш увагі надаваць і гумарыстычнаму апавяданню і байцы, варта, каб зноў пачала праца-

ваць у Саюзе пісьменнікаў секцыя сатыры і гумару.

Вынікі работы пленума падвёў намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў БССР І. Шамякін:

— Пытанне, якое мы вынеслі на сённяшні пленум, — аб выкананні рашэнняў мінулага з'езда беларускіх пісьменнікаў, надзвычай важнае. Важнае перш за ўсё таму, што з'езд пісьменнікаў БССР праходзіў неўзабаве пасля XXIV з'езда КПСС і ўсе рашэнні мы прымалі, кіруючыся гістарычнымі задачамі, пастаўленымі партыяй перад савецкім народам. Акрамя таго, як слушна адзначалі ў сваіх выступленнях пісьменнікі, наш пленум арганічна звязаны з двюма юбілейнымі датамі: 30-годдзем вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 40-годдзем нашай пісьменніцкай арганізацыі.

Таму вельмі заканамерна, што сёння мы — і дакладчык, і выступаючыя — доўжым ярка гаварыць аб творчых апошніх гадах на тэму незабыўнага бесмяротнага подзвігу нашага народа ў гады мінулай вайны...

Асобна І. Шамякін гаварыў аб праблемах беларускай крытыкі, аб падзённых задачах пісьменніцкай арганізацыі, якія былі шырока і дэталёва акрэслены ў пастанове бюро ЦК КПБ аб рабоце партарганізацыі СП БССР, а таксама ў матэрыялах красавіцкага пленума ЦК КПБ. Безумоўна, у рабоце СП БССР ёсць асобныя недахопы, але ёсць і пэўны поспех. Радуе, што ўвага беларускіх празаікаў і паэтаў, драматургаў, крытыкаў і літаратурназнаўцаў сёння, як ніколі раней, звернута да праблем нашага сучаснага жыцця. Але пачэсны абавязак кожнага пісьменніка зрабіць яшчэ больш у паказе подзвігу нашага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, у адлюстраванні працоўных подзвігаў савецкіх людзей, якія будуць намуністычнае грамадства.

Пленум прыняў пастанову, у якой акрэслены канкрэтныя задачы пісьменніцкай арганізацыі па далейшаму паліпшэнню творчага працэсу, яшчэ ярчэйшаму адлюстраванню нашага гераічнага часу. Вырашана стварыць у бліжэйшы час брыгады на чале з вядучымі пісьменнікамі рэспублікі, якія выедуць у творчыя камандзіроўкі на прамысловыя прадпрыемствы, новабудулі і ў сельскагаспадарчыя вытворчыя аб'яднанні рэспублікі. Гэтыя паездкі дадуць неабходны матэрыял для будучых твораў на тэму сучаснасці.

У рабоце пленума прынялі ўдзел сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў, намеснік старшыні савета па беларускай літаратуры Саюза пісьменнікаў СССР Н. Е. Пашкевіч, адказны сакратар гэтага савета В. Н. Шчадрына.

ПРА СЯБРОЎ-ТАВАРЫШАЎ...

ПАРТЫЗАНСКАЯ барацьба знайшла шырокае адлюстраванне ў беларускім выяўленчым мастацтве, у тым ліку ў жывапісе.

Вайна паставіла новыя задачы перад мастакамі. Адно з іх змагаліся ў дзеючай арміі, другія ў тыле ворага (у партызанскіх атрадах знаходзіліся графікі — С. Раманаў, І. Бойка, М. Гудзіў, жывапісцы — У. Сухаверхаў, Г. Бржазоўскі, С. Лі, а таксама масквіч М. Абрывьба), трэція працавалі ў агітацыйных выданнях «Раздавім фашысцкую гадзіну» і «Партызанская дубіна».

У жывапісных творах, прысвечаных партызанскай барацьбе ў Беларусі, галоўная ўвага надаецца раскрыццю вобраза канкрэтнага чалавека-змагара. Гэта былі пераважна партрэты. У трактоўцы вобразаў панавалі дакументальны падыход, паказваліся канкрэтныя людзі, якія здзяйснялі подзвігі. Разам з тым у партрэтах уваблялася духоўная агульнасць савецкага чалавека, выяўляўся гераічны пафас народа.

Партрэтны жанр вызначаўся багаццем чалавечых характараў, разнастайнасцю персанажаў. На выстаўцы твораў мастакоў Беларусі, прысвечанай 25-годдзю рэспублікі, якая адкрылася ў 1944 годзе ў Маскве, экспанаваліся партрэты партызан, напісаныя Я. Зайцавым, З. Паўлоўскім, Ф. Мадоравым.

У «Партрэце юнага партызана» (1943 г.) Я. Зайцава простая і ўраўнаважаная кампазіцыя. Колеры лад, у якім значную ролю адыгрываюць охрыста-ружовыя, карычневыя, шэра-зеленаватыя фарбы, строгі і спакойны. Такі ж строгі і спакойны сам герой, з мяккімі рысамі твару, з ледзь затоеным сумаем. Яго вобраз вырашаны ў лірыка-рамантычным плане. Работа мастака ўспрымаецца не як індыўдуальны партрэт хлопчыка, імя якога не раскрытае аўтар, а як збіральны тып новага воіна.

Подзвігі ў вайну здзяйснялі і жанчыны. Партрэт адной з іх — Ніны Хахалінай — у 1943 годзе напісаў З. Паўлоўскі. Калі ў творы Я. Зайцава пераважае пачуццёвы бок у раскрыцці вобраза, то З. Паўлоўскага галоўным чынам цікавіць праўдзівасць характарыстыкі чалавека. Аўтар з асаблівай скрупулёзнасцю падкрэслівае высокі лоб гераіні, яе вялікія шэрыя вочы; ён старанна выпісвае бялявыя валасы, баявыя ўзнагароды, вопратку і нават гузікі.

Разам з тым мастак у вобразе Ніны Хахалінай перадае моцны чалавечы характар, шчырасць, прастату і мужнасць. Няяркія колерыны спалучэнні падкрэсліваюць пяшчотнасць вобраза. Уда-

лы, гарманічны колеры лад партрэта. Ён вырашаны ў пяшчотных ружова-охрыстых фарбах. Выкарыстанне халодных таноў дазваляе жывапісцу дасягнуць выразнасці ў перадачы твару, які мякка ўпісаны ў фон палатна. У цэлым такі каларыт надае вобразу асаблівую прывабынасць.

За баявыя подзвігі Пётр Кашэ быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. Яго партрэт у 1943 годзе напісаў Я. Красоўскі.

Жыццёва-канкрэтны вобраз перадаў у «Партрэце Фёдора Бачылы» (1944 г.) А. Шыбнёў. Мастак адлюстравалі камандзіра падрыўной групы 3-й Мінскай партызанскай брыгады на фоне зімовага краявіду. Народны месціца накіроўваецца на заданне, ён нібы на момант спыніўся, задумаўся. Фёдар Бачыла паказаны на фоне ружова-сіня-шэрага неба, попельнага лесу, белаватага снегу. Яго твар, постаць выказваюць спакой, што гаворыць аб сіле чалавека.

У пэўнай меры гэта палатно сведчыла аб новым падыходзе мастакоў да партрэта. Па-першае, партызан паказаны сярод роднай прыроды, адчуваецца яго сувязь з той зямлёй, на якой ён жыў, за якую змагаецца. Па-другое, само кампазіцыйнае рашэнне — у дадзеным творы постаць падрыўніка — дамінуе на фоне пейзажа, мае на мэце паказаць веліч чалавека-змагара, надаць вобразу рысы манументальнасці.

У Сухаверхаў неасрэдна ў партызанскім атрадзе стварае партрэты камандзіра Галіцкага, камісара Кануцкага, байца Пятроўскага. У іх выяўлены лепшыя рысы савецкіх людзей. Гэтыя і іншыя работы жывапісца з'явіліся падрыхтоўчым матэрыялам для напісання манументальнай карціны «За родную Беларусь».

Асобныя майстры ў той цяжкі час змаглі ўзняцца да стварэння глыбокага мастацкага вобраза. Такім майстрам стаў Ф. Мадораў.

У 1938 годзе Ф. Мадораў быў запрошаны на работу ў Беларусь. У час вайны ён напісаў цэлую галерэю партрэтаў народных месціцаў. У 1944 годзе Вярхоўны Савет Беларускай ССР за заслугі ў развіцці выяўленчага мастацтва рэспублікі прысвоіў яму ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Ф. Мадораў быў ужо сталым майстрам, талент якога асабліва ўзможнеў і набыў

яркія фарбы менавіта ў адлюстраванні партызанскай барацьбы. Праўда, не ўсе партрэты, створаныя ім, раўназначныя па сіле мастацкага ўвасаблення. Ф. Мадораў раскаваў, што ў многіх выпадках партызаны, якіх ён пісаў, ужо пры першай сустрэчы з ім заяўлялі, што ў іх вельмі мала часу, і яны могуць прыйсці толькі адзін — два разы.

«Каб атрымаўся добры партрэт, — гаворыў Ф. Мадораў, — трэба вельмі грунтоўна ведаць чалавека, нават «палюбіць яго».

У лепшых работах жывапісца канкрэтнае неаддзялянае ад агульнага, заканамернага бо рэалістычны мастацкі вобраз заўсёды індывідуальны па самой сваёй прыродзе, і разам з тым у ім вынік глыбокага ведання мастаком сэнсу жыцця, яго сутнасці, агульных рыс многіх людзей. Вобраз — адкрыццё мастака. Ён не можа быць у гатовым, закончаным выглядзе атрыманы з другіх рук.

«Партрэт дзеда Талаша» (1943 г.) гаворыць і аб высокім майстэрстве Ф. Мадорава, і аб здольнасці яго ствараць тыповы вобраз. Талаш — герой грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, адкрытымі вачыма глядзіць на глядача. Жывапісец сцвярджаў, што «вочы — люстра душы». Дык вось у вачах старога партызана можна прачытаць яго думкі, убачыць душу. Ён спакойны, уважлівы, са зброяй у руках. Месціца гатовы ў любы момант выканаць даручанае заданне.

Майстэрства Ф. Мадорава ў псіхалагічным раскрыцці вобраза яскрава выявілася і ў «Партрэце Н. І. Шышко» (1943 г.). У гэтым творы мастак вырашае праблему чалавека і яго месца ў жыцці. У Ф. Мадорава Шышко не толькі народны месціца, а чалавек-філосаф, які пражыў доўгае жыццё, шмат чаго бачыў на сваім вяку, усе думкі яго — аб лёсе краіны і людзей, што ўзняліся на барацьбу.

У ваенны перыяд партрэтны жанр быў асноўным у беларускім жывапісе. Праўда, не заўсёды мастакі дасягалі ўвасаблення яскравага вобраза, не заўсёды ўзнімаліся да шырокіх абагульненняў. Але каштоўнае тое, што ў гэтых партрэтах адлюстраваны моцныя духам людзі, што палотны сталі неацэннымі скарбамі для будучага: час прайшоў, вобраз змагароў застаўся на заўсёды...

У гады вайны і ў сюжэтна-тэматычнай карціне вядучую ролю адыгрывае дакументальны падыход.

«Партрэты партызан у карціну ўводзіліся па рашэнню камандавання як узнагарода, як заахвочванне, — успамінае жывапісец і разведчык М. Абрывьба, — мяне таксама ўключылі ў лік партызан, якія асабліва вызначыліся. Я адлюстравалі сябе вярхом на кані».

Размова ідзе аб палатне «Выезд партызанскай брыгады Дубава на аперацыю», напісаным М. Абрывьбай у 1943 годзе. На пярэднім плане карціны — камбрыг Ф. Ф. Дуброўскі, камісар У. Е. Лабанок. У яе кампазіцыі больш 50 персанажаў.

На замалёўках, карцінах М. Абрывьбы падрабязныя

рускія мастакі. Адна з іх — «Партызаны на Палесці» (1943 г.) П. Гаўрыленкі. Ён паказвае народных месціцаў, якія захавалі ў палон немцаў і дастаўляюць іх на лодцы ў партызанскі лагер. Каб падкрэсліць усенародны характар барацьбы, П. Гаўрыленка ўводзіць у кампазіцыю тры вобразы партызан — юнака, дзяўчыны і старога. Праўда, гэтым твору не хапала мастацкага абагульнення. Напрыклад, постаці твары герояў як бы «губляліся» сярод палескай прыроды.

С. Лі, змагаючыся ў радах народных месціцаў, зрабіла шмат замалёвак: «Партызанская прысяга», «Партызанская разведка», «У засадзе»... Потым яна стварае карціны, у тым ліку «Партызаны ў вёсцы» (1945 г.), дзе раскрываецца тэма адзінства народных месціцаў з насельніцтвам.

Цікавая карціна «Вяртанне партызан з аперацыі» (1945 г.) У. Хрусталёва. Мастак у ёй адлюстравалі баявыя справы народных месціцаў, выказаў патрыятычныя пачуцці савецкіх людзей. Раскрыццю задумы падпа-

Ф. МАДОРАУ. Партрэт дзеда Талаша.

подпісы. Подпісы — нібы той прагматычны запіс, яны ўдакладнялі час і месца дзеяння, сведчылі, як і самі творы, што мастак перш за ўсё цікавіла канкрэтная падзея, канкрэтны чалавек.

У карціне «Гараць эшалоны» (1943 г.) М. Абрывьба паказвае баявую аперацыю, праведзеную партызанамі.

У такіх карцінах, як «Партызаны ў засадзе», «Першы подзвіг» і іншых М. Абрывьба адлюстравала самую падзею, месца дзеяння. Вобразы тут яшчэ глыбока не раскрыты.

Такая трактоўка падзей і вобразаў зразумелая. Адлюстравалася тое, што было перад вачыма мастака і заставаўся свежым у памяці. На абдумванне, абагульненне не было часу. Не хапала і саміх матэрыялаў, асабліва фарбаў. Да таго ж ставілася мэта — хутчэй данесці да свядомасці людзей подзвіг народны, подзвіг таварышаў на барацьбе. Іншы раз палотны пісаліся не толькі ў кароткі час, але і ў цяжкіх умовах, пад варажым агнём.

Для нас вельмі каштоўнымі з'яўляюцца работы М. Абрывьбы. Яны — летапіс гераічных спраў народных месціцаў.

Сюжэтна-тэматычную карціну развівалі і іншыя бела-

радкавана кампазіцыя твора. У яе аснове — уся рытміка руху партызан, якія бясконым ланцюгам ідуць з захопленымі трафейамі на сваю базу. А навокал — цудоўная беларуская прырода: марозная раніца, заснежаная дарога, вёска, якая раскінулася да гарызонта, прыціхлыя дрэвы. Увесь лад карціны прасякнуты аптымістычным настроем.

Нягледзячы на некаторую эскізнасць карціны, у ёй Хрусталёў выразна вызначае тэму гераікі. Ён адыходзіць ад перадачы канкрэтных падзей і імкнецца да іх абагульнення.

Беларускі жывапіс актыўна адгукнуўся на задачы, якія стаялі перад народам. Яго асноўнай тэмай стала партызанская барацьба, яго асноўным героем — партызан. Аб гэтым яскрава сведчыла выстаўка твораў мастакоў Беларусі 1944 года ў Маскве. У тыя дні В. Алмоєва ў часопісе «Славяне» пісала: «Значная частка беларускай зямлі яшчэ знаходзіцца пад ганебнай пятой нямецкіх акупантаў. Але ім не ўдалося занявольць беларускі народ, растаптаць яго нацыянальную культуру: яна працягвае жыць і развівацца».

А. ШНЫПАРКОУ.

У. ХРУСТАЛЕЎ. Вяртанне партызан з аперацыі.

Шчыра кажучы, у той дзень мы дамовіліся з акцёрамі Маскоўскага акадэмічнага тэатра імя У. Малкоўскага, які цяпер гастраліруе ў Мінску, пагутарыць пра іх творчыя справы і уражанні ад сустрэч з гледачамі Беларускай сталіцы. Агурат на гэты дзень народны артыст БССР Яўгеній Карнавухаў і заслужаны артыст РСФСР Юрый Гарабец запланавалі (а паміж рэпетыцыямі, кіназдымкамі і спектаклямі выбраць вольную хвіліну не так проста!) выправіцца ў Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Мы разам хадзілі па залах, спыніліся на асобных партызанскіх і умельцамі гармат і кулямётаў, перачыталі абпаленыя і пажоўклыя старонкі падпольных газет і лістовак, угледзілі ў карты, на якіх пазначаны баявыя маршруты народных месціўцаў. Акцёры аб нечым паціху гаварылі. Можна было здагадацца, што Ю. Гарабец ведае амаль, як асабіста жыццё, баявы лёс славаці Міня Шырова (акцёр іграў галоўную ролю ў фільме «Бацька»), віцебскіх падпольшчыкаў і партызан. Доўга затрымліваліся яны каля экспанатаў пра «Мадрыд на Дняпры», як назвала гісторыя абарону Магілёва ў сорак першым...

— Сюды прыходзіш, нібы ў сваё мінулае, — стрымліваючы хваляванне, — прамовіў Юрый Гарабец, калі мы апынуліся на вуліцы.

— Я цябе разумю, — падхапіў Я. Карнавухаў. — Многія з нас лічаць артыста Гарабеца беларусам. Ёсць для таго свае прычыны. Ты часта здымаешся на «Беларусь-фільме». Нават назвы кінакарцін — «Сыны ўходзяць у бой», «Бацька», «Вуліца без канца», «Руіны страляюць...» — і тыя сведчаць аб трывалым творчым кантакце тваім з тэматыкай і з жыццём адлюстраванымі на экране, з людзьмі гэтай зямлі. Асабліва «Бацька»...

— Ведаецца, Яўгеній Аляксандравіч, калі я дазнаўся, што мне даручаецца галоўная роля ў фільме, гэта мяне і насцярожыла, і ўзрадавала. Тут, каля дзяржаўнага стром, пад Магілёвам, летам сорак першага ў баі з гітлераўцамі загінуў мой бацька. Ён быў палітработнікам палка, сфарміраванага ў нашых месцах, пад Тулай. Дарэчы, аб ім вы чыталі ў рамане «Жывыя і мёртвыя» Канстанціна Сіманова... Такі магутны адпор быў дадзены ворагу. Бадай, у другі раз пасля Брэсцкай цытадэлі... Герой сорак першага... Трыццаць тры гады назад было... Мне тады споўнілася дзевяць. Ці ж мог я падумаць, што надыйдзе такі час — і мне дзевяццацца на здымачных пляцоўках і на сцэне паўтараць зробленае нашымі бацькамі!

«Паўтараць?» Здаецца, няма сіл, каб перадаць душэўнае багацце тых людзей, што ваявалі тут. Я ведаю крылатую канцоўку балады Аркадзя Кулішова пра чатырох заложнікаў: «Перад бацькам Мінаем станьце ўсе бацькі на калені!». Я пакутаваў ад разумення таго, што мой экранны вобраз у фільме «Бацька» наўрад ці зможа прымусіць на такое хваляванне гледача. Канечне, і рэжысура, і аператар, і мантажныя хадзі разам з музычнай памагалі акцёрам, ды жыццё больш драматычнае і суровае за мастацтва... Аб

вайнай рэпэціравалі! Гледачам паказвалі... А тут зірнуў у мой бок рэжысёр Уладзічанскі і кажа: «Пабачным асобам нельга знаходзіцца ў зале!» Я маўчу. Ён зноў — да мяне. Ды раптам нехта закрывае: «Жанька?!» Тады рэжысёр загадвае: «Марш на сцэну! Рэпэціраваць...» Так я вярнуўся на сцэну ў вайсковым шынэлі з пагонамі старшага лейтэнанта... Неўзабаве нас перавялі ў Мінск. Адбудаваў наш будынак. І я зноў іграў перад тым партызанам, пад той столлю, дзе ў сорак першым прысягаў: «Вярнуся...»

ЧАСОЎ БЫЛЫХ І НОВЫХ СУВ'ЯЗЬ...

РОЗДУМ І УСПАМІНЫ ПАСЛЯ НАВЕДАННЯ МУЗЕЯ
ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

гэтым думаеш заўсёды... Асабліва тут, у Мінску...

— Асабліва, калі гэта горад твайго акцёрскага юнацтва. — задумлена прамовіў Я. Карнавухаў. — За два гады перад вайной я разам са сваімі аднакашнікамі па Ленінградскаму інстытуту сцэнічнага мастацтва «трапіў» у поле зроку вядомага артыста рускай сцэны ў Беларусі Дамітрыя Аляксеевіча Арлова. Першыя выбухі бомб мы пачулі на гастролі ў Бела-стоку. Нам было загадана вярнуцца ў Мінск. Калі мы дабраліся да горада, ён гарэў. На маіх вачах бомба прабіла столь і выбухам разбурыла партэр. Мабыць, у той чэрвеньскі дзень я даў сабе прысягу — вярнуцца сюды салдатам, адпомсціць, разбіць ворага...

Пяцотым камандзірам я дайшоў да Германіі. Толькі 2 мая сорак пятага мне загадалі «ўспомніць» мірную прафесію. Іграем мы самадзейнымі сіламі вадэлі — раптам гучыць недзе залп. «Што такое?» Камандзір палка ўваходзіць у імправізаваную глядзельную залу і кажа: «Працягвайце свой вальс!» Хлопцы Берлін узяты!

Рускі тэатр БССР я «злавіў» праз пэўны тэрмін у Гродна. У шынэлі прабраўся ў залу, сяджу і амаль плачу ад радасці — ідзе рэпетыцыя пагодзінак «Крамлёўскіх нурэнтаў». Мы ж іх перад

слухаючы гэтыя ўспаміны, я ўсё ж мімаволі думаў аб тым, як біяграфія чалавека, яго уражанні дзіцячых і юнацкіх гадоў потым пераплітаюцца ў творчасці з вобразамі і характарамі герояў экранна і сцэны. Цяпер мне больш зразумелымі сталі вытокі такой строгай і, я сказаў бы, мужняй ігры ў фільме «Бацька» Ю. Гарабец; я адчуў, што Я. Карнавухаў не выпадкова мае рэпутацыю артыста дакладнага ў фарбах і інтанацыях. Нават калі даводзіцца пераўвасабляцца, як гэта было, скажам, з Я. Карнавухамым у карціне «Гадзінік спыніўся апоўначы».

Пачуўшы мае разважанні на гэту тэму, Ю. Гарабец кажа:

— Зразумела, штосьці з перажытага застаецца з табой назаўжды. Але і сённяшні ўражанні таксама жывяць тваю творчую фантазію. Колькі мне давялося прайсці і праехаць па гасцінцах і трактах Беларусі разам са здымачнымі групамі! Я слухаў матчыныя спаведзі каля брацкіх магіл партызан, бачыў у жаночых вачах тугу і роспач, жыў у хатах, дзе і дасюль яшчэ не бяруць у жалобную рамку здымкі тых, хто не вярнуўся з вайны... Паверце, гэтыя сустрэчы памагалі мне ўнутраным позіркам «бачыць» таго героя, якога належаць табе паказаць на экране. Гасціннасць і

шчырасць беларусаў краінае да глыбіні душы. Яны ўмеюць спахучаць чужому гору, прытуліць, абараніць. Таму фактычна ўся Беларусь была ў вайну фронтам, і кожны партызан адчуваў сябе дома, гаспадаром зямлі, а чужынец — чужынцам... І такі роздум таксама ўваходзіць у акцёрскія фарбы і прыёмы раскрыцця таго або іншага характару...

— А які чулы беларускі народ да мастацтва! — гаворыць Я. Карнавухаў. Калі прысутнічаеш на спектаклях тэатра імя Янкі Купалы або опернага тэатра, цябе саграе сардэчнасць і зацікаўленасць аўдыторыі. Калі мы, маякоўцы, гастраліруем у Мінску, глядзя нас у зале кожны вечар глядзя сапраўды інтэлігентны, з добрым тэатральным густам, дасведчаным.

— І незгасальная цікавасць новых і новых пакаленняў да подзвігу бацькоў таксама, на маю думку, сведчыць пра духоўнае харавостасць і глыбокі і ўсё ж кожны новы творчы талент, глядзіцца, абмяркоўваецца і ветэранам, і падлеткам. У духоўнай скарбніцы беларусаў заўсёды ёсць месца новаму слову пра мужных змагароў. Абыякавым няма каля тэлеэкранаў, калі дэманструецца фільм «Руіны страляюць...». Грамадскасць чакае прэм'еры «Польмя».

Дарэчы, я ганаруся, што ўдзельнічаў у гэтых-рабочых рэжысёра Віталі Чацверыкова. Адказнасць за выступленне ў нас, акцёраў, з колькасцю ролей у вайсковых фільмах не зніжаецца, а наадварот. Вось цяпер я адчуваю, як інтэнсіўна працуе калектыў здымачнай групы новага фільма мінскай студыі «Браты Гуляевы». Разам з рэжысёрам Віктарам Туравым мы шукаем новы аспект у раскрыцці характараў людзей, якія і ваяваць умелі, і на будаўніцтве, у працоўных шуканнях, заўзятыя і апантанна высокай мэтай...

...Яны кроцьца па прычынай вуліцы імя Энгельса. Іх пазнаюць з імі вітаюцца. Яны ўспрымаюцца як сапраўдныя мінчане, знаёмыя, нечым блізкія. Артысты адказваюць ветліва і трохі сарамліва ўсмешкамі. Яны здагадваюцца і ведаюць, што сімпатый гледачоў заваяваны творчасцю. А ў артыстычных біяграфіях Яўгенія Карнавухава і Юрыя Гарабеца, умоўна кажучы, стаюць званні з Мінска, з Беларуссю, не толькі яскравыя і змястоўныя. Яны нязбыўныя. Ды і наогул любому мастаку адрываецца сапраўдная народная душа, здольная перад абліччам смерці выстаць і перамагчы. Аб гэтым — і шлох сінгоў на мачтах, і вогненная лічба «30», і ордэнскія стужкі на пінжках былых салдат і партызан. Аб гэтым — мінскі настрой чэрвеня 74-га.

— «Часоў былых і новых сувязь...» — прамовіў Я. Карнавухаў. — Нядаўна пачуў па радыё гэты радок. Здаецца, з вершаў былога салдата. І вось з гэтым радком жыўу цяпер у Мінску. Мабыць, сёлётнія нашы гастролі застаюцца ў памяці надоўга... вельмі надоўга.

Я. ПІЛАУ.

НА ЗДЫМКУ — ля карты аператы «Баграціён». Злева направа — народны артыст БССР Я. КАРНАВУХАЎ і заслужаны артыст РСФСР Ю. ГАРАБЕЦ. Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

СЕАНСЫ НА ВОГНЕННАЙ ЗЯМЛІ

Вялікая роля ў выхаваўчай рабоце сярод партызан і мясцовага насельніцтва належала кіно. У лістападзе 1943 года разведчы брыгады было даручана даставіць абоз параненых партызан на аэрадром Мінскага абкома партыі, каб накіраваць іх у савецкі тыл. З Вялікай зямлі тады да нас прыляцелі кінамеханік з апаратурай. Атрымалі мы і некалькі фільмаў: «Чапаеў», «Хлопец з нашага горада», «Ленін у Кастрычніку», дакументальную стужку «Разгром немцаў пад Масквой».

Неўзабаве кінамеханік разам з перасоўкай прыехаў у Чырвоную Слабоду, дзе ў той час знаходзіўся 754-ы атрад. Пад яго аховай вырашылі паказаць насельніцтву фільм «Чапаеў». На Слуцкай вуліцы знайшлі вялікі дом, куды сабралася многа мясцовых жыхароў.

Людзі, стаіўшы дыханне, глядзелі хваляючыя кадры. Муж-

ная барацьба чапаеўцаў абуджала ў сядомасці кожнага гледача ўпэўненасць і веру ў блізкаю перамогу над фашызмам.

Раптам пачулася страляніна. Кінамеханік, не чакаючы каманды, спыніў сеанс. Народ кінуўся да дзвярэй. У цемры пачалася мітусня. Нехта зачэпіў кінаапарат, і ён з грукатам паляцеў на падлогу.

Калі я выбег на вуліцу, каб разабрацца ў чым справа, да мяне падышоў сувязны выступаў на сцэне з Чырвонай Слабоды ў Друцк партызанскай заставы і далажыў, што поблізу пасёлка выяўлена і знішчана група фашыстаў.

Праз некаторы час усё супакоілася, жыхары вярнуліся ў хату. Але тут высветлілася, што зламаўся кранштэйн, і фільм паказваць нельга. Выйсца знайшлі партызаны: на хату зрабілі рамонт, і карціна сяк-так была дагледжана да канца.

Вестка аб дэманстрацыі кінафільма ў Чырвонай Слабодзе разнеслася па ўсім раёне. У штаб брыгады пачалі паступаць заяўкі ад іншых партызанскіх брыгад і атрадаў, якія дыслацыраваліся поблізу ад нас, а таксама ад мясцовага насельніцтва з просьбай паказаць карціну.

Каб па-сапраўднаму пачаць дэманстрацыю фільмаў, трэба было адрамантаваць апарат. За гэта і ўзяўся Іван Іванавіч Насевіч. Быў ён спрактыкаваным чалавекам. Нарадзіўся на Міншчыне, працаваў настаўнікам. Служыў радыстам у страляючай дывізіі, якая прымала ўдзел у фінскай кампаніі ў 1939—1940 гг. Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны яго дывізія была перакінута ў раён Вільнюса. А калі пачалася вайна, то з першых даён з цяжкамі баямі даялося прабірацца на ўсход. Пад Мінскам полк, да якога ён быў прыкамандзі-

раваны для сувязі, трапіў у акупіраванай тэрыторыі. Як ачуняў, звязавы з партызанскім атрадам «За Радзіму», які і накіраваў яго ў Нясвіж на падпольную работу. Затым трапіў у нашу брыгаду. Быў добрым радыстам, а цяпер і кінамеханікам.

Пасля рамонт апарата кінафільм «Чапаеў» быў паказаны ў шпітальнай зямлянцы раненым партызанам. Замест экранна выкарыстоўвалі прасціну. Да карціны быў прыкладзены баявы кіназборнік, у якім паказаны артысты Б. Чыркоў, Б. Бабакін у ролях Максіма і Чапаева. Карціна хвалявала сэрцы народных месціўцаў. Хацелася разам з Чапаевым няшчадна біць фашыстаўу нечысца.

У Чырвонай Слабодзе Насевіч паказваў таксама карціну «Хлопец з нашага горада».

Фільмы пачалі сістэматычна дэманстравацца ва ўсіх атрадах нашай брыгады, у вёсках Чырванаслабодскага раёна, у атрадах 32-й імя М. І. Калініна і 2-й

Мінскай брыгадах, атрадзе імя Г. К. Жукава і ва ўкраінскай партызанскай дывізіі С. А. Каўпака.

Пра тое, што ў партызан ёсць кіно, даведаўся вораг. Нямецкая разведка актыўна палявала за кінаапаратурай, але нічога не магла зрабіць — фільмы дэманстраваліся ў розных вёсках, партызанскіх атрадах.

Закончылася вайна. Партызанская кінаперасоўка працавала ў Чырванаслабодскім раёне і пасля вызвалення Савецкай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Іван Іванавіч Насевіч паказваў фільмы насельніцтву і адначасова працаваў дырэктарам Чырванаслабодскай сярэдняй школы.

Цяпер Іван Іванавіч жыве ў Бабруйску, выкладае гісторыю ў школе. Часта выступае перад насельніцтвам з успамінамі аб суровых днях вайны, аб тым, як даялося быць яму партызанскім кінамеханікам.

С. МАЛЬЦАЎ,
былы камандзір 754-га атрада 12-й партызанскай навальскай брыгады імя І. В. Сталіна.

РЕСПУБЛІКА наша, наша родная Беларусь напярэдадні вялікага свята — 30-годдзя вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Кожнага савецкага чалавека, якога 6 веку ён ні быў, да глыбіні сэрца хвалюе гэтая знамянальная падзея. Вялікасць подзвігу, здзейсненага савецкім народам у векапомныя гады Вялікай Айчыннай вайны, будзе жыць вечна.

Днямі за «круглым сталом» рэдакцыі штотыднёвіка сустрэліся ветэраны вайны, каб прыгадаць баявое мінулае, сваіх франтавых сяброў, што прымалі ўдзел у вызваленні Беларусі.

На сустрэчы прысутнічалі—Герой Савецкага Саюза генерал-маёр запasu Пётр Радзівонавіч Саенка, палкоўнік Мікалай Рыгоравіч Пінчук, палкоўнік Мікалай Афанасьевіч Міхайлашаў, а таксама пісьменнікі—генерал-маёр у адстаўцы Мікалай Іванавіч Аляксееў і Мікалай Пятровіч Кругавых, народны мастак БССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР, член-карэспандэнт Акадэміі мастацтваў СССР Міхаіл Андрэевіч Савіцкі і акадэмік АН БССР, доктар гістарычных навук Іван Сяргеевіч Краўчанка.

Ніжэй мы змяшчам гутарку нашых гасцей за «круглым сталом».

М. І. АЛЯКСЕЕЎ:

— Сёння, напярэдадні 30-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, з вялікім хваляваннем успамінаеш баявое мінулае. Асабліва яркая паўстаюць у памяці незабыўныя карціны вызвалення нашага слаўнага Мінска, гераізм савецкіх воінаў і партызан.

Пасля прарыву глыбока эшаланіраванай абароны ворага на Віцебскім, Аршанскім, Магілёўскім і Бабруйскім напрамках, вызваляючы гарады і вёскі Беларусі, Савецкая Армія хутка рухалася да Мінска. У выніку, ужо 2 ліпеня 5-я Гвардзейская танкавая армія пад камандаваннем маршала бранятанкавых войск П. А. Ротмістрава завязала баі на ўсходніх гарадах, а на досвітку 3 ліпеня на ўсходняй ускраіне з'явіліся часткі 2-га Гвардзейскага танкавага корпуса. Уступіў у горад з паўднёвага ўсходу і 1-ы Гвардзейскі танкавы корпус пад камандаваннем генерал-маёра М. Ф. Панова. Дарэчы, мастак В. Волкаў адлюстравіў гэтыя падзеі ў сваёй карціне «Мінск. 3 ліпеня 1944 года».

Першым уварваўся на гарадскія вуліцы танк Дзмітрыя Фролікава. Ён імчаў па Мінску, і гітлераўцы стралялі па ім ва ўпор, але мужная трыццацічатыр'ка, наганяючы жах на ворага і выклікаючы невыказную радасць мішчан, працягвала рухацца наперад...

Мінск поўнасьцю быў ачышчаны ад нямецка-фашысцкіх акупантаў. Горача вітаючы вызваленне сталіцы слаўнай Беларусі, газета «Правда» ў сваім перадавым артыкуле называла гэтую радасную падзею святам усіх народаў нашай краіны... І гэта было сапраўды вялікае свята людзей, якія перанеслі велізарныя пакуты за гады гітлераўскай акупацыі, але не скарыліся, вялі ўпартую барацьбу з ворагам, набліжаючы тым самым дзень Перамогі.

Я павінен асобна падкрэсліць тую значную ролю, якую адыгралі беларускія партызаны ў вызваленні Мінска. Яны садзейнічалі паспеху наступлення савецкіх войскаў, наносячы ўдары па ворагу з тылу, перашкаджаючы перакідчы нямецка-фашысцкіх войскаў з аднаго ўчастка на другі, захапішы і ўтрымліваючы шэраг важных камунікацый у самім раёне Мінска. І вось менавіта гэтую старонку гісторыі абавязкова трэба, на маю думку, асэнсаваць літаратуры, мастацтва. Асабліва шырокае поле дзейнасці тут для нас, калі можна так сказаць, пісьменнікаў—сведкаў падзей...

Удзельнікі сустрэчы (злева направа): М. І. АЛЯКСЕЕЎ, М. П. КРУГАВЫХ, М. А. САВІЦКІ, І. С. КРАУЧАНКА, П. Р. САЕНКА, М. Р. ПІНЧУК і М. А. МІХАЙЛАШАЎ.

«КРУГЛЫ СТОЛ» ГАЗЕТЫ
«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

ГЭТЫХ ДЗЁН

М. П. КРУГАВЫХ:

— У ваших творах, Мікалай Іванавіч, прысвечаных мінуламу вайне, адчуваецца зайдросная насычанасць дакументальным матэрыялам.

М. І. АЛЯКСЕЕЎ:

— Гэта так. Я імкнуўся ў сваіх раманых да скрупулёзнай дакладнасці паказу падзей. Як адзначыў адзін мой рэдактар, яно і добра, і дрэнна. Нярэдка замаруджваецца работа над творам, паколькі, удакладняючы, даводзіцца шмат працаваць над архіўнымі матэрыяламі. Аднак у такой адназначнай справе звычайна з часам не лічыцца.

П. Р. САЕНКА:

— Я вольна слухаю Мікалая Іванавіча і міжволі хвалююся. Адрэзку ўспомніліся тыя вогненныя дні вызвалення Мінска, усёй Беларусі. Мы ж з генералам Аляксеевым і пазнаёмліліся тады, хоць і былі на розных участках. Вось вы, Мікалай Іванавіч, нагадалі, што ёсць такая карціна вядомага беларускага мастака Волкава, прысвечаная вызваленню Мінска. На ёй — танкісты ў акружэнні радасных святочных мішчан, што з

кветкамі выйшлі сустракаць сваіх вызваліцеляў. Па антуражы відаць, што сустрача гэтая адбываецца на плошчы Свабоды. Дык вось тады, 3 ліпеня, на гэтай плошчы, у ліку іншых войскаў, праходзіў і знішчальны супрацьтанкавы полк, якім я камандаваў.

Біліся нашы хлопцы здарава. Адно было ва ўсіх жаданне — хутчэй, хутчэй вызваліць шматпакутную Беларусь.

На пачатку аперацыі «Баграціён» мой полк у складзе 3-га Беларускага фронту прарываў пярэдні край праціўніка, каб, так сказаць, «праштурхнуць» нашы танкі пад Оршаю. З заданнем, якое паставіў перад намі сам камандуючы фронтам, генерал Чарняхоўскі, мы паспяхова справіліся, і загадам Вярхоўнага Галоўнакамандуючага наша-

з іншымі падраздзяленнямі было даручана ліквідаваць групоўку ворага, якая імкнулася вырвацца з катла, дзе было акружана больш, як стотысячнае войска гітлераўцаў.

М. І. АЛЯКСЕЕЎ:

— Частка гэтай групоўкі тады прарвалася да раёна нашага штаба ў Лагойску.

П. Р. САЕНКА:

— Паклалі мы фашыстаў процьму. Білі па іх карцеччу. Помню, дарогі, палі былі літаральна ўсеяны варажымі трупамі... За ўдзел у вызваленні Беларусі я быў узнагароджаны чатырма ордэнамі, званне ж Героя Савецкага Саюза атрымаў пазней, пад Кенігсбергам, калі наш полк трапіў у акружэнне і біўся да апошняга, а пасля прарываў варажае калыца і выйшаў да

на дэталі, прозвішчы, але абавязкова запомніць дух, сэнс падзей. А гэта вельмі важна. Нарэшце, дэталі, імёны можна звернуць па дакументах, па расказах іншых ветэранаў вайны. Што не засталося ў памяці аднаго, выдатна помніць другі...

У Інстытуце гісторыі Акадэміі навук БССР створаны сектар па збору ўспамінаў удзельнікаў Айчыннай вайны. Выпушчаны першы такі зборнік, куды ўвайшлі ўспаміны воінаў і партызан, што ваявалі з гітлераўскімі захопнікамі на Гомельшчыне. Наперадзе выпуск іншых аналагічных выданняў.

Наогул трэба падкрэсліць, што і мы, гісторыкі, яшчэ ў вялікім даўгу перад народам. І хоць нямала зроблена — выйшлі ў свой час першыя два тамы дакументаў пра

сваіх. На полі бою засталася тады памала нашых таварышаў, іх подзвіг, як і подзвіг тысяч і тысяч савецкіх воінаў, ніколі не будзе забыты.

На нашай сённяшняй сустрэчы прысутнічаюць пісьменнікі, вядомы мастак, акадэмік-гісторык. Мне хочацца сказаць, што наша літаратура, мастацтва, гістарычная навука нямала зрабілі, каб увескавецчы неўміручы подзвіг народа ў гады Айчыннай вайны, але высакародная тэма гэтая, далёка яшчэ не вычарпана...

І. С. КРАУЧАНКА:

— З вамі, Пётр Радзівонавіч, нельга не пагадзіцца. Але, як гісторык, хачу падкрэсліць, што для тых, хто нарадзіўся пасля вайны, для нашых нашчадкаў вялікае выхаваўчае значэнне маюць і дакументальныя пацвярджэнні непасрэдных удзельнікаў вайны.

Бывае даводзіцца чуць, што, маўляў, чалавечая памяць часта падводзіць, што спасылка на яе не заўсёды можна. Не трэба гэтага баяцца. Чалавек, што прайшоў вайну (ведаю гэта з уласнага вопыту), можа забыцца

ўсенародны партызанскі рух на Беларусі, прысвечаны вайне амаль увесь чацвёрты том пяцітомнай гісторыі БССР, рыхтуецца трохтомная гісторыя ўсенароднай барацьбы супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў на тэрыторыі Беларусі ў гады Айчыннай вайны, — спраў яшчэ шмат.

Напісаць усеабдымную гісторыю вайны нялёгка. Нялёгка таму, што яна не ведала сабе роўных па маштабах, жорсткасці, ахвярах, па колькасці людзей, што прымалі ў ёй удзел.

Хіба не па крупіцах збіраліся, напрыклад, факты пра гераічных падпольшчыкаў Мінска, пра іх мужную барацьбу супраць гітлераўцаў...

А колькі яшчэ засталася безымянных герояў, што, не шкадуючы жыцця, змагаліся супраць фашызму і загінулі ў гестапаўскіх засценках, у лагерах смерці. Над колькімі і да сённяшняга дня ўсім жорсткі прысуд вайны — прапаў без вестак...

Даводзіцца цяпер шкадаваць, што ў свой час мы не заўсёды ашчадна ставіліся да такіх дакументаў, як пісьмы, фотаздымкі, дзённікі, дзе па гарачых слядах былі зана-

таваны падзеі вайны. Тады гэта здавалася не вельмі важным... А многія з гэтых пісьмаў, фотаздымкаў — сёння з'яўляюцца сапраўднымі гістарычнымі дакументамі.

М. Р. ПІНЧУК:

— Поўнасьцю згодзен з вамі. Заўсёды буду з удзячнасцю помніць пісара палка Навумава, які акуратна, я б сказаў, педантычна запаўняў нашы лётныя кніжкі пасля кожнага вылету, кожнага паветранага бою.

Мне ўдалося захаваць сваю лётную кніжку, у якой да дробязей прасочаны амаль увесь мой баявы шлях. І цяпер, калі я пішу дакументальную аповесць пра сваіх сяброў-лётчыкаў, з якімі крыло ў крыло давалася лятаць у дні вайны, гэтая кніжка аказвае мне неацэнную дапамогу.

Я з неаслабнай увагай слухаў на нашай сустрэчы ўспаміны генералаў Аляксеева і Саенкі. Ведаеце, таварышы, мы ж з вамі прымалі ўдзел у адных і тых жа падзеях. Толькі вы на зямлі, а ў небе...

М. І. АЛЯКСЕЕЎ:

— Вы помніце вялікі сустрэчны танкавы бой ля Крунак? Там з абодвух бакоў прымала ўдзел да 700 машын.

М. Р. ПІНЧУК:

— У гэтым баі мы прыкрывалі нашы танкі. Прыкрывалі мы нашы войскі і

лі фашызм, і тут, у нашым небе, набліжалі час вызвалення і сваёй радзімы.

М. А. МІХАЙЛАШАЎ:

— Я таксама цалкам падзяляю думку акадэміка Краўчанкі аб аб'ектыўным асвятленні падзей вайны... Гэта, калі можна так сказаць, і мае творчае крэда, паколькі спрабую свае сілы ў мемуарнай літаратуры.

На мой погляд, трэба нам больш выразна і шырока паказаць і першапачатковы перыяд вайны. Нягледзячы на пэўныя цяжкасці таго часу, савецкія людзі ніколі не гублялі веры ў перамогу над ворагам, чым маглі дапамагалі партызанам на акупіраванай тэрыторыі. Сцвярджаю гэта як непасрэдны ўдзельнік партызанскага руху на Беларусі — 5 ліпеня 1941 года я ўжо быў накіраваны ў тыл ворага для арганізацыі партызанскай і падпольнай барацьбы з акупантамі.

Шкада, што з цягам часу сціраюцца ў памяці і назвы населеных пунктаў, якія даводзілася абараняць ад гітлераўцаў, і прозвішчы людзей — мужных і непакісных... І ўсё ж хочацца нагадаць адну невялічкую гісторыю, якая адбылася на Гомельшчыне.

Помню, ведае ў жніўні сорака першага зайшлі мы, калі не падводзіць памяць, у вёску Камунар... Зайшлі, заляпанія гразею, зморанія, галодныя да аднаго дзеда абсушыцца пасля дажджу. Не вельмі ветліва запрасіў ён прысеці, доўга пазіраў на

вала гэтым хлопцам, — унікнуў, хітра ўсміхаючыся, старую. — Я ведаў, з кім справу маю...

У сваіх нарысах я менавіта і імкнуся расказаць, што натхняла людзей на самаадданую мужную барацьбу супраць ворага. Увесь савецкі народ падтрымліваў нас, народных месціцаў.

М. П. КРУГАВЫХ:

— Скажыце, за які подзвіг вам было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза?

М. А. МІХАЙЛАШАЎ:

— Гэта даволі «кароткая» гісторыя... За 75 дзён я са сваёй спецгрупай узарваў на Вілейшчыне 43 варожыя эшалоны, якія рухаліся на фронт.

М. І. АЛЯКСЕЕЎ:

— У данясеннях нашай арміі гэта было запісана...

М. А. САВІЦКІ:

— Услаўленне подзвігу народнага ў гады вайны з фашызмам удзячная і высакародная тэма для кожнага мастака. І я ганаруся тым, што гэтая тэма праходзіць амаль праз усе мае творы.

Тут шмат гаварылася пра важнасць дакументальнага, дакладнага адлюстравання падзей вайны. Я думаю, што мастак можа гэтыя катэгорыі інтэрпрэтаваць па-свойму. Калі я працаваў над карці-

творчы дыяназон — вось чаму многія мае творы прысвечаны менавіта барацьбе з ворагам тут на Беларусі, дзе я нарадзіўся, вырас, дзе жыў і працаваў.

У мяне ёсць, так сказаць, і асабісты рахунак да фашызму. Я былы вязень гітлераўскіх лагераў смерці Бухенвальд і Дахаў. Гэтым усё сказана. Вось чаму і тэма інтэрнацыянальнай барацьбы супраць карычневай чумы хвалявала і заўсёды будзе мяне хваляваць.

Напярэдадні вялікага свята вызвалення беларускія мастакі арганізавалі выстаўку сваіх твораў, прысвечаных подзвігу народнаму ў гады Айчынай вайны. Даслаў на экспазіцыю сваю карціну і я. Гаварыць самому пра яе пяёмка, хай скажа сваё слова глядач.

Калі ж закрунуць творчыя планы, дык цяпер жыўу адной задумай. Як вядома, плануецца паставіць пад Мінскам велічны помнік партызанскаму руху на Беларусі. Я хачу прапанаваць свой варыянт афармлення гэтага помніка — паўтары тысячы квадратных метраў тэматычнага роспісу, прысвечанага подзвігу беларускага народа ў час яго найвялікшых выпрабаванняў, у гады Вялікай Айчынай вайны.

М. П. КРУГАВЫХ:

— Я слухаю, дарагія таварышы, вашы фронтавы ўспаміны і не магу стрымаць

НЕ ЗМОЎЖНЕ СЛАВА

пад Віцебскам, і пад Оршай. Магчыма, гэта ваш полк, Пётр Радзівонавіч, тады прарываў варожыя пазіцыі.

П. Р. САЕНКА:

— Так, нам здорава дапамагла наша авіяцыя...

М. Р. ПІНЧУК:

— Там, на Віцебшчыне, у адным з баёў мне ўдалося збіць два варожыя самалёты. Дарэчы, у няроўным баі. Нас было чацвёра, а фашыстаў удвая больш. Але мы прынялі бой і, як я ўжо казаў, двух збілі, астатнія ўцяклі.

На нашай сустрэчы яшчэ ніхто, здаецца, не гаварыў аб тым, што вайна з фашызмам мела інтэрнацыянальны характар. Я магу пра гэта гаварыць з уласнага вопыту. Працягла час нашаму палку давалася ваяваць разам з авіяцыйным французскім палком «Нармандыя». Мы хутка пасябравалі з французскімі лётчыкамі. Гэта былі мужныя людзі, выдатныя авіятары. Не выпадкова чатыром з іх было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза, многія былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі. Яны ненавідзе-

нас з-пад насупленых брывоў, а потым пачаў лаяць: чаму не на фронце, чаму са зброяй у руках не абараняем Айчыну... Безумоўна, тады не маглі сказаць дзеда, хто мы на самой справе і якая наша задача. Сказалі, што якраз рухаемся да лініі фронту — сказалі так, каб дзед паверыў нам, што мы сумленныя савецкія людзі.

І ён адразу памякчэў, палягоднеў, пачаў частаваць. Потым, калі старая па яго загаду прынесла нам па дарогу невялікі кавалак сала, абурўся: ясі, баба, болей сала, людзі ваяваць ідуць, хіба хоціць да лініі фронту гэтулькі...

І вобраз шчырага беларускага дзеда доўга не забываўся, доўга саграваў нашы сэрцы, дапамагаў ваяваць. Не дзе ўжо ў сярэдзіне вайны пашанцавала зноў заскочыць у тую вёсачку на Гомельшчыне. І трэба было бачыць радасць і здзіўленне «нашага дзеда», калі ён пазнаў у падцягнутых, чыста паголеных і добра ўзброеных партызан на нас!

— Зірні, баба, якія малайцы! А ты яшчэ сала шкада-

най «Віцебскія вароты», то шмат сустракаўся з былымі партызанамі, якія дзейнічалі ў тых мясцінах, тамашнімі жыхарамі. Кожны з іх падказваў свае дэталі. Аднаму помнілася, што, скажам, хатка стаяла ля самой дарогі, другому — на ўзлесці...

Я рашыў тады, што, відаць, справа не ў дэталях, а ў самым духу падзеі. Гэта ж падумаць, не прайшло і года пасля таго, як фашысты акупіравалі Беларусь, а сапраўднымі гаспадарамі тут з'яўляліся савецкія людзі, партызаны. Вось гэта і пастараўся перадаць у творы.

Сапраўднае мастацтва — гэта мастацтва вялікіх абавязанняў. Важна перадаць не побыт, а быццё, паказаць сувязь часоў і, галоўнае, сацыяльную аснову з'явы.

У час вайны мне давалася з першага да апошняга дня ўдзельнічаць у абароне Севастопалю. Перажыта было нямаля. Перажытага, убачанага там хапіла б для творчасці мастака на ўсё жыццё. Але як грамадзянін, я павінен быў пашырыць свой

хвалявання: перада мной вы, лепшыя прадстаўнікі вялікай арміі абаронцаў сацыялістычнай Радзімы, якая здзейсніла гістарычны свой подзвіг, разграміўшы фашызм, і якой назаўсёды будзе ўдзячна чалавечтва... Я ж пачаў ваяваць, калі мне яшчэ не споўнілася 18 гадоў. Трапіў на фронт разам са сваімі землякамі, данскімі казакамі. Лічу за гонар, што давалася вызваляць і Беларусь. Цяпер яна стала маёй другой радзімай. Тут пасля вайны стаў жыць, тут знайшоў сяброўку жыцця, пачаў пісаць свае першыя кнігі... Мой раман «Дарога ў мужнасць» — аб баявых таварышах, якія загінулі пад Крычавам, Чавусамі. І ўсё ж лічу, што мы, пісьменнікі, яшчэ ў вялікім даўгу перад гераічнымі ўдзельнікамі Вялікай Айчынай вайны. Пра кожнага ж з вас, прысутных, можна напісаць цудоўную кніжку! Славіць подзвіг народны — задача для мастака і пачэснае, і адказнае. І я яшчэ напішу кніжку аб мужнасці савецкіх воінаў, іх бязмежнай адданасці сваёй шматнацыянальнай Радзіме, сваёй роднай партыі!

НА ШЫРОКІ ПРАСТОР

Хто ў Беларусі не ведае песень «Ручнікі» М. Пятрэні, «Колькі ў небе зор» А. Шыдлоўскага і шмат іншых твораў нашых самадзейных кампазітараў! Яны — у рэпертуары прафесійных і аматарскіх калектываў, іх спяваюць на вечарах адпачынку і проста ля турысцкага вогнішча... Вядомы і імёны В. Гарбатыўскага з Віцебска, П. Шыдлоўскага з Уздзенскага раёна — аўтараў папулярных песень.

Днямі Саюз кампазітараў БССР і Рэспубліканскі Дом народнай творчасці запрасілі на свой традыцыйны семінар групу творцаў актыўных кампазітараў-аматараў. У яго рабоце ўдзельнічалі і маладыя аўтары — М. Зелянкевіч з Віцебска, М. Ваіцяхоўскі са Столінскага раёна, М. Юрко з Малаарыты і іншыя.

Дырэктар Рэспубліканскага Дома народнай творчасці Г. Талчынская падкрэсліла, як важна для нас творчасць кампазітараў-аматараў. Іх лепшыя патрыятычныя песні папаўняюць рэпертуар самадзейных калектываў. Яны будуць гукаць на аглядах сельскай мастацкай самадзейнасці ў клубах і домах культуры, у раённых і абласных цэнтрах.

Сакратар праўлення Саюза кампазітараў БССР В. Сізка выступіла з дакладам аб рабоце V з'езда Саюза кампазітараў СССР.

Удзельнікі семінара праслухалі шмат лекцый, неабходных для павышэння агульнатэарэтычнага ўзроўню самадзейных кампазітараў. Яны сустракаліся з народнымі артыстамі СССР Г. Цітовічам, пэтані-песеннікам А. Бачылам і В. Лукшам.

Практычнымі заняткамі кіравалі кампазітары Д. Лукас, І. Кузняцоў, К. Цесакоў і Л. Шлег. Яны прааналізавалі кожную песню, харавыя і інструментальныя творы, падказалі разнастайныя варыянты гарманізацыі і суправаджэння. Прыхільна былі сустрэты песні «Вочы зямлі маёй» М. Пятрэні, «Ой, маё Палессе» М. Ваіцяхоўскага, «Хатынь» А. Аструна, «Зіма» М. Зелянкевіча.

У заключэнне адбыўся канцэрт з твораў самадзейных аўтараў.

В. ТРАМБІЦКАЯ.

ПРАКТЫКА

Ў СЕЛЬСКИХ КЛУБАХ

Другі год навучэнцы аддзялення культасветработы Гомельскага музычна-педагагічнага вучылішча праходзяць вытворчую практыку ва ўстановах культуры Рэчыцкага раёна. Уважліва паставіліся да будучых культработнікаў кіраўнікі аддзела культуры райвыканкома. Юнакі і дзяўчаты былі накіраваны на практыку ў лепшыя сельскія клубы, дзе вопытныя спецыялісты дапамагаюць моладзі спяцігаць сакрэты майстэрства работы з людзьмі, займацца пытаннямі працоўнага, маральнага і эстэтычнага выхавання.

Цікава і зместоўна будзе сваю работу раённы Дом культуры, дырэктарам якога з'яўляецца Мікалай Даніленка. З вялікім поспехам прайшоў, напрыклад, вечар урачыстых провадаў на пенсію ветэранаў калгаснай працы: механізатара Івана Атаманчука, палывода Ганны Лохман, конюха Дзмітрыя Чэчыка, птушніц Праскоўі Быкоўскай і Ганны Смалянчук, цялятніц Анастасіі Клімовіч і Еўдакіі Місачэнка.

Прыемна пабываць на вечарах і ў клубах вёсак Артукі і Ровенскага Слабада, вучася «Азяршчына», г. п. Васілевічы і іншых, дзе праходзілі практыку навучэнцы вучылішча.

С. НІКІЦЕНКА,
выкладчык Гомельскага
музычна-педагагічнага
вучылішча.

НЕЗАБЫУНЫ ГОД

(Працяг. Пачатак на 3-й стар.)

да танкетка, а пасля зніклі і паставыя—расталі ў імлістай цемры. Ад таго, як мы перабягалі асфальт шашы, асталося толькі адчуванне—бегчы даводзілася па нечым гарачым.

На ўзлеску праваднік здаўся зусім: пачаў прасціцца дамоў—там дзеці, жонка. Хутар яго непадалёк ад станцыі, нахоніцца чыгуначная ахова—як апраўдаецца жонка, дзе гаспадар? Асабліва пасля такой мітрэнгі...

Іншай рады не было—успомніліся Урал, уласная жонка, сын, з якімі нядаўна бачыўся,—і я, распытаўшы пра дарогу да бліжэйшай лясной вёскі, адпусціў правадніка.

З хмар вышліў месяц—ясны, быццам начышчаны мядзяк, цемра з дарогі адступіла ў прыдарожныя кусты, у часнобу, адкуль патыхала грыбнымі, прэлымі пахамі.

Жнівень—месяц зарніц, лясной цішні. Нават удзень і то рэдка можна пачуць хіба што трывожнае цвыркванне дразда або дятла. Уначы ж лес замірае—сам як бы прыслухоўваецца да нечага: і ў гэтай цішы душою адчуваеш, як выпявае, множыцца і набірае сілы жыццё. Паспелі буякі, ажына, парэчкі, брушніцы. Зачырванелі гронкі рабіны. З кустоў і дрэў з парашуцікамі, ветразямі, учопістымі калючкамі, з пушчом і паплаўцамі сеецца насенне. Трэці прыклад прывяла зайчыха. Па расе—на золку і перад захадам сонца—карміцца вывадкі дзікіх курэй, якія днююць у густых хмызняках і, калі гораца, купаюцца ў разагрэтым пяску. Услед за качкаю-гогалею з дуплаў на зямлю спусціліся яе дзеці, падрэслі на роўнядзі пасвятлелых вод крыжанкі. На добрых кармах наіраюцца моцы буслы, кнігаўкі. І, як уважлівае жніўня, высока ўзняў галаву залаты сланечнік.

Я ішоў адзін сярод бору, прыслухоўваўся да яго цішыні і хваляваўся за таварышаў—ці не здарылася бяды? Што яны падумаюць там пра мяне? І было неяк непамысна, што гэта адбываецца ў зарнічны, жыццёдайны жнівень, што там, куды паказваў азмут, пачынае чырванець неба—значыць, загарэлася вёска або лес.

...УРАЛ, помніцца, калі я прыехаў туды ў свой кароткі вясны водпуск, уразіў мяне сваёй суровай будзённасцю. Ды яшчэ хіба тым, што ў гарадах не было светамаскіроўкі. Уззяць білет на Казань не ўдалося, і я паехаў акружнай дарогаю—на Перм—Свядлоўск. Вайна, вядома, адчувалася і тут—пасустрач імчалі эшалоны з танкамі, з салдатамі, з зачыхлёнымі гарматамі. На станцыях таўкатня, у кожнага кацялок—або ў руцэ, або прывязаны да пояса. І ўсюды—шынялі, вінтоўкі, рыжыя пудоўныя чаравікі—ваенны абутак салдат.

Праўда, Свядлоўск сустраў цюбецейкамі, стракатымі азіяцкімі халатамі. Панурый, як бы высечаны з дрэва, людзі сядзелі і нападляжалі прама на бруку прываказальнай плошчы, не стараючыся прыладацца хоць бы куды да плота ці сцяны будынка. Хто яны? Куды, навошта едуць? А потым, калі не лічыць прыстанцыйнага бярозавага гайку ў Краснаўфімску—чыстага, заветнага, зноў будзённасць—гразкія, з глыбокімі каляінамі дарогі. Самотныя касці, веялікі на сядзібах МТС, бакі з гаручым сярод гразі, расквашанай коламі аўтамашы.

Я ехаў сюды да любімых і хацеў любіць усё у тым кутку, што прытуліў іх. Хацеў і не мог, спачатку, пакуль не прыпаў плечуком да шызага валуна на бурым гарыстым беразе Іргіні, за якой, таксама на схіле гары, перада мной адкрыўся пасёлак—камяніцы, дамы, прысадзістыя ўжо таму, што стаяць на махіне, глядзячы на якую, не заўважаеш неба. Гэта было раніцою. Над быстрай Іргінкаю плыў туман. Ніжнія вулцы ахінала смуга. Дзьмула халадком. А вось вышэй гары і дамы на ёй залівала праміністае сонца. І было нешта магутнае, спрадвечнае ў гэтай карціне—такое, што сэрца маё ўздрыганула і раскрылася, прымаючы бачанае ў сябе як дарогое, патрэбнае.

Я спусціўся да Іргіні, чакаючы абавязковага цуду. У грудзях жыло нейкае складанае пачуццё—нецярплівая

радасць, трывога, беспрадметная рэўнасць. Іргінка над мостам цурчала, плёскалася. І гэтыя цурчанне, плёскае здаліся мне такімі мілагучнымі, што захацелася паслухаць іх. Але раптам увагу ўзяло іншае—дзіцячы галасы, што ішлі з недалёкай камяніцы. Камяніца гула—як вулей.

Папрывішы шапку, лямкі ад рукава, унзунены: сын таксама тут!—я звярнуў да высокага ганка і ўзбег на яго.

У пярэдняй, за столікам сядзела кучаравая вывацелька ў белым. Кінуўшы пісаль, яна перасмыкнулася і спалохана ўтаропілася на мяне па круглым вачыма.

Што я магло спалохаць? Мае брудныя чобаты, шынель, шапка-вушанка? А мая ўзрушанасць? Нешта знаёмае, што ўбачыла яна ва мне? Чужая рэдкая тут радасць? Сваё бяда, яку, я нагадаў?

Праз колькі хвілін я ўжо нёс сына на плячы, а ён, збянтэжаны, усхваляваны, не матляючы нават ножкамі, паказваў мне, куды трэба ісці.

— Мы з мамкай на Вежы жывём! Вы-ысо-ска!—шчабяталі, захліпваючыся ад наплыву пачуццяў.—У бабкі Фацінкі! Во! Яна справядлівая. Як убачыла, так і ўзяла нас з канцылярыі. Адно ноч толькі і перабылі там на падлозе...

Калі мы амаль падняліся на Вежу, нас дагнала жонка. Задыханая, бледная, абчарэпіла абодвух рукамі і бяспільна абвісла. Я падтрымаў яе вольнаю рукою. Але павітацца і сказаць што-небудзь таксама не здолеў. Гэтак у нейкім пакутлівым, салодкім чадзе, мы прастаялі, можа, з хвіліну.

Жонка ачулася першай. Як і ўсякая жанчына-клапатула, акінула мяне позіркам з ног да галавы, правяла далоняй па зарослай шчаце.

— Я ніколі не бачыла цябе з такой шчаццо,—роспачліва пашкадавала і раптам пацягнулася да губы.—А гэта што? Паранілі?

— Кранула, калі вяртаўся з акупіраванага Мінска...

Па твары ў яе пацяклі слёзы. Не, яна не скарывілася, твар астаўся прасветлена-здзіўленым, але яна заплакала.

— Ты, Валодзя, калі што-якое, не сярдуі на гаспадыню. Яна, разумееш, з тых, хто гаворыць, што думае... Парадак у яе непарушны. Курцы нельга. Падлога палавікамі засланая. У святліцу ніхто з старонніх не смее ступаць, як у алтар...

— Мо і з конавак розных п'яце?—усміхнуўся я, хоць мне зусім было не да смеху.

Праз дашчаную брамку мы ўвайшлі ў двор, забудаваны кляцямі, хляўкамі. На высокім старанна выскрабленым ганку разулеліся, надзелі малаліцы—старыя атопкі.

Фацінкія—мажыная яшчэ бабка, з чыстым, уладарным тварам—сустрэла нас з годнасцю. Агледзеўшы мяне, потым—разгубленую паружавелую іконку, шчапелівага сына, неспадзеўкі пасвятлела, ступіла да створкавых дзярэй у заветную палавіну.

— Спаць там будзене. Для цябе не шкада.—тыцінула яна ў мяне пальцам і расчыніла дзверы, як залатую браму.—Здымай транты ды памыйся. А ты, Мар'я, тым часам самавар пастаў. Што я надоечы, паваражыўшы, казала табел...

Пабеглі сумятлівія, радасныя дні, за якія не адбылося нічога значнага, але якія асталося ў памяці дасюль і значыць, былі вельмі важныя для нас.

Харчы я атрымаў у Падольску, пад Масквою, сухім пайком і дарогаю эканомію іх. Добрыя людзі памагалі мне «прымацавацца» ў Іргінку да сталожкі, атрымаць хлебныя карткі. Перад Першым мая з раённага цэтра прыслалі пасылку—бараніны, гарэльні, круп, цукру: партызан на Урале—дзіва... Так што бедным ласункам пачалі ўжо здавацца вялікі і сушонкі з неўбраннага калгасінікамі, прыхопленнага марозцам турнепсу, які позняй восенню ўправілася накапаць жонка ў полі.

На радасць Фацінкі я дамогся і нам адкліямілі на бліжэйшай гары некалькі сосен. Снег у лесе бадай што сышоў, патыхала прыгрэтай зямлі, мокрай карой, хвойі. Гара аказалася крутою, і здавалася, што дрэвы нахіліліся—не стаяць, а ўзбіраюцца па яе адхоне. Але, купаючыся ў сонцы, у свежых павевах ветру, адчуваюць сябе добра.—Ім не цяжка і так. Хораша было за працаю і нам.

У дзевятым класе вывучалі якраз «Вайну і мір». Я не стрываў—звярнуўся да зауча і той мне дазволіў даць некалькі ўрокаў замест жонкі. О, з якой ахвотаю я даваў і! І яшчэ: я ніколі—ні раней, ні пасля—так востра не адчуваў характэрна і мудрасць талстоўскага слова. Мудрасць, якая заўсёды на краі адкрыцця або само адкрыцця.

Мяне папрасілі, і я з худзенькай, сумнавокай бібліятэкаркаю-ленінградкай пачаў хадзіць вечарамі ў нававольныя вёскі на сходы. І калі запальвалі газнічку, калі я ўставаў з-за сталі і бачыў у скупым, зыбікм святле сабраўшыся дзядоў, дзядучат, жанчын-салдатак, многія з якіх былі ўжо ўдовамі, мяне асяняла: перада мной—апора, царплівасць, сіла.

Слухалі яны мае расказы з нейкай царплівай стомаю. І толькі па ўздыхах, пытаннях было відно: яны вераць і не вераць мне. Найбольш давіла іх, што ў партызанах трапляюцца ўральцы.

— Няўжо і ўральцы?—пыталіся амаль хорам, і сход заміраў у недавер'і.

— А прозвішчаў не гамятасце? А?

— Значыць, жывымі могуць быць і тыя, хто прапаў без вестак? Ай-эй!

— Чаму ж яны тады не пішучь?

Ды мяжа ёсць ва ўсім. Пад канец сходу жанчыны і бабульты ўздыхалі адкрыта. Найбольш чуліва выцтралі слёзы ражмакі хустак; дабралі, на хвіліну зніклі і вярталіся з лямкам, з чарачкаю мёду, з цёплай шаньгаю. І гэты імгненні былі мне самымі пакутлівым. Як тут адмовіцца? Але як і возьмеш бедны падручак з худых, парэчаных рук? Выручала бібліятэкарка-ленінградка. На ўтрыманні ў яе была хворая маці, і з харчамі даводзілася зусім туга.

...НЕУЗАБАВЕ паізнціла і астатнім маім таварышам—яны пераехалі чыгунку і магистраль у возе сена. Удзень. Другая палова групы—наш камандзір, падпалкоўнік Юрыя, яго намеснік маёр Вобылеў, старшы лейтэнант Амелкіна і разведчык Уладзімір Конаў—пераадолелі злашчасную перашкоду пад грывоты бою, што завязалі, каб адцягнуць увагу чыгуначнай аховы, пад станцыяй Жодзіна партызаны. Радысткі ж—Лена і Маруся, апранутыя пад вясковых дзядучат, з сярпамі на плячах, перайшлі чыгунку прама па перасездзе, непадалёк ад семафора. Вяла іх тутэйшая кабета, а падстрахоўваў баявік Пятро Дзеравянка, якога мы ўзялі ў Першай Мінскай брыгадзе.

Украінец, уцякач з лагера ваеннапалонных, хлопец-душа, ён заваяваў нашу ўсеагульную павагу. Яго меткась проста захапляла. Ён з ходу мог трапіць у вераб'я, у падкінуты камень. Без промаху страляў на шум. Жыло ў ім набывае і ў лагера—нейкая глухая заціясць і, калі выпадала вольная хвіліна, ён выцягваў з рукава брусок і пачынаў тачыць цыяк. Тачыў моўчкі, старанна, раз-пораз, правяраючы, ці перарэзаецца прыстаўлены да ліза валасок, калі на яго дзьмуць.

Пятрова сабранасць памагла яму і гэтым разам. Рабы, камлюкаваты, у ніжняй кашулі, з качаном карусты пад рукою, ён выклінаў падзэрэне патрульных, якія якраз стаялі тады на перасездзе. Але, калі яго спынілі, ён даючы радысткам адысці як мага да тей, з самым сур'ёзным выглядам пачаў прагэставаць, паказваць пальцам у напрамку недалёкага хутара, дзе, як казаў, жыў. А калі яму ўсё-такі загадлі ісці па шляху на станцыю, Пятро, пераканаўшыся, — радысткі набліжаюцца да лесу, выхапіў з-за пояса наган і ўлажыў канваўраў. Ды вось зацятая нянавісць і партызанская завьнасць! На станцыі ўсчалася пальба. Да перасезда на стралы кінуліся салдаты. І ўсё-такі сігануў ён толькі тады, калі зняў з забітых патранташы, падперазаўся імі і падбраў вінтоўкі...

Сышліся мы ўсе ў лагера партызанскай брыгады «Смерць фашызму», адкуль ужо і падаліся на Лагойшчыну. Але ўсё-такі мы, пэўна, трапілі ў поле зроку абвера. І варта было нам абсталявацца ў невялікай лясной вёсцы—Паўляняты, правесці некалькі радыёсеансаў з Масквою, як паляцелі «юнгерсы» і абрынулі на ціхую вёску грывотныя бомбы.

Для маіх таварышаў і мяне надыйшла пара нейкіх не зусім ваенных клопатаў. Шукалі вёску—Бор, Радзькавічы, Сярпільшча, дзе б як след атабарыцца. Падбіралі людзей—у групу прыйшлі мае сябры па Мінску: Грыша Страшно, Іван Луцкі, Якаў Шымаўніч. Вывучалі шляхі і спосабы пранікнення ў Мінск, вербавалі дзядучат-сувязных, падбіралі явочныя кватэры ў-самім горадзе. Падпольны райком замацаваў за намі вёску Сліжына, і давалася прызначаць туды каманданта, ствараль гаспадарчы ўзвод.

Дый самі радасці нагадвалі нейкія ваенна-мірныя. У верасні нарком дзяржаўнай бяспекі павіншаваў радыёграмам Амелкіна і мяне: з урадавай узнагародаю—орденам Чырвой Зоркі. Ненаторых з нашых павысілі ў званні. Прыйшлі пісьмы ад родных.

(Працяг будзе.)

Камсамольцы Акадэміі навук БССР сустрапіліся на востраве Доўгім у Дзяржынскім раёне з былымі партызанамі атрада, якім камандаваў капітан Нікіцін. Гэтая сустрэча была прысвечана 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. На здымку — былыя партызаны-кулямётчыкі Д. АУСЯННІКАУ (справа), які цяпер працуе начальнікам аддзела Уладзіслаўскага рыбнакамбіната і пастух саўгаса імя Марата Казея Дзяржынскага раёна П. Шыбно на месцы былых баёў.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА. (БЕЛТА).

24 чэрвеня рускаму паэту, бядомаму франтавіку, чалавеку гераічнага лёсу Гаўрылу Шутэнку споўнілася 50 год. З гэтай нагоды прайшліне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Гаўрыла Карневіч! Сардэчна вітаем Вас у дзень Вашага п'ятдзясяцігоддзя. Чалавек нялёгкага лёсу, інвалід Вялікай Айчыннай вайны. Вы знайшлі прызвание ў паэтычнай творчасці. Вашы вершы, сабраныя ў кнігах «Мои глаза», «Память» «Жагда», вызначаюцца аптымістычным пафасам, прасякнуты па-

чуццём любві да чалавека працы, да роднага краю, услаяляюць, подзвіг савецкага чалавека ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Вы прымаеце актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, часта сустракаецеся з чытачамі і трымаеце сталую сувязь з вытворчымі прадпрыемствамі свайго роднага горада Навагрудна. Жадаем Вам, дарагі Гаўрыла Карневіч, добрага творчага настрою, усяго найлепшага ў працы і жыцці».

Рэдакцыя штодзённіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае юбіляру доўгіх год жыцця і новых творчых за-

дач. Усё гэта напісана вельмі прачула, з глыбокім душэўным болям; у кожным вершы адчуваецца непасрэдная прысутнасць аўтара — ягоны голас гучыць натуральна, пераканаўча.

Тэма мінулай вайны падаецца ў творчасці Г. Шутэнкі і як тэма вернасці, яе выпрабавання і загартоўкі — патрыятычнай вернасці Радзіме, сацыялістычнаму гуманізму, інтэлектуальнасці.

Рускі па-падзянальнасці, ураджэнец Паўночнага Каўказа, Г. Шутэнка жыве цяпер у Беларусі, нахілена аглявае ў сваіх вершах не прыгажосць.

У паэтычнай творчасці Г. Шутэнкі, сярод іх ёсць больш і менш удалыя, але ўсе яны прадэманстраваны шчырым, непаробным пачуццём, любовію да беларускіх пушчаў і палёў, да зямлі, якая стала для паэта другой радзімай. І ў той жа час часам вельмі блізка такіх яго радкі — хай сабе ў нейкай меры і декларатывныя (верш «Дружба»):

В любой республике Союза
Есть у меня
Ростя или брат,
Растят картошку белорусы,
А молдаване —
Виноград.

І падзяка гэтаму вершы, бо менавіта ён, аўтар, «рады дружбы гэтай не іцудзіў сябе ў бою».

Віншуючы Гаўрылу Карневіча з юбілеем, хочацца паказаць, каб ніколі не гасла патрыятызм — на радасць нам, яго чытачам, і малодшым сябрам на творчасці.

Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ.

(В. Чамярыйці), узнікнення і гісторыі жанраў у беларускай старажытнай літаратуры (А. Коршунаў), станаўлення творчых метадаў і літаратурных кірункаў (А. Мальдзіс і М. Мушынін), паскоранасці развіцця літаратуры (В. Каваленка).

Пра жанравае ўзбагачэнне новай беларускай літаратуры гаварыў у сваім дакладзе доктар філалагічных навук М. Грынчык (Гомель).

Цікавымі былі тансама выступленні А. Рогова (Масква), М. Абола (Рыга) і іншых.

Удзельнікі канферэнцыі наведлі мемарыяльны комплекс Хатынь.

Сёння працяку Уладзіміру Савіцкаму спаўняецца 60 год. У сувязі з гэтым прайшліне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Уладзімір Іларыёнавіч! Сардэчна віншваем Вас, нашага сябра і папечніка на пры, з слаўным шасцідзясяцігоддзем.

Свой жыццёвы шлях Вы пачыналі з дыпламам інжынера-тэхнолага па ткацтва. Але пра-

цаваць па прафесіі доўга не давялося. Пачалася Вялікая Айчынная вайна. І Вы з першых яе дзён сталі ў рады абаронцаў Радзімы. У якасці камандзіра узвода Вы прайшлі многія франты вайны, былі паранены.

Там жа, на фронце, Вы напісалі і надрукавалі свае літаратурныя творы — аповяданні і нарысы.

Тэма Айчыннай вайны заняла галоўнае месца ў Вашай творчасці. Чытачам палюбіліся Вашы інігі — аповесці «Люди переднего края», зборнікі аповяданняў — «Шли солдаты», «Ночь перед парадом», зборнік вершаў «Поле боя».

У апошні час Вы звярнуліся да тэм нашай сучаснасці, напісалі аповесці «Аленушка из Долгих нив» і «Шладоносная белка», якія з'яўляюцца значным дасягненнем у Вашай творчасці.

Шчыра жадаем Вам, дарагі Уладзімір Іларыёнавіч, моцнага здароўя, доўгіх год жыцця і новых творчых поспехаў».

Рэдакцыя штодзённіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае пісьменніку здзяйснення творчых планаў.

У НАШЫХ СЯБРОУ

СУВЯЗЬ З ЖЫЦЦЁМ — ЗАРУКА ПОСПЕХУ

На працягу трох тыдняў балгарская сталіца жыла ў святочнай атмасферы, створанай заключным этапам пятага нацыянальнага агляду балгарскага тэатра. У час агляду было паказана 20 спектакляў, прызнаных лепшымі на папярэдніх конкурсах з удзелам усіх балгарскіх тэатраў, якія былі прадэзены ў шасці гарадах краіны. Падводзячы вынікі агляду, старшыня Саюза балгарскіх артыстаў, народны артыст Балгарыі Л. Кабакчыёў падкрэсліў у гутарцы з карэспандэнтам ТАСС, што ўсе прагледжаныя п'есы былі прама ці ўскосна звязаны з 30-й гадавінай сацыялістычнай рэвалюцыі, якая будзе адзначацца ў верасні гэтага года. Некаторыя з іх адлюстроўваюць суровыя гады антыфашыскага супраціўлення ў Балгарыі, іншыя паказваюць сучасную рэспубліку, яе людзей, іх справы, нараджэнне новых сацыялістычных адносін.

Мы лічылі, што калі дзве — тры з напісаных пасля чацвёртага агляду п'ес увойдуць у «Залаты фонд» балгарскай драмы, то гэта будзе добрым здабыткам, падкрэсліў Л. Кабакчыёў. У гэтым плане агляд прыемна «ангусаў» нашы чытальні. Мы ўбачылі 5—6 п'ес, якія заслугоўваюць самага ганаровага месца ў тэатральным «табелі рангаў». Гэта перш за ўсё п'есы «Гэта маленькая зямля» Г. Джагарова, «Залатое пакрыццё» Д. Асенава, «Шлях на ісіны» Л. Стралкова, «Маці для ўсіх» Г. Караславава, «Кані і вядзьмар» К. Зідарава. Усім ім прысуджаны першыя прэміі за драматургію. Вельмі характэрна тое, што ў іх паказаны перш за ўсё ўнутраны свет чалавека, маральна-псіхалагічны матывы яго дзеянняў. Часта ў даволі простым сюжэце драматургі ўзнятаюць вельмі важныя праблемы сучаснасці.

У п'есе «Гэта маленькая зямля», напрыклад, узнімаецца не толькі праблема бе-

ражлівых адносін да прыроды, але і пытанні чысціні маральных адносін паміж людзьмі. «Шлях да ісіны» закранае праблемы грамадскай свядомасці, калектывізму, з партыйных пазіцый асуджае адрыў ад мас, няправільныя метады кіраўніцтва з боку асобных кіраўнікоў. «Невытлумачальная любоў» расказвае аб барацьбе з фашызмам і рэакцыяй.

Агляд паказаў імяклівае развіццё не толькі сталічных тэатраў. Плоўдзіўскі, Бургаскі, Параджыкскі, Благоеўградскі драматычны тэатры сталі на сённяшні дзень сапраўды арыянальнымі калектывамі, якія валодаюць сваім уласным творчым пошчыкам. Вырасла плеяда маладых здольных рэжысёраў і артыстаў, якія дасягнулі добрага ўзроўню прафесійнага майстэрства, шырыні ў раскрыцці тэмы, глыбокага раскрыцця вобразаў герояў.

Балгарскі тэатр усёй сваёй дзейнасцю звязаны з жыццём краіны, адначасна Л. Кабакчыёў. Цяпер над стварэннем твораў на тэмы сучаснасці працуюць драматургаў. Гэта галоўная гарантыя таго, што тэатры атрымаюць яркія, глыбокія, жыццёвыя творы. Паспехі ў гэтай галіне вялікія, але гэта толькі пачатак.

Як і раней, будучы працягванца цесня творчы сувязі паміж савецкімі і балгарскімі тэатральнымі дзеячамі, абмен вопытам творчай работы, лепшымі п'есамі, артыстамі і г. д. Савецкі тэатр для нас, балгарскіх артыстаў, заявіў Л. Кабакчыёў, з'яўляецца пастаяннай скарбніцай вопыту. Са свайго боку мы гатовы падзяліцца нашымі поспехамі ў гэтай галіне з савецкімі калектывамі. У прыватнасці, шэраг п'ес, прадстаўленых на аглядзе, будзе перакладзены на рускую мову і перададзены савецкім тэатральным калектывам.

А. МЕШЧАРАКОВ, карэспандэнт ТАСС

Сафія.

ВАЧАМІ ПАМЯЦІ

Часам дастаткова прачытаць адзін верш, каб прасякнута нейкай асаблівай навагай да яго аўтара. Простыя, няхітрыя паэтычныя радкі гавораць шмат, у змесце іх і радасць жыцця, і трывога за перажытае, і памяць, і вера ў заўтрашні дзень!

Когда в степи казахстанской
Расцветали маки —
Это ты улыбалась мне
Своими губами
Алыми

Когда же в степи донецкой
Я в окопе лежал —
Голубое небо
Сияло твоими
Глазами.

Когда же в степи донецкой
Взорвала мой глаз —
Солнце не погасло
Потому,
Что мое солнце —
Ты.

Аўтар іх Гаўрыла Шутэнка належаць да пакалення паэтаў, якія прайшлі Вялікую Айчынную вайну, у багаты адставілі наш сённяшні шчаслівы дзень. Не з кнігі і не па расказах ведае ён, як «догоралі хаты, як выло небо сотнямі смерцей», ведае ціну франтаной дружбы і таварыскасці. У жніўні 1943 года ў біт за сяло Багародзічнае (Данбас) яго няжка пананілі і ён назаўбедзі страціў зрок... Але не скаржыся і застаўся ў строі, бо на перадавой знаходзіцца яго паэтычная муза.

Тым, чые плечы «грубелі под суровой ношею войны»,

аднапачтанам, лікія «превратились в пламя и светят, светят нам, живым», прысвячае свае творы паэт. Пра іх, загінуўшых і апаленых вайной войнаў-пабрацімаў, успамінае ён з болям.

Мне верится, что вы сегодня
с нами,
Мне верится, что вы среди
живых.

Грамадзянецкая мужнасць і прышчота, драматызм і вера, дабрата і захапленне прыгажосцю, бязмежная шчырасць і сціпласць — гэтыя і іншыя цудоўныя чалавечыя якасці, здаецца, найбольш характэрна выяўляюцца ў вершах Г. Шутэнкі, аб'яднаных тэмай мінулай вайны. І бадай, самая важная, самая істотная якасць яго паэзіі — гэта праўдзівасць, сапраўдзасць жыццёвых з'яў і падзей, натуральнасць пачуццяў, фактычна дкладнасць. І справа не толькі ў тым, што ў вершах даволі часта можна сустрэць канкрэтныя прозвішчы, імёны, назвы. Чытаеш паэтычныя радкі, напісаныя Г. Шутэнкам, — і бачыш тыя пестыя дэяры, дзе «ни женщины, ни детей, а только танки да солдаты», уявіш паштальёна, якога чакае жэня веснічак сімы ветэран, каб атрымаць ад былых аднапачтан вестку, прыгавяеш таго байца, які «отдал жизнь свою как плату за вечный стук других сердец», успамінаеш сонечныя промні, што «на лужок упали» і з якіх «ласточка себе гнездо сотка-

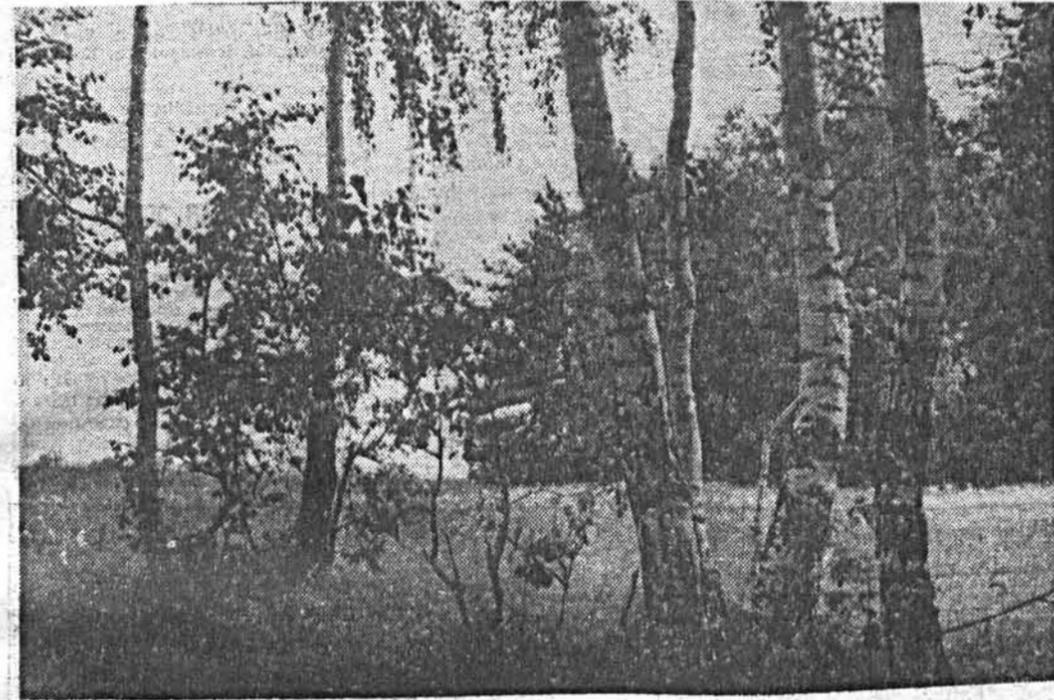
ПА-ДЗЕЛАВОМУ, КАНКРЭТНА

У Інстытуце літаратуры імя Я. Купалы АН БССР адбылася навуковая канферэнцыя па тэме: «Заканмернасці развіцця беларускай дакстрычнай літаратуры». У ёй прынялі ўдзел вядомыя спецыялісты-літаратуразнаўцы, даследчыкі беларускай літаратуры, выкладчыкі ўніверсітэтаў і педінстытутаў рэспублікі, а таксама вучоныя Масквы, Вільнюса, Рыгі.

Канферэнцыю ўступным словам адкрыў дырэктар Інстыту-

та літаратуры, член-карэспандэнт АН БССР І. Навуменка. Кароткі, але змястоўны даклад аб гісторыі даследавання беларускай літаратуры зрабіў доктар філалагічных навук Ю. Пшыркоў.

Шэраг праблемных дакладаў быў прысвечаны асобным, недастаткова распрацаваным яшчэ пытанням гісторыі беларускай дарэвалюцыйнай літаратуры. Іх прачыталі старшыня навуковай супрацоўнікі Інстытута: праблема перыядызацыі

БЯРОЗЫ.

Фотаздым А. ЛУКАШОВА.

ПОМНІКІ ГЕРОЯМ ВАЙНЫ

КНІГІ РАСКАЗВАЮЦЬ АБ РАТНЫМ ПОДЗВІГУ

ДАРОГАМІ ДРУЖБЫ

На мармуровых плітах мемарыяла «Брэсцкая крэпасць-герой» золатам зліваюць імёны рускіх, украінцаў, беларусаў, армян, казахаў, грузін... Воіны 33-х нацыянальнасцей і народнасцей Саветаў трымаюць тут абарону, на гэтай зямлі адзёбнілі свой ратны подзвіг.

На плітах мемарыяла крэпасці, дзе гарыць Вечны агонь народнай славы высечана імя Аляксея Фёдаравіча Наганавы, уладальніка Ульянаўскай вобласці.

Памятаю суровую зіму 1940 года, калі мы, курсанты Мінскага ваеннага вучылішча імя М. І. Калініна, праводзілі сваіх таварышаў на вучобе на вайну з беларусамі. Добраахвотнікаў пайшлі на фронт — было многа. Сярод лепшых з лепшых быў і Аляксей Наганав. Камсамолец паступіў у ваеннае вучылішча пасля службы ў Чырвонай Арміі, стаў малодшым камандзірам, узначальваў аддзяленне курсантаў.

Другая мая сустрэча з Аляксеем, на гэты раз незвычайная, адбылася на вайне ў Брэсце перад гарадскім Палацам піянераў. Тут, на невялікай плошчы, што прылягае да вуліцы імя А. Наганавы, паўстаў помнік мужнаму абаронцу крэпасці. На высокім пастамента, які нагадвае фрагмент сцяны цытадэлі, з чырвонай цэглы, узвышаецца базальтавы бюст А. Наганавы.

Цікавая гісторыя стварэння гэтага помніка.

Восенню 1949 года малодшаму салдату з Арменіі Мікаэлу Манукяну і яго таварышам па службе было загадана разабраць завалы руін Цірэспальскай вежы. На яе другім паверсе пад жалезабетоннай-глыбай абрушанай столі воіны знайшлі астаткі саветаў афіцэра, яго пісталет, планшэт. У кішэні гімнасцёркі лейтэнанта ляжаў камсамольскі білет на нумарам 0957174. Першым яго беражліва разгарнуў Мікаэл Манукян. «Наганаву Аляксея Фёдаравіча. Год нараджэння — 1915. Час уступлення ў ВЛКСМ — верасень 1936», — з хваляваннем прачыталі салдаты. Побач з камандзірам у руінах былі знойдзены астаткі чатырнаццаці чырвонаармейцаў са зброй на баявым узводзе. Гэта яны на чале з А. Наганавым тут у сорах першым трымаюць пад сваім агнём Цірэспальскую браму і галоўную пераправу фашыстаў — дамбуду-праз Заходні Буг.

Астанкі герояў першых дзён Вялікай Айчыннай вайны хаваў з ваеннымі ўшанаваннямі. У той дзень і нарадзілася ў Мікаэла Манукяна думка — перадаць у камені вобраз лейтэнанта-камсамольца.

Яшчэ да службы ў арміі Мікаэл Манукян увесь вольны час аддаваў любімайму занятку: малюваў, ляпіў з гілеу скульптурныя партрэты знаёмых, высякаў іх з граніту.

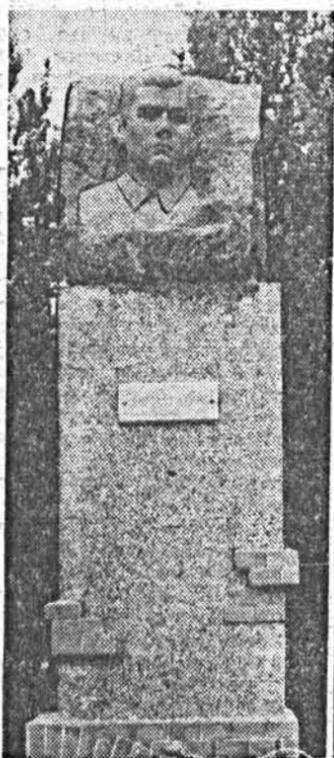
Больш дзяццалі гадоў жыла ў сэрцы былога салдата задума — увекавечыць у камені подзвіг Аляксея Наганавы. Самадзейны скульптар некалькі разоў прыязджаў у Брэст, гутарыў з абаронцамі крэпасці, падоўгу ўглядаўся ў руіны Цірэспальскай вежы, дзе вёў дарожны бой герой-камандзір і яго баявыя сябры.

— І вось 22 чэрвеня ў Брэсце адбылася ўрачыстая цырымонія адкрыцця помніка лейтэнанту А. Наганаву. На яе запрасілі і аўтара скульптурнага партрэта — работніка ерэванскага чыгуначнага рэстарана «Эрэбуні» Мікаэла Манукяна. (Пастамент помніка зрабіў на гарадскіх пачатках брэсцкі архітэктар К. Кожыч).

— З Мікаэлам Манукянам я пазнаёміўся ўлетку 1969 года. Тады самадзейны скульптар прышоў у дар музей крэпасці базальтавы партрэт Самела Мінасавіча Матвасяна, таго самага легендарнага абаронцы крэпасці, які ў пасляваенныя гады быў ўдасцены звання Героя Сацыялістычнай Працы.

Гаворка зайшла пра слаўных землякоў майго новага знаёмага, жыццё і дзейнасць якіх былі цесна звязаны з нашай рэспублікай. Аказалася, мой субсідэнт шмат чытаў і добра ведае пра гэтых людзей. Нават сам прадоўжыў мой расказ пра выдатнага палкаводца, камандуючага Першым Прыбалтыйскім фронтам Маршала Саветаў Івана Хрыстафоравіча Баграмяна, армія якога ўдзельнічалі ў Беларускай аперацыі 1944 года, вызвалілі гарады нашай рэспублікі: Полацк, Лепель, Дзісна, Ушачы, Глыбокае, Паставы, Браслаў...

— А колькі вадзіх хлопцаў у сорах першым засталася ў беларускіх лясках! — заўважыў я. — Яны таксама былі адважымі і народнымі месціцамі. Сёння ў Мінску жыў і працуе ўрадніц Армэнні Хачян Агаджанян. Ён з першых дзён вайны ўзначальваў групу, затым атрад, а

На здымках: 1. Помнік А. Наганаву. 2. Дачка А. Наганавы — Надзея і аўтар помніка М. Манукян. Фота Я. МАКАРЧУКА.

УСЕ МЫ, хто захапляецца паэзіяй, і тыя, для каго ў хвіліны адпачынку найлепшае задавальненне пазнаёміцца з новым біяграфічным раманам ці партрэтаў старонкі чарговага нумара навукова-папулярнага часопіса, адрозніваюцца ад аднаго аднаго, калі чытае кнігі пра Вялікую Айчынную вайну. Тады прыгадваецца шмат. І тое, што на палях за Віслай ці на Одэры загінуў бацька, сусед альбо таварыш. Зноў у водбліскам пякельнага агню свеціць літары пажоўклых пахаронкі, якую беражліва захоўвае старэйшая бабуля. А яшчэ ў сэрцы трывожна, бы набат гучаць словы: нішто не забыты, нішто не забыта.

А кнігі пра вайну напісана шмат. Письменнікамі, былымі воінамі, партызанамі, падпольшчыкамі. Шмат і ў той жа час мала, таму што мы павінны памятаць кожнага загінуўшага, кожнаго вёску, якая была спалена. Памятаць і расказаць. Вось так, як пра Хатынь, пра

з 1943 года камандаваў партызанскай брыгадай імя Чапаева. Не маглі мы не ўспомніць і такога выдатнага саветаў партызанскага і дзяржаўнага дзеяча, якім быў А. Ф. Мяснікоў (Мяснікін).

З майго размовы самадзейны скульптар даведзеся, што ў Лагойскаім раёне — Знаменскай васьмігодка нібыта носіць імя Геваркіяна. Мікаэл Манукян не стаў удакладняць, ці далёкая дарога да гэтай школы, а прапашу мяне паехаць туды разам з ім.

У той жа дзень, як вярнуліся з Брэста, мы былі ў Лагойску. У аўтобусе, што ішоў з раённага цэнтру на Знаменку. Мікаэл Манукян адрозніваў пачаў «разведку».

— Не школа, а піонерская дружына імя Геваркіяна, — правяла адна з калгасніц. Яна ўспамінала: — У сорах чацвёртым было. Якім нашым прыйшлі. Як мы былі ўсе рады! Адымаў, цалавалі сваіх вызваліцеляў. І ў той жа дзень з паторна, і вам яго пакажу, пачалі страляць праклятыя фашысты. Вой пачаўся. Тады забілі лейтэнанта... — расказвала пажылая жанчына.

Усе, хто выйшаў ля Знаменкі з аўтобуса, пайшлі з намі на могілкі, што кудзёркай высокіх дрэў залялілі ля сямля вёскі. Моўчкі пастаялі ля магілы, на якой буйна цвілі незабудны. На невялікім пастамента надпіс: «Лейтэнант Геваркіян Завен Галушчыч, загінуў смерцю героя 2 ліпеня 1944 года».

Знаўшы завуча школы Мікаэла Сцяпанавіча Шаляя. Ён паказаў піянерскі пакой, дзе знаходзіўся старанна аформлены стэнд, прысвечаны адважнаму воіну Завену Геваркіяну.

А летась на магіле Завена Геваркіяна быў адкрыты помнік герою, яго скульптурны партрэт з базальту армянскіх гор. На ўрачыстую цырымонію сабралася піянерская дружына імя Завена Геваркіяна, прыехаў з Кіравакана і яго родны брат Артавазд з жонкай, прыйшлі людзі з мясцовага калгаса імя Леніна і навакольных вёсак. Адыўся мітынг. Усе прамоўцы і аўтар помніка Мікаэл Манукян гаварылі пра бесмертны подзвіг савацкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны, пра іх братнюю баявую дружбу.

Непераможнай нашай крэпасцю была, і заўсёды застаецца незломная дружба савацкіх народаў, іх бязмежная адданасць Радзіме і роднай партыі.

Алесь МАХНАЧ,
удзельнік абароны Брэсцкай крэпасці-героя.

А КНІГІ, НІБЫ САЛДАТЫ...

Якую гавораць сёння пісьменнікі ўсяго свету, і ў першую чаргу беларускіх. Прадстаўнікі ўсіх творчых пакаленняў. Хатынскую можна ўбачыць і на Усесаюзнай кніжнай выстаўцы, што працуе ў гэтыя дні ў Фале мінскага кінаатэатра «Партызан». Арганізатары яе — Дзяржаўны камітэт ССР і БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю і Галоўнае палітычнае ўпраўленне Саветаў Арміі і Ваенна-Марскога Флоту. А Мінск стаў цэнтрам правядзення не выпадкова: выстаўна прысвечана трыццацігоддзю вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Эмблемай яе стаў малюнак вяршыні Кургана Славы.

Спатакне з мужнасцю — так можна ахарактарызаваць гэты своеасаблівы парад ваенных кніг. У экспазіцыі прадстаўлена каля 1500 дакументаў зборнікаў, альбомаў, мемуараў, кніг публіцыстыкі, што выйшлі ў цэнтральных, рэспубліканскіх і абласных выдавецтвах краіны.

Першы раздзел «У. І. Ленін і Саветыя Узброеныя Сілы»... Значнае месца тут займаюць творы класікаў марксізма-ленінізма, ленінскія зборнікі, і, вядома, выданні, звязаныя з мясцінамі, дзе нарадзіўся вялікі правадыр. Прыгожа аформлены альбомы «Ульянаўскі — радзіма Леніна», «Ленінскі мемарыял ва Ульянаўску». Старонкі кніг узгаджаюць многае з жыцця Ільіча, паказваюць яго вялікую арганізатарскую работу па стварэнню Рабоча-Сялянскай Арміі, якая стала на абарону заваяў Кастрычніка, а калі пачалася вайна з фашызмам, прыняла асноўны ўдар гітлераўцаў.

Раздзел «Вялікая Айчынная» — хвалюючы расказ пра 1418 дзён народнага змагання, моманты з якіх сам па сабе за сьлёзаў ваююць вялікі тэмаў. Асабліва поўна прадстаўлена серыя «Ваенныя мемуары», Успаміны А. Грэчкі, І. Конева, Г. Жунава, К. Ракасоўскага, А. Яромнікі... Мемуары гэтых і іншых вядомых савацкіх палкаводцаў і ваеннаслужыўцаў дэталёва аналізуюць ход падзей з першага да апошняга дня вайны. Яны — рэ дакументы, суровае, блзітасна праўда. Вось што піша ў сваіх мемуарах Маршал Саветаў Саюза К. Мерацкоў: «Старонкі гэтых расказаў не толькі аб нашых перамогах. Што было, тое было. Хочацца падкрэсліць галоўнае. А галоўнае заключаецца ў тым, што ў цяжкую гадзіну не было для нас больш святага абавязку, чым служыць справе разгрому ворага».

Пра людзей гэтага святага абавязку гаворыцца ў творах М. Шолыхава, А. Твардоўскага, К. Сіманова, І. Шамякіна, В. Быкава, Ю. Бондарова... Побач зборнік «КПСС — натхняльнік і арганізатар перамогі савацкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне», кароткі нарыс гісторыі вайны. Шмат старонак у гэтых кнігах прысвечана партызанскай Беларусі.

Помнікам мужнасці, гераізму савацкіх людзей з'яўляецца і факсімільнае выданне зборніка «Толькі дакументы», альбома «Сталінград», «Ні кроку назад». Гэты раздзел цалкам прысвечаны нашай рэспубліцы. «За цябе, Беларусь»... За нас з вамі, за сучаснае неба над планетай, за прыгажун Мінск, што ўзняўся з руінаў, за шчасце ўсіх людзей. Фотаздымкі ваенных гадоў, газеты, лістоўкі. Сёння яны найвялікшыя гістарычныя помнікі, якім можа быць адна цана — Памяць. Тэрмін захоўвання іх — Вечнасць.

Вось невялікі томик: М. Астроўскі. «Ян гартвалася сталь», выдадзены яшчэ ў 1940 годзе. Ён прайшоў па дарогах вайны, ён ваяваў на франтах. І кнігі, нібы салдаты, замерлі ў страй на стэлажах. Мемуары партызанскіх кіраўнікоў і простых партызан, творы беларускіх пісьменнікаў. Колас і Броўка, Лынькоў і Тани, Шамякін і Быкаў, Мележ і Адамовіч... Пра вайну пішуць усе: і тыя, хто прайшоў яе дарогамі, і тыя, чыё маленства яна апаліла сваім агнём.

Сімпалічна, што кніжная выстаўна адкрыта ў кінаатэатры «Партызан», адным з прыгажэйшых у Мінску, афармленне інтэр'ера янога добра стасуецца да самой экспазіцыі.

Школьнікі і сямія ветэраны, студэнты і былыя падпольшчыкі ідуць сюды, каб яшчэ і яшчэ раз адчуць веліч подзвігу народа. І шлоха старонак, як шлоха сцягоў, што пад лёгкім летнім ветрам калышуцца сёння над магіламі загінуўшых. І памяць на сэрцы, і боль на душы.

Не, такое не павінна паўтарыцца. Людзі, будзьце пільнымі! Яшчэ плача Беларусь над горам сваіх хатыняў і зусім-зусім гарачы прысак Сангі. Мы павінны зберагчы мір. У імя чалавецтва, у імя яго будучыні.

«У імя міру на зямлі» — апошні раздзел выстаўкі. Гэта расказ пра нашу краіну, пра яе людзей, пра міралюбівае знешняе палітыку роднай Камуністычнай партыі. Кнігі, альбомы і фотаздымкі гавораць аб візіце Генеральнага санратара ЦК КПСС таварыша Леаніда Ільіча Брэжнева ў США, ФРГ, Францыі і іншых краіны.

Урачыстае адкрыццё выстаўкі адбылося 20 чэрвеня. Выступілі начальнік галоўнага ўпраўлення рэспубліканскіх і абласных выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю В. Г. Мачалаў, старшыня Дзяржаўна-тэатра Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю М. І. Дзялёк, ветэран Вялікай Айчыннай вайны, генерал-лейтэнант В. І. Смірноў і іншыя.

На адкрыцці выстаўкі прысутнічаў загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ С. Я. Паўлаў.

ДОБРЫЯ ВЕСТКИ

НА ФЕСТИВАЛІ У ЕРЗВАНЕ

Агляд-фестываль мастацкай самадзейнасці тэхнічных вуні краіны «Студэнтская вясна-74» адбыўся ў Ерзванскім політэхнічным інстытуце.

Песні ў выкананні квартэта «Кудалінка» Беларускага політэхнічнага інстытута, віртуоз-

ная Ігра — інструментальнага дуэта, выступленні дэкламатараў з Беларускай пакарылі слухачоў. Лаўрэатамі фестываля сталі студэнты ВПІ.

ЛИТАРАТУРНЫЯ ВЕЧАРЫ

Вечар паэзіі, прысвечаны 30-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, адбыўся ў Магіранскай сярэдняй школе Ульянаўскага раёна. У яго праграме былі творы ваенных гадоў А. Твардоўскага, М. Ісакоўскага, К. Сіманова.

Літаратурны вечар, які прайшоў у Івацэвіцкай сярэдняй школе № 1, прысвечаны творчасці паэтаў і празаікаў Брэсцчыны.

«КРЫМСКІЯ ЗОРЫ»
НА БелАЗе

У Палацы культуры Беларускага аўтамабільнага завода з вялікім поспехам прайшлі канцэрты ванаальна-інструментальнага ансамбля «Крымскія зоры». Цёпла прымаў аўтамабільбудуўнікі салістаў ансамбля, якія выконвалі украінскія народныя песні і творы савацкіх кампазітараў.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месціна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтары — 22-50-00.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. СА-БАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.